ö y k ü l e m

kış - 2017

B U S A Y I D A

Bozkır Hatırası ● Ahmet Özel	3
Şehirde Bir Oda ● Banu Özyürek	9
Entropi ● İlker Aslan	13
Tenasül Hayatı ● Sezen Kayhan	18
Kadriye'nin Çocukları ● Baran Güzel	22
Ateşe Ne Diyelim ● Ahmet Büke	27
Stefan Zweig ile Söyleşi ● Robert van Gelder *Çev.: Ahmet Arpad*	30
Nedir Kafirler Arasındaki Bu Öfke ● Flannery O'Connor *Çev.: Merve Yalçın*	36
Lupusla Başa Çıkmak: Flannery O'Connor Öykülerinde Hastalık İmgeleri ● Gretchen Dobrott Bernard *Çev.: Hivren Demir-Atay*	40
Kabuğunu Kıran Öykü ● Jale Özata Dirlikyapan	48
Umacı ● Murat Çelik	55
Evli Evine ● Yasin Tatar	58
Yer Yarıldı İçine Girdi ● Mevsim Yenice	61
Salından Tutmam ● Mesut Barış Övün	68
Cîhan ● Talha Kabukçu	72
Beyrut ● Akın Çokuğurluel	77
Öykünün Özerklik Tarihçesi İçin Bir Deneme ● Bengü Vahapoğlu	82
"Baraka" Öyküsü Üzerine ● Mustafa Everdi	89

ö y k ü l e m

Mevsimlik Öykü Dergisi

Sayı: 7

Yayına Hazırlayanlar

Murat Çelik
Oğuz Demirel
Eyüp Tosun

Kapak Tasarımı
Faruk Baydar - Emir Tali

İletişim

oykulemdergi@gmail.com
facebook.com/Öykülem
@oykulemdergi
oykulemdergi.blogspot.com.tr

Baskı ve Cilt

Sena Ofset
Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi
B Blok 6. Kat No: 4NB7 –9-11
Topkapı / İstanbul

Ederi: 10 TL

Bozkır Hatırası

Ahmet Özel

"Konma bülbül konma dalım yok benim
Alnı top kâküllü yârim yok benim"

Yazmaya nasıl karar verdiğimi bilmiyorum. Neden yazdığımı da. İçinizdeki sorular katlana katlana boğazınıza tırmandığında ve artık yutkunmak da çare olmadığında; yazmak, sabah kalktığınızda yüzünüzü yıkamak gibi bir eylem oluyor. Gerçi şu yaşıma kadar kendime kaç soru sormuşum ve hangi cevapları almışım, bilinmez. Kendine soru soran kişinin yapayalnız biri olduğuna inandım ben. İnsan dibine kadar yalnızsa tutar kendini karşısındaki koltuğa oturtur ya da her bakışta birbirini yutan boşlukların yuvalandığı ayna karşısında gözlerindeki ıssızlığa dalar. Sonra başlar hesapsız sorular sormaya. Geçmişin tozu dumanıyla savrulurken tutunacak cevaplar arar. Bir kedi miyavlasa irkilir, unutur vereceği cevapların hepsini. Kediler de olmasa kendini tırmalar yalnız insan. Ama şu an yazıyorsam, ne içimi kemiren bir sorunun sıkıştırmasından ne de yalnızlığımı giderecek bir dosta ulaşma isteğinden. Yazmasam delirecektim de demiyorum. Babam öldü ve biz uyandık. Uyanmasam yazamazdım.

Gözümdeki çapağa bakmayın siz. Çapak dediğimiz yorgunluğun gübresi. Dün gece adımımı atar atmaz yığıldığım merdivenlerde zamanın nasıl geçtiğini, sabah güneşi etrafı aydınlatıp ensemi ısıtınca fark etmişim. Öncesinde onunlaydım, babamın dostuyla. Babamın dostu derken tanıdığım birinden bahsetmiyorum. Kim olduğunu öğrenmek için gecenin ayazında kapısına gittim. Beni görünce tebessüm etti. Hava soğuktu. Üşüdüğümü anlamış olacak ki evine çağır-

dı. Giriş katındaki tahta kapılı eve girdiğimde kabanımı çıkarmadan tozlu bir masaya oturduk. Masada nicedir açılmayan bir rakı şişesi ve iki ince bardak. Eli titreyince açamadı, uzattı şişeyi. Doldurduğum bardağı efkârlı efkârlı önüne çekince masanın tozlu yüzeyinde kısa, dar bir yol açıldı. Diğer bardak babamınmış. Bir kibrit çalımı tereddüt anından sonra babamın bardağını o dar yoldan önüme itti. Hayatımda ilk kez babamın bardağıyla rakı içtim. Hem içtik hem ağladık. Biz ağlamayalım da kimler ağlasın! Kimseler ağlamasın. Babasının rakı içtiğini şu yaşında öğrenmiş adamım ben.

Babam, tüm yaşamı boyunca gözlerimize çektiği perdenin arkasında ağzını da, kalbini de sımsıkı yummuş. Annem uyanmak istemediğinden, kadife perdenin koca kokan ucunu inadına bırakmamış. Oysa babam perdeyi bırakalı neredeyse iki yıl olacak. Kocasız evin çatısından tüten sessizlikte kendisine biçilen rolü ölene kadar sürdürmeye kararlı bir annem var. Bana hiçbir rol bahşedilmediği için gözlerim kapalı vaziyette sahnedeki sesleri anlama çabasıyla büyümüşüm. Annem babama canım derken, babam anneme, akşama kaç ekmek alayım, demiş. Her daim körkütük âşık bir kadın, hizmetinde kusur etmeyen sessiz bir baba. Ben işte böyle bir evliliğin mamulüyüm. Annemin bir tanesi, babamın kendisine benzemeyen, çok uzağına düşen meyvesi. Allah var, iyi adamdı benim babam. Hakkında kötü söz söyleyeni ne duyan olmuş ne gören. Yaşım otuz iki. Babam öldüğünde altmış üç yaşındaydı. Babam diye demiyorum, gerçekten iyi adamdı. Kötü bir adam olsa cuma namazında ölür müydü? Ölmezdi. Sıcak bir cumartesi günü gömüldü. Adam cenazesinde dahi kimseyi işinden gücünden etmedi. Öyle düşünceli biriydi benim babam. Azrail'i bile yormamış. Yavaşça kapandığı secdeden bir daha kalkamamış.

Babamın dostunu ilk kez cenaze namazında görmüştüm. Annemle döktüğümüz gözyaşları tabutun yeşil örtüsünü bir avuç içi kadar ıslatmışsa onun döktüğü yaşlar iki karış ıslatmıştır. Aramızda birkaç adım ve iki uzak akraba vardı. Bir ara kendimi babamın değil de karşımda hıçkırmakta olan, sarsılan omuzlarından başlayarak cami avlusuna takur tukur dökülen adamın cenazesinde sandım. Sanki marketten çıkıp eve giderken gözüm söğüdün gölgelediği cami avlusundaki tabuta takılmış ve dayanamayıp, hani yardım mukabilinden, az biraz sevap işleyeyim diyerek önümdeki tabuta omuz vermek istemişim. Adamı öyle salya sümük görünce bir an kimin öldüğünü unutmuşum. Tabutta yatan benim babamdı. Söğüdün dalları boğazıma sarılsa ve gözlerim yuvalarından fırlayana kadar gırtlağımı sıksa babamdan ses çıkmayacaktı. İnsan dediğin özbeöz babasını bir gün o daracık tabutta görebileceğini kaç kez aklına getirebilir ki. Getirebilenin kalbi teneşire gelsin. Peki ama kimdi bu adam? Niye daha önce görmemiştim? Henüz bilmediğim bir küskünlükten dolayı arayı epey açan yakın bir akrabamız mıydı? Ya da yıllardır gitmediğimiz memleketimizde unutulmuş, unutulmak istenmiş bir arkadaş mıydı? O adamın kim olduğunu mutlaka öğrenmeliydim.

Babamı gömdüğümüz günün gecesinde, yüzüne bir kez olsun bakmadığı kişinin kim olduğunu soramadım anneme. Okunan Yasinlerle mışıl mışıl uyumuş. Hayırlı rüyalar görmek niyetiyle mukabele sırası bekleyen kadından da ancak bu beklenir. Helva kokan salona girdiğimde annem koltuğun bir tarafına büzülmüş uyurken, komşular ellerindeki Kur'an cüzlerini boş tabak ve bardak dolu sehpalara bırakmış, koyu bir muhabbete dalmışlardı. Annemin elindeki tespih o uyurken bile dönmeye devam ediyordu. O gece anneme soramadığım yabancı, babamı gömdüğümüz sıcak cumartesi günü elindeki boş saksıları mezarlık girişindeki çöp bidonuna bıraktıktan sonra ortadan kaybolmuştu. Ona bakınırken taze mezarın başında dua eden imam, daha ellerini yüzüne çalmadan evlat demişti, şu çiçeklere su dök de can bulsunlar. Mezarın üstüne dağ gibi toprak yığılmış, yığılan toprağın üzerine de rengârenk çiçekler dikilmişti. Acısı fokurdayan birinin aklına çiçek dikmek nereden gelebilirdi? Hakikaten iyi ve bir o kadar da talihli adammış benim babam. Dostu olmasa önündeki balçığa bakıp dua edecekti imam efendi. Hadi yine iyisin baba, kefenine su damlamadan mezarında çiçekler açtı.

Üstüme sinen anason kokusu olmasa bunları yazamazdım. Hani yazılanların en başında babam öldü ve biz uyandık demiştim ya, yanlış söylemişim. Babam öldü ve ben uyandım. Sadece ben. Annem yıllardır uyanıkmış zaten. Babam öldükten aylar sonra, göğsünde harlanan, harlandıkça tüm bedenini kavuran ateşi söndüremeyince, beni karşısına çekip bir güzel dillendirdi geçmişi. Babamın teyzekızıymış. Babama deliler gibi âşık bir kadın. Dedem ve babaannemin başına ne geldiğini ne annem biliyormuş ne de başkası. Babamın teyzesi, babamı hem yeğeni, hem oğlu hem de damadı gibi sevmiş, öyle büyütmüş yıllarca. Annem, babamla büyüdükleri o evde babama hiçbir zaman bir kardeş, ağbi gözüyle bakamamış. Babam delikanlı olup da annesi odalarını ayırdığında gözyaşlarına boğulmuş. Geceleri gizli gizli babamın odasına gitmeye başlamış. Babam uyurken kapısını sessizce açmış, çıplak adımlarla yatağının başucuna varmış, siyah uzun saçları babamın yüzüne dökülmeden eğilip saçlarını koklamış, koklarken masum öpücükler kondurmuş. Çoğu geceler annem gelecek diye başını yorgandan çıkarmadan uyurmuş babam. Gündüzler ayları, geceler güneşleri kovalarken askerlik vakti gelip çatmış. Annemi daha o zamanlardan hasret rüzgârları yakmaya başlamış. Babam askere gitmeden birkaç gün evvel, yine gizli gizli babamın odasına gittiği bir gece babamın yastığının altında bir mektup bulmuş annem. Mektubu okuduktan sonra beyninden vurulmuşa dönmüş. O gece babamın saçlarını öpüp koklamak yerine yorganını kaldırıp babamın yanına uzanmış. Babam gözünü açar açmaz sus demiş babama. Susmuş babam. Sabah olur olmaz ve henüz kahvaltı sofrası kurulmadan, kirli çarşafı anneannemin önüne bir nişan bohçası gibi bırakıp, İsmet askere gitmeden bizi evlendireceksiniz, demiş. Babam hiç sesini çıkarmadan banyoya girmiş ve kilitlediği kapının ardında dakikalarca ağlamış. Annem babamın sevinçten ağladığını söylemişti. Sevinçten.

Ölümünün üzerinden bir buçuk yıldan fazla bir zaman geçmemişti ki annem yine bilmem kaçıncı yüz kez babamın mezarını ziyaret etmek istedi. Kıramadım. İşe gideceğim bir sabah birlikte gittik. Hava soğuk ve sisliydi. Arabayı mezarlık girişine park ettikten sonra, mezarlığın koyu yeşil ruhundan tüm şehre yayılan ürkütücü karga sesleri arasında babamın yeni yaptırdığımız mezarına doğru yürümeye başladık. Sis mezarlığın üzerine kalın bir tül gibi gerilmiş, servi dallarından çam dallarına çığlık çığlığa uçuşan kargaları gizlemişti. Annemle kol kola yürürken babamın mezarı başında, bize arkası dönük şekilde oturmuş dua eden birini fark ettik. Durdu annem, kolumdan yavaşça sıyrıldı ve hiçbir şey söylemeden arabaya doğru yürümeye koyuldu. Arkası dönük kişiyi merak ederek babamın mezarına yöneldim. Geldiğimi hisseder hissetmez kirli kır sakallı çenesini sıvazladı ve mezarlığın aşağısına doğru hızlı adımlarla yürümeye başladı. Oydu. Bir kez daha ortadan kaybolmasına izin vermeyecektim.

Affedersiniz, diye seslendim. Durdu. Kargalar sis tülünü kaldırmak istercesine bağıra bağıra kanat çırptılar. Hızla yanına gittim. Yüzüme bakmamakta ısrarcı. Ben İsmet'in oğlu, Necip'im, dedim. Elimi uzattım. Yüzüme baktı. Başını sağa sola sallayarak gülümsedi. Hırıltılı bir sesle ben de Refik, dedi, babanın Konya'dan arkadaşı. Uzattığım eli sımsıcak kavradı. Daha önce niye tanışamadık, dedim, gülümsedi. Bu akşam gel, tanışalım dedi. Adresini söyledi, yazdım. Telefonu cebime koyarken bekliyorum ama, dedi. Tamam, dedim, geleceğim. Arkasını döndü ve gitti. Elhamı okuduğum sırada çoktan çıkmıştı mezarlıktan. Arabanın anahtarını çevirip yola düştüğümüzde annem mezarlıktaki adamla ne konuştuğumuzu hiç merak etmedi. Eve yaklaştığımızı fark edince ekmek almayı unutma, dedi. Eteğindeki tespih sessizce dönmeye devam etti.

Akşam iş dönüşü telefona kaydettiğim adrese gittiğimde kapısının önündeki kedilere yemek veriyordu. Hava soğuktu. Üzerinde salaş, rengi hafif kaçmış siyah bir kazak vardı. Beni görünce doğruldu. Kirli beyaz sakalları, kızaran yüzünü gizleyemiyordu. Mezarlıktaki gibi gülümsedi. Gel, dedi, kombi cayır cayır yanıyor. Kapıdan adım atar atmaz badanası solgun, eşyası az bir salona geçtik. Tozlu, küçük bir masanın iki ucuna oturduk. Oturduğumuz masa, eski oval aynanın kayıp düşecekmiş hissi yaratan bir çiviye asılı durduğu duvar tarafındaydı. Odada masadan başka karşılıklı iki koltuk, ortalarında boş bir sehpa ve pencere önünde üç saksı çiçek vardı. Koltuğun kumaşları eprimişti. Çiçeklerse yemyeşil. Kabanımın koluna toz bulaşınca tutuşmuş bir el gibi silkeledim kolumu. Başını eğdi. Baban öldü öleli ilk kez oturuyorum şuraya, dedi. Elim varmadı silmeye. Başını kaldırıp masaya baktı. Mesela şu bardak babanındı, dedi. Bunu derken rakı şişesine uzandı. Elleri titreyince açamadı şişeyi. Hep baban açardı, dedi. Uzattı şişeyi. Gözleri yaşardı uzatırken. Babam ölmeden iki gün önce oturmuşlar. Nereden bulduysa güzel bir kavun getirmiş babam. Böyle dedi. Bir radyosu varmış şuracıkta. Babam öldükten birkaç hafta sonra bozulmuş. Türkü dinler içerdik, dedi. Kafası güzel olunca başlardı türkü çığırmaya.

Fotoğraf: Melike N. Korkmaz
/melikenkorkmaz

Hatta bir keresinde ona şiir diye yazdığım türküyü çığırmıştı. O zamanlar Bozkır'daydık. Bir mektupta yazmıştım o sözleri. Yazılanları unutmamış ama bana verdiği sözü unutmuştu baban. Burnunu çekti, boş bardağını önüme koydu. O konuşurken doldurduğum üçüncü bardaktı. Yanağındaki yaşları silerken durma, sen de iç, dedi. Ama baban gibi iç. Hayatımda ilk kez içiyordum rakıyı. Rakı boğazımı yaktıkça yanaklarım alev alev yanıyordu. Ağlamaya başladım. Yanaklarımı serinletmek yerine ince ince çizikler açarak içlerine tuz basan yaşları o görmeden silmeye çalıştım. Bozkır'daki günlerini aradan geçen otuz yılın hüznüyle anlatırken bir ara sustu, oturduğu sandalyede sanki biraz daha ezilerek, gidecektik, dedi. Sonra burnunu sildi, ellerini masaya koydu ve omuzlarının yere düşmesine engel olmaya çalışarak, sözünü tutmadı dedi. Belki sözünü hatırlar diye peşi sıra buralara geldim. Peki, o ne yaptı? Öldü. Son sözünü dedikten sonra boş şişeyi eline aldı, şöyle bir baktı, tekrar masaya bıraktı.

Telefonum şarjı bitmese akıp giden zamandan habersiz, o boş şişeye bakacaktım. Telefonun uyarı sesinden sonra, ooo vakit epey geç olmuş, ben artık gideyim, dedim. Benden önce kalkmaya çalıştı, kalkamadı. Gitmeden önce beni odama götürür müsün, dedi. Koluna girip odasına götürdüm. Açıktı yatağı. Öylece yatırdım. Yatırır yatırmaz sırtını döndü. Yorganını omuzlarına çekerken sayıkladı. Ne dediğini anlayamadım. Tam kapıdan çıkacakken duvardaki fotoğrafa takıldı gözüm. Salondan gelen sönük ışığın aydınlattığı fotoğrafta babam ve o vardı, yan yanalardı. Babamın eli Refik Amca'nın omzunda, Refik Amca'nın eli babamın belinde. Babam objektife bakarken, Refik Amca babamın gözlerine bakıyor. Dişleri bembeyaz. Başlarının üzerinde yılbaşı süsünü andıran bir kemer var. Kemerde Bozkır Hatırası yazıyor. Bakışlarım yırtılmış bir fotoğraf gibi yerlere saçıldı. Karanlık köşede kalmış radyo, küskün bir çocuk gibi bana bakmaktaydı. Daha fazla dayanamayıp kapıya koştum.

Kapıyı açar açmaz dışarı attım kendimi. Merdivenlerden inemeden yığılıp kaldım oracığa. Bir kedi geldi, sürtündü bacaklarıma. Az ötemizde etrafa saçılmış yemek artıkları. Kabanımın cebinde sigara kalmamış. Akan burnumu kolumla silip başımı dizlerime koydum. Kedi miyavladı, ben ağladım.

Gün ensemi ısıtırken doğruldum. Apartmandaki çocuklar okul çantalarının yükü altında, iştahsız ve çarpık adımlarla servis araçlarına yürüdüler. Dün gece söndürmeyi unuttuğum ışık hâlâ yanıyordu. Kalktım, sendeleye sendeleye arabanın yanına gittim. Kapıyı açar açmaz kendimi koltuğa bıraktım. Arabadaki tüm oksijeni ciğerlerime çekercesine derin bir nefes aldım. Sol camın buharını elimle sildim ve çok beklemeden kontak anahtarını çevirdim. Motor sesinin duyulmasıyla açıldı radyo. Radyoda bir türkü. *Sende kurşun bende kama yarası.* Direksiyonu mezarlığa kırdım ve yavaşça gaza bastım.

Şehirde Bir Oda

Banu Özyürek

Kabullenilmiş bir oda. Sevilen. İçine girdiğim. Halısına uzanıp ellerimi tüylü desenler üzerinde gezdirerek tavanı seyrettiğim. Bazen tavanı seyrederken konçertolar uydurduğum. İçine girdiğim ve hırkamı, montumu çıkarıp yere bıraktığım. Genç kızlığa geçişte heves ve umutla alınan mobilyaları zaman içinde gülünçleşmiş, annemin gardırop kapağına tuhaf bir kaplama kâğıdı yapıştırarak kendince yenilediği bir oda.

Söylesem şimdi ona?

Şu dolaba bak desem?

Mobilyanın açık sarı kahvesiyle, kaplama kâğıdının koyu kahvesinin alakasızlığına sinirleniyorum ara sıra, hatta kâğıdın hafif kalkan, içimi gıdıklayarak kıvrılan ucuna ve şu sağ kapının bulup taktığımız zaman var, çarpıp düşürdüğümüz zaman yok kulpuna da sinirden başka, içimi kötülükle dolduran şeyler hissediyorum, desem?

Yoksulluktan bahsettiğimi düşünür. Hele de yemekte konuştuklarımızdan sonra. Yoksulluktan bahseden kim Allah aşkına! Bu odayla ve dolapla ilgili sorun başka, paramızla değil damarlarımızla ilgili, kâğıdı yapıştırmamalıydı, ama iyi odam desem, kötü odam desem, yine de odaya bağlıyım desem gözlerimi açarak ve sanki böylelikle konuyu da açarak? Boş. Yine o bakmayışıyla bakar, gülmeyişiyle güler herhalde.

Koca ayaklarıyla arkamdaki yatağın çiçekli naylon örtüsü üzerine uzanmış, elleri başının altında beni dinliyor. Bense içimden böyle zamanlarda hep yaptığım gibi Danse Macabre'yi söylüyorum.

"Neden durdun?"

Durmuş muydum? Keşke. İnsan ne ile durur?

Ekrana bakıp yutkundum, ilk sayfayı okumuştum ama artık içimden gelmiyordu, saçmaydı ve gereksizdi, odam hakkında konuşmak istiyordum şimdi, her şeyi anlamasını sağlamak; saatlerce saatlerce şu perde, şu ses, şu köşe, balkon demirleri ve nefesim bitip de işte durmak gibi durduğumda o gerçek bakışmayı. Fakat biz gerçek şeylere yanaşmaya cesaret edebilecek kadar yakın mıydık? Sekiz ay olmuştu.

Afrika'ya kaçmak istiyordum, çantamı hazırlayıp zürafalara gitmek. İçimdeki özlemi, çaresiz ve bilinemeyen şeyi uzak hayvanlara akıtmak. Tenlerindeki beneklere dokunarak bir bağ kurmak, çok çok yürekten, dilsiz, sözcükler tarafından boğulmayacak bir bağ.

Okumaya devam ettim. Dinlemekten sıkıldığını bildiğim bir şeyi okumanın mahcubiyeti ve mahcubiyetin peşi sıra yakama yapışan hem kendime hem ona dönük bir kızgınlıkla. Elbette o, ayrılığımızdan ötürü şu birkaç sayfaya tahammül edecek kadar hassas davranması gerektiğini düşünüyordu. Bir yabancının nezaketi olarak sunulan bu inceliği acı acı kabul ettim.

Neden çağırmıştım onu?

Neden hemen kabul etmişti?

İstanbul'a döndüğüm için gizliden beni suçladıklarını hissediyordum. Onun da. Hepsinin. Arkadaşlarım. Seneye döndüklerinde, ne komik yani seneye (ha) bu zamanlar kapanacak mıydı …………? Konu? Mesafe? Boşluk? En çok düşmanlığa benzeyen bu şey. Görünce şaşırdığımız ve kimsenin isim koyacak kadar yaklaşmaya cesaret edemediği bu BU?

Birbirimizi açıktan suçlamaya, bunun bir çeşit suçlamak olduğunu kabullenmeye razı gelmiyor gönlümüz. Zamana kızıyoruz yerine, ama zaman suçlanabilir bir şey mi, bizim ellerimize hiç bulaşmamış bir şey mi sahiden de; zamanı anlayamıyoruz (kendimizi hiç), biten şeylerle ilgili ne yapacağımızı tam olarak bilemiyoruz (birbirimizle ne yapacağımızı da). Birinin bir adım atması, aslında herkesin bir adım atmaya zorlanması, torbanın sallanması, taşların birbirine çarpması, çarpışan yerlerden kulak tırmalayan sesler çıkması, içeri giren yerler, dışarı fırlayan yerler, yerlerin sızısı, gelecek olmanın korkusu. Ben gelecek miyim? Birinin bir adım atması, saatin bir saniye bile olsa ileri gitmesi ve bunlar öyle kolay şeyler değil. Anlatamıyorum /kimseye/ -çünkü bir kere anlatmayı denersem ve anlamazlarsa o zaman çok yıkılmak gerekebilir ve zamanın tam bu anında, evrenin tam bu noktasında tek başıma çok yıkılırsam benden geriye ne kalacağını tahmin edemiyorum o halde korkuyorum- ve anlatılamamış bunlar içimde beni tüketen kibirli bir yaşam sürüyorlar. Genel olarak çok üzgü-

nüm. Evet, genel olarak.

Sadece iş meselesinden bahsettim yemekte. Dişlerimiz eti ezerken "Atıldım," dedim. "Attılar." Kısa bir durdu, "Neden?" dedi. "Bilmem," dedim, başımı salladım. Başını salladı o da, "Üzülme,", "yenisini bulursun". Et midemizin yolunu tutmuştu. Çatalı masaya bıraktım.

Yatakta uzanırken geniş göğsüyle ve sessiz sakin dururken yumuşak dudaklarıyla, günahına girip "Abartmıyor musun?" dediğini düşünüyorum, günahına girmeye devam edip şefkatli bir teselliye başladığını. Teselli… Teselli… Duygularım kabarıyor, bir insanın göğsü duygudan çatlarsa, çatlayabilir göğsüm. O gün orada diyemediklerimin hepsiyle kabarıyorum.

"Henüz stajyerken işten atılmış bir insana 'abartmıyor musun?' demeye utanmıyor musun?" desem? Hayır. DUR. Rica ederim. Şirkete maliyetim sadece serviste işgal ettiğim yer ve bilmem kaç gramlık öğle yemeğiyken /da dammm toplu tenkisat/ işgal ettiğimiz bütün koltukları boşalttık ve gramları teraziye bıraktık. Sen bunları anlamadığın için, yaşamadığın için, acaba ben sana daha mı düşmanım? Elbette ben sana daha düşmanım çünkü hayat öyle serttir ki, bu atılma işini bana asılan bilmem ne bey sigara odasında "piyango sana da vurdu" diye /da dammm/ bildirmiştir. Serttir, kuru ve çukurludur ve küçük sürprizlerle doludur ki, orada öyle ne diyeceğimi hiç bilemeyerek çünkü gülerek söyledi anlıyor musun, kalmışımdır ORADA elimde kahve bardağıyla, bununla ilgili bir şey bilmiyorumdur henüz, gülümseyerek işten attıklarında seni ne demelisin konusunda yani.

Sonra da bu. Bu parasız iş. Harçlık gibi. 25 lira. 50 lira. Ara sıra. Neden geldim ben? Hepiniz oradayken. Bir dil öldü dünyada böylelikle.

Tabii yeni diller bulmalı insan çünkü bir dil, malum. Ve dilsiz insan biraz sıkıntı doğurabilir nicelik açısından ve ben üç kişi buldum dilsizlik derdi çekmeyeyim diye. Biri şişko, biri kel, biri epeyce ukala. Biri bildiğimiz, gerçek anlamda seviyor beni. Buna inanmış. Ben birine karşı diğerlerine duyduğumdan daha fazla heyecan duyuyorum (çünkü ukala). Öbürü de işte, hiç yoktan iyi, sohbet ediyoruz. Sonra müzik devam ediyor ve biri daha.

Seni neden çağırdım? Bir dünyanın, onun arkasındaki dünyanın, onun da arkasındaki dünyanın arkasındasın bana göre. Burada ne çok insan var, otobüslerde sokakta, kuyruklarda, her yer insan yüzü. İnsan bacağı, insan bakışı, insan sözü. Piyango bana da vurdu.

Ekrana bakıyorum hepsini silmiş olmayı en azından sana okumamış olmayı umarak. Aramızda BU, soğukluğunu daima duyuran kaybedilmiş sıcaklık varken. Artık ölmüş bir dille kimse kimseye bir şey veremez. Bir imkânı tüketmenin kızgınlığı olabilir mi birbirimize duyduğumuz içten içe ve nezaketle? Nezaketi sıkı sıkı tutuyoruz, öyle sıkı ki parmaklarımızdan başka yerlerimize saldırıyor sıkılık, nezaketi de bizi de incitiyor.

Her şeyin umursamazca ölüp gitmesi seni de şaşırtmıyor mu? Bir de gider-

ken işe yaramaz ölü bedenlerini ayaklarımızın dibinde bırakmaları? Ha?

Ekranda birbirine girip çıkan, bir araya gelmeye uğraşan harflere bakıyorum. Yazının başına gidiyorum;

İstanbul'a döndüm. Hiçbir şeyim yok. Bir bu oda. O da ancak belli bir mesafeyle. Kırgınlığımı sezmiş de "Hakkın var mı?" diyor.

Yine duruyorum. (Durdum mu?)

Ne yapacağımı bilmiyorum. Çalışacağım. 25 50. Arkadaşlarıma, oradakilere mektup yazacağım. Onlardan yanıt bekleyeceğim. Fakültenin giriş kapısındaki telefondan beni arayacaklar. Ben buradaki yaşamımı anlatacağım, onlar oradaki yaşamlarını. Akşam yemekleri için iştahlanmak, komik filmlere gülmek, geç kaldığımız zaman hızlı hızlı yürümek, kanepelere uzanınca rahatlamak. Hayatın işleri.

Sonra dönecekler. Döneceksiniz. Hep beraber. O zaman ne olacak?

Her şeyi silmeye başlıyorum:

Kırgınlığımı sezmiş de "Hakkın var mı" diyor. O da ancak belli bir mesafeyle. Bir bu oda. Hiçbir şeyim yok. İstanbul'a döndüm.

Boş ekran önümde. Sormak istiyorum, sormak zorundayım (değilim), köşeleri duyuyorum, kaplama kâğıdını duyuyorum, halının tüylerini, sorsam ne olur, sanki sorsam ne olacak, soramaz mıyım. Sorabilirim, herkes kadar kötü olabilirim. İyi de olabilirim. Omuzumun üzerinden dönüp yarı yalan yarı gerçek bir utançla bakarak: "Eski sevgililerin sarılıp yatması çok kötü bir şey mi sence?" diyorum.

Yenisini. Peki ya orada da piyango vurursa, aniden, elimde kahve bardağıyla duruyorken vurulmayı hiç beklemeyerek. Döndüklerinde ben nerede olurum… Dönecekler. Zamanı anlayabilsem. Zaman beni anlayacak mı?

"Hayır" diyor. Hayır?

"Eski sevgililerin sarılıp yatması hiç kötü bir şey değil."

Gülümseyerek. Ölü bir dilin hatırasını kucaklamak üzere genç kız sandalyemden kalkıyorum. Hepinizi çok. O yatağımı. O uykularımı. Yumurtayı. Çimenleri. Etekleri, atkıları. Çok hepinizi. Sizi. Ama sanki bir şeyi daha. Şimdi artık bilmediğim bir şeyi.

Entropi

İlker Aslan

Sandığı açıyorsun. **Doğa, mutlak düzensizliğe doğru ilerliyor.** Anılar yüzüne gözüne bulaşıyor. İnsan bir anıdan nasıl saklanır diye düşünüyorsun çoktan açmış olduğun sandığa bakarken. Sen baktıkça bir parçası daha ekleniyor. Sonrası karanlık, kör, susuz bir kuyu…

Aynaya bakıyorsun. Zaman çoktan geçmiş. Bir şeylere hep geç kalmış olmanın hüznü doluyor gözlerine. Göz altların morarmış, alnının çizgileri belirginleşmiş, iyice kırışmış yüz hatların artık. Zaman şaka yapmıyor. Matematik yalan söylemiyor. Büyümenin çok uzak göründüğü bir hatıradan çıkıp, şimdi çoktan geride bıraktığın çocuksu çığlıkların geliyor aklına bu aynanın karşısında. Ama zaten ne yapabilirdin ki?

Sandığı açıyorsun:

Gönderilmemiş mektuplar.

Ucu yırtılmış fotoğraflar.

Sayfaları sararmış not defterleri.

Parçalanmış kum saatin. Oysa ne çok severek almıştın. Çok uzak bir sahil kasabasından aldığın deniz feneri maketi, ışıklı kısmı çoktan kırılmış.

Kurutulmuş çiçekler.

Hangi sonbahardan kaldığını bilmediğin rengi kaçmış çınar yaprakları.

Mürekkebi kurumuş ve artık işlevini yerine getiremeyen, babanın o eski dolma kalemi.

Ve sen... Her bir hatıranın üzerindeki bir toz zerresi oluyorsun: PUUUF..! İşte... Üfledin ve uçtu gitti zaman. O sırada göz altların biraz daha morardı, alnının çizgileri biraz daha belirginleşti, yüz hatların biraz daha kırıştı. Hiçbirinin farkında değilsin. Sen, başka şeyler düşlemiştin. Anımsıyorum.

Annenin albümünden gizlice alıp sandığa koyduğun dedenin bu fotoğrafında, onun neye, neden gülümsediğini hiçbir zaman bilemedin. Bir süre sonra bunun önemsenecek bir şey olmayacağına inandırdın kendini. Anılarından kaçmayı başarmış bütün ölüler gibi, dedenin de daha mutlu olduğu bir yerde, öncekine pek de benzemeyen bir şekilde yaşamaya devam ettiğine inandın. Takvimini, saatini, mevsimini bir köşeye koyup, zamanın uçuculuğuna bıraktın kendini. Tıpkı bundan çok önceleri, dedenin de yapmış olduğu gibi.

Sandığı açıyorsun. **Doğa, mutlak düzensizliğe doğru ilerliyor.** Bir şarkı geliyor aklına. Çok uzaklarda kalmış. Bir kafenin kuytu bir köşesindeki masada otururken çalan o şarkı, zihninin derinliklerinde yankılanıyor. Sen, o gün, böyle olacağını düşünmemiştin. Sessiz kahkahaların masanın etrafını süslemiş, biraz şarkıyı mırıldanmış, bir köşede çayından iki yudum almıştın. Sonra aradan aylar geçti, yıllara bağlandı. Kırık kum saatinden akıp gitti bütün kumlar. Şimdi kendine bile yapamadığın, anlatamadığın şeyler var aynada. Hayır, aynalar yalan söylemez. Gözlerinde, o yetişmeye çalıştığın hayatın izleri duruyor hâlâ. Aradan kaç yıl geçtiğini fark etmemişsin. Bütün sevdiklerini tek tek geride bırakırken, söyleyecek başka sözün kalmamış gibi bakıyorsun zihninin derinliklerine. Oysa ne çok istemiştin böyle olmamasını.

Bazı nesneler, bir süre sonra işe yaramaz hale gelse de anlamlarını kaybetmiyorlar. Buna inanıyorsun. Nesnelerin anlamı, onların işlevleriyle değil, hatıralarıyla ilgili. Babanın dolma kalemi artık yazmıyor. Çoktan kurudu. Ama yine de onu önemsiyorsun. Bir kalem olduğu için değil, babanın parmakları değdiği için. Babanın yıllar önce yaptığı bir hata geliyor aklına. Bir gürültü kopuyor yan sokakta. Yağmur şiddetini arttırıyor belki de. Doğa, mutlak düzensizliğe doğru ilerliyor. Sen, bazen, kalemi sandığa geri koyacak gücü kendinde bulamıyorsun.

Annenin dizine yattığın o son geceyi hatırlıyorsun. Masal dinlemek isteyen bir çocuk olmuştun. Anne şefkati sarmıştı bütün bedenini. O hiç bitmeyecek öyküyü dinlerken uyuyakaldığında, düşünde gördüğün her bir şey, koca bir gerçeğe dönüşmüştü. İnsan, bir gerçekten nasıl kaçar diye düşünüyorsun çoktan açmış olduğun sandığa bakarken. Annenin dizlerinde uyukladığın o gece geliyor aklına. Kalkıp yüzünü yıkıyorsun. Suyun soğukluğu yüzüne çarpınca kendine gelir gibi oluyorsun. Ne zaman bir anıdan kaçmaya çalışsan bunu yaparsın. Ama fayda etmez. Anılarından kaçamayacağını zaten uzun yıllar önce anladın. Annenin dizine yattığın o gece genişliyor, bütün evrene yayılıyor şimdi. Zamanın büyüsü, mekânın ötesine geçiyor. Uyandığında her şey bitmiş olacak. Biliyorsun. Korkuyorsun. *Hâlbuki korkulacak hiç bir şey yoktu ortalıkta. Her şey naylondandı o kadar.*

Yazdın, yazdın, yazdın… En sonunda elinde kocaman bir anı yumağı kaldı. Nesnelerden kaçamayacağını anladığında artık büyümüştün. Ama yazdıklarını göndereceğin kimse de kalmamıştı yanında. Sen aslında hep saklamayı seçtin. Yazdıkça sakladın, sakladıkça çoğaldı var olmayanlar. Şimdi bir ucundan bakmaya bile cesaret edemediğin bu zarflara dokunurken, zamanın seni hangi köşe başında bıraktığını da hatırlamaya çalışıyorsun. Doğa, mutlak düzensizliğe doğru ilerlemeye devam ediyor.

Bir kez daha, yalnız başına o hayatının en uzun yolunu yürürken bütün yapıp ettiklerin zihninde yankılanıyor. Etrafından geçen insanlara bakıyorsun. Hepsi bir şekilde hayatta kalmayı deniyor. Tek yapmaya çalıştıkları, sadece, küçücük de olsa bir iz bırakmak… Kimisi bağırıyor, kimisi şarkı söylüyor. Kimisi kitap yazıyor, kimisi çocuk yapıyor. Ama biraz yukarıdan baktığında, hepsinin aynı şey olduğunu görüyorsun. Sorduğun bütün sorular, vardığın bütün yollar anlamsız geliyor bir anlığına. Sonra birden, yüzünü okşayan rüzgârı fark ediyorsun. Zamanın akışını, rüzgârın geçişine benzetiyorsun bazen. Göremiyorsun, dokunamıyorsun, koklayamıyorsun ama hissedebiliyorsun başka bir şekilde rüzgârı. Zaman da öyle. Ancak geçip gittiğinde fark edebiliyorsun ne kadar uzağa gittiğini. Sonra mevsimler tekrar dönüyor. Kimsenin bilmediği, sığınağın olan o deniz kenarında geçirdiğin günü hatırlıyorsun. Yaz, bir şekliyle yeniden bitiyor. **Doğa, mutlak düzensizliğe doğru ilerlemeye devam ediyor.**

Ve bütün bu anlamsızlık içinde, aynı yolu yeniden ve yeniden yürüyüp giderken sen, yol aniden bitiyor. Eve vardığında odana çekiliyor, yapmak isteyip de yapamadığın her şeyi tek tek düşünüyorsun. Dizlerini karnına çekip hıçkıra

ağlarken nefret ettiğin insanları anımsıyorsun. Sana bu hayatı yaşatmayan insanları. En çok hangisinden nefret ettin? Sahi mi? Üzerlerine kurşun askerlerini gönderdiğinde her şey için çok geç olduğunu anlıyorsun aslında. Ama umut, henüz doğmamış bütün çocukların ismidir. Umut ediyorsun ve umut ettiğin her şeyi, tozlanmasın diye sakladığın diğer bütün anılarınla birlikte sandığa kaldırıyorsun. Sandıkta sakladıklarının neler olduklarını unutman epeyce zaman alıyor. Oysa sandık, sadece ölülerle dolu. Biliyorsun.

Ve şimdi.

Sandığı kapatıyorsun. İçine eklediğin yeni anılarınla, yeni ölülerinle birlikte, belleğinin bir daha bulamayacağını umduğun bir yerine saklıyorsun onu yeniden. Sandık, bir mezar. Belki bu sefer bulamam, belki gerçekten de bazı hikâyelerden sağ çıkmak mümkündür diyorsun kendine. Bütün olasılıkları bir kenara bırakıp, çocukluğundan kalma battaniyene sarılıyorsun. Üşümüşsün. Üzgünüm, diyorsun aynadaki yüze, sadece sana ulaşmanın bir başka yolunu daha arıyorum o kadar. Kurtulman gereken bir hikâyen olduğuna inandırmıştın kendini, evet. Oysa bu hikâyeden hiçbir zaman kurtulamayacaktın. Farkındaydın. Uzun bir sokakta yürürken hatırladıkların, bir dağ başından denizi seyrederken gördüklerin, bir trenin sireninde hissettiklerin, yani bütün bu gündelik olağan şeyler, birer işaret olup belleğinde yankılandıkça, bir kere girdiğin bir hikâyeden asla kaçamayacağını da anlamış oluyorsun. Hayır, hikâyelerden kurtulamazsın. Ama böyle bir şey mümkün olsaydı bile, bunu gerçekten ister miydin, diye soruyorsun kendine. Sen sorularla boğuşurken eylülden bir yaprak daha düşüyor yere. **Doğa, mutlak düzensizliğe doğru ilerlemeye devam ediyor.** Zaman akıyor. Zaman akıyor. Zaman akıyor. Ağaçlar, rüzgârın titrekliğinde sallanıyor. Hava soğuyor. Kalkıp balkonun kapısını kapatıyorsun. Rüzgâr koca bir anı olup sandığa doluyor. Aldırmıyorsun.

Tenasül Hayatı

Sezen Kayhan

Tarihi evlerin bulunduğu geniş sokakta bir harabenin karşısında duruyorum. Çocukluğumu, gençliğimi taşıyan bu ev; taş ve moloz yığınına dönmüş, geçmişe dair tüm anılarım yıkıntının altında can çekişiyor. Anılarımı kurtarmak için harabeye giriyorum. Güzel hatıralarımın üzerine gizli bir perde çekilmiş gibi; onlara ulaşmaya çalıştıkça benden uzaklaşıyorlar. Vazgeçmiyorum, ısrarla deniyorum. Bir an gözlerimi kapatıyorum.

O an görkemli kestane kapı, geçmişin vahasında bir serap gibi beliriyor önümde. Ona doğru ilerliyorum. Kapı, uzun yıllar eve bekçilik yapmış olmanın ağırlığıyla yavaşça taş avluya açılıyor. Avlunun iki yanı yemyeşil, taptaze şimşirlerle örtülü. Bir zamanlar "gugucuk kuşu" adını verdiğimiz kumrular sesten bir çatı oluşturuyorlar üzerimde. Sol tarafımda kalın gövdeli, mağrur bir şeftali ağacı meyvesini vermek için beni çağırıyor, sağda ise incecik, cilveli erik ağacı aklımı çelmek için uğraşıyor. Ağaca yakın duran mermer çeşme en güzel işlemelerini giymiş, yaşlı ve bilge biri gibi sakince, belirli aralıklarla damlatıyor suyunu. Damlayan suyun üzerinde bir kurbağa sıçrıyor, çeşmeyi hiç umursamayan. Çıplak ayaklarım yerdeki soğuk taşlara temas ediyor, ürperiyorum. Avlu sulanmış, şimşir kokuları bedenimi ele geçiriyor. Yaşadığımı, nefes aldığımı hissediyorum o an.

Avlunun bağlandığı cumbalı ahşap evden tanıdık bir ses geliyor:

"Mesrure jesi li prikupila krevet?"[1]

Cevap veriyorum:

"Jesam majko."

"Jesi li postavila sto?"

"Jesam."

"Jesi li promješala supu?"

"…"

"Mesrure?"

"…"[2]

Hayır, çorbayı karıştırmamıştım. Annem defalarca tembihlemesine rağmen ocakta kaynayan çorbayı yine unutmuştum. Aceleyle mutfağa koşuyorum. Buhar altındaki mutfakta keskin bir koku çarpıyor yüzüme. Çorbanın dibi tutmuş, tencereden taşarak ocağın etrafına yayılmış. Soğuk mermere dökülen kaynar çorbadan çıkan duman, benimle alay edercesine havada garip şekiller oluşturup kayboluyor. Yakınımda bulduğum bir bezle yerdeki mermere akanları siliyorum. Çorbayı başka bir tencereye boşaltıp üzerine su ekliyor, ardından ocağın altını kısıp, kirli tencere ve bezi güzelce yıkıyorum. Eskiden yaptığım gibi aksiliğin izlerini ustaca ortadan kaldırıyorum.

Tekrar taş avluya çıkıp sesleniyorum: "*Promešala sam majko. Jelo je smremno za deset minuta!*".[3] Evden cevap geliyor "*U redu*".[4] Rahatlayıp arkamı döndüğümde avlu boyunca uzanan sofrayı farkediyorum. Upuzun masada yer bırakmayacak kadar çok çeşit var. Akrabaları yemeğe bekliyor olmalıyız.

Avluda hafif bir rüzgâr esiyor, ağaçların yaprakları havalanıyor. Üzerimde annemin diktiği mavi elbise ile ben yine o küçük kızım. İleride, geniş tahta şezlongunda kitap okuyan babamı farkediyorum. Ablalarım ise avlu girişine çektikleri sandalyelerde nakış işliyorlar. Herkes kendi halinde. Belli ki davetlilerin gelmesine daha var.

Garip bir yorgunluk var üzerimde. Evin girişindeki boş sedir gözüme ilişiyor, sessizce oraya doğru ilerliyorum. Sedire oturunca yanımda bana tanıdık gelen eski bir kitap buluyorum: "*Tenasül Hayatı*". Kapağında iğne tutan bir adam ve abartılı makyajı olan değişik bir kadın resmi var. Ablamın yatağını toplarken yastık kılıfının içine saklanmış halde bulduğum bu kitabı hayal meyal hatırlıyorum. Herkesten gizli okumak için sakladığım ancak hiçbir zaman okuyamadığım o kitap. Yavaşça kapağını kaldırıp bir sayfa açıyorum.

Açtığım sayfada öpüşmek üzere olan bir çiftin fotoğrafı var. Fotoğrafın altında "Sofia Loren öpüşe hazırlanırken" yazıyor. Yanında ise bir başlık: "*Çiğ Öpücüğü*". Okuyorum: *Tabiri çiğ öpücüğü olan, buse şeklinde erkeğin dudağı üzerine kadının dudaklarını kondurmasıdır. Herhangi bir hareket yoktur. Bu çeşit öpüşmeye ba-*

[1] Mesrure yatakları topladın mı?

[2] Topladım anne.
Sofrayı kurdun mu?
Kurdum.
Çorbayı karıştırdın mı?
…
Mesrure?
…

[3] Karıştırdım anne. Yemek on dakikaya hazır!

[4] Tamam.

zen Lotus öpücüğü de derler. Zira su üzerinde sanki hiç temas etmeden duruyor gibi gözüken lotuse benzer. Daha önce böyle bir öpücük duymamıştım. Aslında daha önce bu evde öpüşmeyle ilgili pek bir şey duyduğum söylenemezdi. Gizlice izlediğim filmlerdeki bazı sahneler ve mecmualarda gördüğüm fotoğraflar haricinde öpüşmeye dair bilgim yoktu. Annem ile babam hiç öpüşmezdi. Ablalarım ve abim de kesinlikle kimseyle öpüşmüyorlardı. Annem ile sinemaya gittiğimizde filmde bir öpüşme sahnesi çıkarsa annem hemen ya gözlerimi kapatıyor ya da kafamı sertçe perdeyi göremeyeceğim şekilde çeviriyordu. Öpüşmek her şeyden önce ayıptı, hele ki topluluk içinde yapılıyorsa kabul edilemezdi. Neyse ki bizim ailede öpüşen kimse yoktu. Teyzemin kızı Esma'yı saymazsak tabi. Esma mahalledeki çoğu erkeğin hayallerini süslerdi. Sık sık yan komşumuz Adnan'lara giderdi. Bir seferinde Adnan'lardan çıktığında dudaklarının etrafındaki küçük morluklar sokaktaki çocukların dikkatini çekmişti. Ben önce çocukların ne ile dalga geçtiklerini anlayamamış, ardından çocukların havayı öperek yaptıkları saçma hareketleri görünce sinirlenmiştim. Onlara Esma'nın asla kimseyle öpüşmeyeceğini, dudaklarındaki morlukların bununla hiç ilgisi olmadığını, Esma'nın söylediği gibi okulda yedikleri peynir şekerinden olduğunu defalarca anlatmaya çalıştıysam da dinletememiştim. Sonunda gidip Esma'ya durumu anlatmış ve tekrar sormuştum, o da aynı şekilde "Ben öyle şey yapar mıyım Mesrure'ciğim, dediğim gibi geçen yediğimiz şekerden oldu," demişti. Ben de aynı şekerden yememe rağmen kendi ağzımın neden yara olmadığını sorgulamadan bunu kabullenmiştim. Uzunca bir süre inandım buna, ta ki Halime Teyze Adnan ve Esma'yı evde yakalayıp, sokaklarda kovalayana kadar. Artık gerçeği bildiğime göre *Lotus öpücüğünü* duyup duymadığını Esma'ya sorabilirim. Yemeğe onlar da geliyor olmalı.

Beklerken kitaptan rastgele çevirdiğim başka bir sayfadaki resme bakıyorum: Aynanın önünde kendine bakan çıplak bir kadın resmi bu, alttaki açıklamada *Şöhretli Titien'in Venüs Tuvaleti Adlı Tablosu* yazıyor. Resimdeki balık etli kadın aynı teyzeme benziyor. Teyzemi defalarca çıplak görmüştüm. Bu evde çıplaklık öpüşmek gibi ayıp değildi. Evdeki tüm kadınların birlikte yıkanmaları oldukça sıradan bir olaydı. Hatta geniş bakır leğenlerde kız kardeşlerimle birlikte yıkanmak en büyük zevklerimdendi. Bizimle yaşayan teyzemin güzel vücudunu da yine böyle bir yıkanma gününde görmüştüm. Çocuğu olmayan, hiç evlenmemiş teyzemin vücudu anneminkinden oldukça farklıydı. Sudan çıkıp bana doğru gelirken vücudu ışık taneleriyle kaplı gibiydi. Teyzem havluya sarılana kadar vücudundan gözlerimi alamamıştım. Hayalimde defalarca bu vücudu canlandırmış, havada parmaklarımla kendimce ana hatlarını çizmiş ve kendi biçimsiz vücudumun gelecekte ona benzeyip benzemeyeceğini düşünmüştüm. Güzel teyzem şu an yukarıda davet için saçlarını sarıyor olmalı, misafir karşısına bakımsız çıktığı görülmemiştir.

Bana doğru yaklaşan ayak sesleriyle dikkatim dağılıyor. Kafamı

kaldırdığımda babamı görüyorum ve alelacele bu sakıncalı kitabı minderin altına saklayıp ayağa kalkıyorum:

“Ne oldu baba, nereye?”

“Bir şey yok kızım, bir su döküp geliyorum.”

“Sen bırak baba ben dökerim.”

Babam bana garip garip bakıyor. “Tövbe tövbe,” diye söylenerek uzaklaşıyor. Arkadan ablalarımın kıkırdamalarını duyuyorum. Biri sesleniyor: “Kız Mesrure, benim suyumu da döksene”. “Ne varmış, dökerim dökmem ne olmuş,” diye sinirle karşılık veriyorum. Neye güldüklerini anlamadım, beni sinir etmeye bayılır hepsi.

Oturup kitaba dönüyorum. Bu kez açtığım sayfanın başlığı *Evlilikte Saadet Şarttır.* Şöyle yazıyor: *Evlilik devamlı ve canlı bir tecrübedir. Ona icabeden ehemmiyet verilmediği takdirde kendisine bakılmayan bir vücut gibi yıpranır ve çöker. Evliliğin hıfzısıhhası için evvela koca, karısından 6-12 yaş büyük olmalıdır.* Son cümleyi dikkatle tekrar okuyorum. 6-12 yaş gerekiyormuş. Demek ki Mirsad ile Selma mesut olamazlar. Çünkü Mirsad Selma’dan sadece iki yaş büyük. Zaten öyle ahım şahım bir yanı da yok Selma’nın. Ama ona sorsan mahallenin en güzel kızı. Bir gece konuşamalarını tesadüfen duyana kadar Mirsad’ın Selma’ya ilgisi olduğunu bilmiyordum. Yatak odasının sokağa bakan penceresini kapamak için cama yaklaştığımda aşağıdan Mirsad ve dayımın oğlu Ömer’in konuşmalarını duydum. Ömer’in sesini tanıdım, Mirsad’a kızıyordu: “Olmaz oğlum daha yaşın kaç senin? Okula gidiyorsun, işin yok gücün yok. İşsiz adama kız verirler mi?” Mirsad üsteliyordu: “Ama seviyorum ne yapayım! Selma çok güzel kız değil mi! Nereden bulurum onun gibisini.” Ömer çıkıştı: “Ya Mirsad kendine gel, ne yer ne içersiniz?” Mirsad kararlıydı: “Ben hem okur hem çalışırım, bakarım ona. Yahu Ömer dediğin de laf! Zaten ufacık kız ne yer ki?” Zaten ufacık kız ne yer ki’ymiş. “Zıkkımın kökünü yer,” demek istemiştim o an. Ama konuşmayı dinlediğim anlaşılmasın diye susmuştum. O konuşmayı düşününce tekrar sinirlendim.

Tam yeni bir sayfa açacakken çalan kapı ziliyle irkiliyorum. Gelenler dayımlar olmalı. Her davete ilk gelen onlar olur. Kitabı yavaşça minderin altına saklayıp onları karşılamaya gidiyorum. Kestane kapının büyük kilidini kendime doğru çekiyorum. Kapı ağır ağır açılıyor. Açılan kapının ardında dayım yok. Esma da yok, Ömer de. Bizim sokak da yok. Her yer yıkık dökük. Bir viraneye bakıyorum. Arkamı dönünce babam ve ablalarımın da orada olmadığını görüyorum. Belli ki annem ve teyzem de hiç aşağıya inmeyecek. Herkes gitmiş, özlemini çektiğim tüm hayaletler beni terketmiş. Görkemli sofra, avluyla birlikte yavaş yavaş kayboluyor. Harabenin ortasında yapayalnız kalıyorum. Kurtaramıyorum anılarımı, kaçıyorlar, taşların altında yok oluyorlar. Yakalayabildiklerimi alıp bir daha dönmemek üzere hızlıca uzaklaşıyorum bu viraneden…

Kadriye'nin Çocukları

Baran Güzel

Rıfat'la ben polis olmadan önce melektik. Şöyle ki:

Yazın son günleriydi. Ve tişörtlerin koltukaltlarında koyu lekeler oluşmuyordu. Bilmediğim bir şehirde, tanıdık gökyüzünün altında bulunmaktan hoşlanıyordum. Aşina olmadığım dükkânların önünden geçmekten ve de. Rıfat yanımdaydı. Bira içmek istiyordu. Benimse tek derdim denizi seyretmek. Şehri kıyı boyunca arşınlamak. Olta kıpırtısı bekleyen adamlara "rastgele" demek. Vapurlara içli içli bakmak. Hayatıma bir ok gibi saplanıp kalan kadınları düşünmek. Arzulamak. Arzulanmak. Yazmak işte yazmak. Rüzgârı yarıp pike yapmak. **Kanatlarımla** uçmak. Çünkü melektim ben, Rıfat da öyleydi. Bunu yaşlı bir kadın söyledi. Biz de sonunun nereye varacağını bilmediğimiz öyküye böylece girdik.

"Bakar mısın çocuğum?" dedi yaşlı bir kadın.

Rıfat piçin tekiydi ve hep öyle olmuştu. Aynı rahimden düştüğümüz halde farklı şehirlerde yaşıyorduk. O kendi babasının yanında. Ben kendi babamın. Yılda birkaç defa "Siz kardeşsiniz," diyerek bizi buluşturan bir annemiz vardı. İşte bu durum Rıfat'ı piç etmişti. Ben yaşlı kadının seslenişi üzerine yere demirlerken, o yürüyüp aradaki mesafeyi birkaç adım boyu kadar açtı. Arkasını dönüp kadının önündeki poşetleri gösterdi. Yüzünde, enayilik yapma yürü gidelim, diyen bir ifade vardı.

“Buyur teyzeciğim,” dedim.

Rıfat piçin tekiydi ve hep öyle olmuştu. Bize doğru yaklaşırken siktir çekiyordu içinden.

“Ne tarafa gidiyorsun çocuğum?” dedi yaşlı bir kadın. Ölümü düşünmeyen bir gülümsemesi vardı. Dişleri lekelerden ve eksiklikten yoksundu. Takma olamayacak kadar doğal.

“Bi tarafa gittiğimiz yok teyzeciğim, dolanıyorduk öyle,” dedim.

Annemin orospu olduğunu söylüyorlardı mahallede. Kadriye’nin başka bir adamdan daha çocuğu varmış. Kadriye İzmir’de kendine metres bulmuş. Kadriye gibi orospu görmedim valla. Kadriye’nin piçi değil mi şu giden? İki kocalı Kadriye.

“Şu poşetleri çok ağır, tek başıma taşıyamıyorum. Torunlarımı bekliyorum ama gelecekleri yok?” dedi yaşlı bir kadın.

Rıfat piçin tekiydi ve içi tuvalet kâğıdı. Ekmek dolu torbayı aldı. Patates, soğan, pirinç, toz şeker dolu iki torbayı yüklendim. **Kanatlarımdan** da destek alarak yorulmadan eve varacağımı düşünüyordum.

Çocukluğum, annem hakkında söylenen onlarca çirkin şeye rağmen güzel geçmişti. Babam aldatılmış, terk edilmiş bir adama göre fena iş çıkarmamıştı beni büyütürken. İşinde gücünde biriydi. Her gece eve birkaç şişe birayla gelir, bir tanesini içmeme izin verirdi. Bazı günler evden çıkmazdı. Ödevlerimi çoğu zaman kendisi yapar, cinsel içerikli videolar izlerken odaya girdiğimde sadece gülümserdi. Babaannem ve dedemin ölüme direndiği yıllardı. Etrafım amca, yenge ve kuzenlerle doluydu. Yalnızlık çekmiyordum hiç. Okulla aram fena sayılmazdı. Sınıf arkadaşlarım tarafından piç olmakla suçlansam da. Komşu çocukları tarafından tekme tokat dövülsem de. Kimseden nefret etmiyordum.

“Seni de taşıyayım istersen teyze,” dedim. “Sırtıma alayım ha?”

İki büklüm gövdesiyle güçlükle yürüyor. Bastonunu üçüncü bir bacak gibi kullanıyordu. Destek almak için değil dengede durabilmek için. Kollarının cılızlığına. Karnına kadar uzanan memelerine. Başındaki seyrek beyazlara. Nefes nefese kalan göğsüne. Terliğinin ucundan ağaç dalları gibi fışkıran parmaklarına. Meleklere özgü şefkatli gözlerle bakıyordum.

“Senin gibi melekler yapar bunu biliyorum oğlum,” dedi yaşlı bir kadın. “Çünkü sen öyle bir çocuksun.”

Rıfat çocukluğunu annemle beraber geçirdi. Babası zengin bir adamdı ve otomobilleri yenisini almak için değil, sırf eskisini satıyor olmak için değiştiriyordu. Annemi ikisi de çok seviyordu çünkü onun orospu olduğunu söyleyen insanlar yoktu etraflarında. Kadriye çok güzel kadın. Kadriye elbiselerini kime yaptırıyor acaba? Kadriye o kadar yemeği nasıl kilo almadan yiyebiliyor? Aa Kadriye başkadır. Kimse Kadriye kadar güzel sarma saramaz. Kadriye gibi arkadaşın olsun, yüz milyar borcun olsun.

“Şuradan sağa döneceğiz,” dedi yaşlı bir kadın.

Cadde epey arkada kalmıştı. Bir uğultu olarak. Barların yerini publar ve ufak tefek kafeler almıştı. Tekerlekli taşıtların aşındırmadığı bir sokaktaydık. Bastonu yavaşlatıyordu yaşlı kadını. Biz gençliğimizle hızlıydık. O gövdesiyle ağır. Aradaki mesafeyi fark etmeden açtığımız oluyordu. Durup beklemek değil, yaşlı kadını bize yetişmeye çalışırken izlemek koyuyordu. Nefes almakta zorlanan ciğerini. Kızarmış yüzünü. Titreyen dudaklarını. Titreyen ellerini. Titreyen bacaklarını.

"Teyzeciğim eve daha çok var mı?" diye sordum.

"Az kaldı çocuğum hemen şurası." Ne elleri ne de bakışları hiçbir yeri göstermiyordu.

Kanımın deli aktığı. Kalbimin çarpacak yer aradığı yaşlardaydım. Lise hayatımın ilk gününde babam eve bir kadınla geldi. Televizyonda *Çağrı* filmi vardı. Yatak odasına geçtiler. Sesi açtım. Peygamber efendimize (Bilal olduğunu sonradan öğrenecektim) işkence ettikleri sahneyi izlerken hiçbir şey hissetmedim. On dakika sonra odadan çıktılar. Babam gömleğini değiştirmişti. Kadın yanıma gelip saçlarımı okşadı. Tek kelime etmeden çıktı gitti. Babam dolaptan iki bira alıp getirdi. Beraber içmeye başladık. Kızı var senin yaşlarında, dedi.

"Bir şey söyleyeceğim."

"Buyur teyzeciğim," dedim.

"Sen polissin tamam mı?"

Böyle kaç soldan döndük, kaç sağa saptık bilmiyorum. Sokakları birer birer geçiyor, ama "şurası"na bir türlü varamıyorduk. Önünden geçtiğimiz binalar giderek kötüleşiyor. Kadınların etekleri uzuyor. Erkeklerin bakışları sertleşiyordu. Yerler daha pis, daha balgamlı. Binaların rengi daha soluk.

"Nasıl yani teyzeciğim?" dedim.

"Sen polissin yavrum. Selma Komiser görevlendirdi tamam mı?"

"Selma Komiser de kim?"

"Polis amiri."

"Melek değil miydim ben?" dedim. Kafam karışmıştı.

"Polis olmadan önce melektin. Baksana **kanatların** da yok ar–" Sokağın ortasına bir sandalye düştü. Atıldığı yerde cam kırıkları bırakarak. Bir evin penceresinden öylece fırladı. Sonra bir vazo. Terlik. Bir terlik daha. Sonra bir küfür, bir küfür, bir küfür. Cümlesi de gülümseyişi gibi yarıda kalmıştı kadının. Sonra ağzında kara bir boşluk. Dişsiz ağzında. Yapış yapış dudakları olan ağzında. Onunla göz göze geldiğimiz ilk ânı hatırladım. Bize "çocuklarım," derken yana doğru kaykılan yanaklarını. Gerçek olmayacak kadar güzel dişlerine, takmalardı diyelim. Neden çıkarmış olsun durduk yere?

"Allah belalarını versin bunların. Mahallede huzur kalmadı."

"Her mahallede olur bu tür kavgalar teyzeciğim, canını sıkma." Rıfat piçin tekiydi ve hiç konuşmuyordu. "Dedim"ler gereksiz sözcük tekrarı gibi görünmeye başlıyordu gözüme.

"Burası başkadır yavrum. Burası geceleri daha kötü olur."

"Nesi başkadır?"

"Selma Komiser bile baş edemiyor bu mahalleyle."

Babam, bu kadın senin annen, dediğinde altı yaşındaydım. Annem, bu çocuk senin kardeşin, dediğinde yedi. Bütün kışı yün kazağım, plastik botumla geçirdiğim yoksul yıllardı. Rıfat'ın sarı botları, kalın paltosu vardı. Kardeş deyince insanın aklına, aynı ayakkabıdan iki tane geliyor. Şaşırdım. Kıskandım da biraz. Yaşı benden küçük olmasına rağmen daha iri, daha uzun boyluydu. Sonra, fırsatını buldukça ağzını burnunu dağıtmaya başladım. Yanaklarını tokatlamaya. Varsıllığı gıcık ediyordu beni. Aynı ayakkabılardan, aynı paltolardan bende de oluncaya kadar az dayağımı yemedi.

"Yardım edin," diye bağıran bir kadın sesi doldurdu sokağı. Etrafa baktım. Sokakta bir tek biz. Ne bir insan, ne de açık bir dükkân kalmıştı. Rıfat'la göz göze geldik. Elim alışkanlıkla **silahıma** yöneldi. **Kabzayı** sıkıca tuttum.

"Ne oluyor ya?" dedim.

"Aldırma yavrum," dedi yaşlı bir kadın. "Sağa döneceğiz."

Yılan kıvraklığıyla bütün köşeleri birer birer dönüyorduk. Nihayet bir çıkmaza girdik. Artık dönecek ne sağ kalmıştı ne sol. Mahallenin kangrenli bir sokağıydı. Buradaki apartmanlar en fazla dört katlı. Pencereler tahta doğrama. Kapılar virane. Ne kedi ne köpek. Ne de çiçek pervazlarda. Sokak, evlerin birbirine yakınlığıyla dardı. Neredeyse karanlık denecek kadar karanlıktı. Güneş gölgelerle gizliydi.

"Her yer et kokuyor," dedi yaşlı bir kadın. "Her yer et kokuyor."

Rıfat poşetleri bir köşeye fırlatıp kaçmak istiyor gibiydi. Sıkıntıyla önünden geçtiğimiz evlere bakıyor. Kadınla arasındaki bir iki adımlık mesafeyi korumak için arkadan yürüyordu. Yaklaştığımız sonun nasıl olacağını ikimiz de tahmin ediyorduk. Ben Rıfat'ın piç olduğunu boşuna söylemiyorum. Damarlarımızda yükselen korkunun bulunduğumuz durumla ilgisi yok. Melek olmayı biz seçmedik. Polis olmayı.

"Ne eti teyzeciğim," diyorum. Sesim, nefesim titreyerek çıkıyor boğazımdan. "Buram buram naftalin kokuyor sokak." Etrafımın delilikten oluşan bir sis perdesiyle kuşatıldığını hissediyordum. Artık yaşlı kadının, benden ya da Rıfat'tan farklı olmadığını kavradım. Kimsenin kolay kolay anlamayacağı bir gerçekliği yaşıyorduk. Her şey berrak bir su kadar berrak. Aydınlık bir oda kadar aydınlık.

Eliyle durduruyor bizi. Ağırlığını bastonuna dayayarak soluklanıyor bir süre. Tekin olmayan bir şeyler var havada.

Rıfat zor nefes alıyordu. Dua eder gibi mırıldanıyordu sürekli. Bir an önce eve dönmemiz gerekiyordu.

"Şuradaki apartmanın en alt katı benim evim. Geldik sonunda," dedi yaşlı bir kadın. "Sakın unutma polissin sen. Seni Selma Komiser gönderdi."

"Teyze şunu bi baştan anlat bakalım sen," dedim. "Selma Komiser kim, nedir yani bu mesele?"

"Oğlum evde kızım var. Adı Gül. Delidir. Eve yabancı almaz. Selma Komiser gönderdi beni, diyeceksin. Annene yardım etmek için, diyeceksin. Yoksa delidir kızım. Çıldırır."

Rıfat daha lise yıllarında esrara başladı. Rıfat bir kızın bakireliğiyle oynadı. Rıfat adamın birini sekiz yerinden bıçakladı. Rıfat üniversite yıllarında öfke kontrolünü kaybetmeye başladı. Bir keresinde annesi olacak Kadriye'yi hastanelik etti döverek. Bir keresinde babası olacak babanın, arabasını denize sürükledi kollarıyla. Gerçekle hayali karıştırmaya başladığını söylüyordu doktorlar. Böylece piçin teki olup çıkmıştı Rıfat.

Zili art arda çaldı yaşlı kadın. Üçüncü çalışta kapının otomatiği tık etti. İçeri girdik.

"Gül," diye seslendi yaşlı bir kadın. "Gül bak kim geldi."

Giriş katında tek bir daire vardı. Kapı tereddütle, ağır ağır açıldı. Rıfat'a baktım, yumruklarını sıkıyordu.

Yaşlı kadının Gül dediği deli, naftalin kokulu bir sisin ardından dimdik bekliyordu. Ben yutağıma durmadan tükürük yollayıp duruyordum. Rıfat elindeki poşetleri yere bırakıp usulca bekledi. Kadınlara bir şey yapar mı acaba, diye tetikte bekliyordum.

Yaşlı kadın içeriye girip sözden kayboldu. Gül denen kadının üzerinde polis üniforması vardı. Buruş yüzlü, orta yaşlıydı.

Sonra bir şey oldu. Üzerinde çok fazla durmaya değmez bence. Bazı anlar, sadece yaşanmak için vardır. Neden sonuç ilişkileri de çoğu zaman pamuk ipliğine bağlıdır.

"Merhaba," dedim. Titreyen sesimi birkaç öksürükle hizaya getirdim hemen. "Bizi Selma Komiser gönderdi. Annenize yardım edelim diye. Ben Rıfat."

Gül denen kadın elimdeki poşetleri aldıktan sonra büyük bir kahkahayla doldurdu apartman boşluğunu.

"Anne yine mi tanımadın, Selma ben. Her gün aynı oyunu oynuyorsun, bıkmadın mı gerçekten? Bugün de Rıfat mı oldun?"

Ateşe Ne Diyelim

Ahmet Büke

Rüzgâr çıktı birdenbire. Ev haliydi ortalık. Kimse beklemiyordu böyle ıslıkları. Ocak -ki en söz sahibi varlığıydı evciğin, yele teslim oldu. Kül havalandı. İçeriye doğru dönendi. Üstelik ıslak çam kütüğü vardı közün tam ortasında. Taze atılmış. Geceye hazırlık diye. Harlanan ateş sakızlarını kaynattı hızlıca. Köpük köpük oldular. İçten dışa doğru açılıp alevlendiler. Bacadan basan rüzgâr ocağa iyi geldi. Yanık reçine kokusu doldurdu odayı.

Rüzgâr aniden çıkınca köpekler uludu dışarıda.

Köpekler bu köyün en eski sahibidir. Bir anneden gelirler. Kır kuyruklu, böğrü güçlü dişiden beri buradaydılar. Çok uzun zaman önce yine böyle don yıldızlı kış gecesinde canavar kokusu yayılmıştı ortalığa. Evlerin ağıllarında davarlar uyanıp arka ayaklarını sinirlice toprağa vurdular. Birbirlerine sokuldular. İhtiyar tekeler, kocamış koyunlar kaderlerini hissettiler. Kimse yardıma gelmezdi. İnsanlar yorganlarını başlarının üzerine çekmişlerdi. Köpekler cesaret edemezlerdi ortalığa çıkmaya. Bir enik bile mızıldanmadı, öylece sessizdi ortalık. Canavar yaş yerlere basarak, cevizlerin ve bodur fıstıkların arasından yaylanarak geldi.

Canavar dedikleri bir ulu kurttu.

Kır kuyruklu, böğrü tunç.

Köpekler onun soyundan olmasa çıkarlardı belki karşısına. Kurdu sadece ıssızlık karşıladı.

GÖL KURUDU

İki tepenin arasındaki göle doğru güneş batarken etrafındaki kayalar menekşe rengine bürünüyordu. Derinde yılan balıklarıyla yayınlar vardı. Sığda kuyruklarından kurtulan kurbağalar su kuşlarından sakınarak yüzüyordu. Göl tepelerin zamanına göre aniden kurudu. İnsan zamanına göre çok güz geçti ama ne etrafında koşan çocuklar ne yüzünde avlanan bıyıklı adamlar ne de suyunda değirmilerini yıkayan kadınlar vardı. Göl dedikleri ziyankâr kimseye görünmeden buharlaşıverdi. Geride güneye doğru eğimli bir derinlik kaldı.

Tepeler için kısa bir zaman sonra üç kağnılık insan geldi. Nereden çıktılar? Toz kaldıran bir poyrazın arasından. Az konuşuyor, az gülüyor, elleri durmadan işte uğraşta kımıldıyordu. Nasıl geldiler? Onlar için de elbette meçhuldü.

Sazları kestiler, destelediler, perde yapıp iki yüzünü kille sıvadılar. Çatı çattılar. Evler ele geldi. O zaman sadece iki düve ile bir tosun vardı yanlarında, iki de keçi.

Yurt dedikleri böyle oldu.

Önce göl kurudu ardından ocaklar tüttü. En sonunda tepelerden bir canavar gelip evlerin arasında doğurdu. İki yavrusu kımıldamadı. Üçüncüyü bıraktı.

TEPELERİN TEZ GELEN HABERİ

Oysa rüzgârın çıktığı akşam köpekler uzun uzun uludu.

Bir anne uyandı yatağından: Ona Meryem diyelim biz, çünkü kuyruğu kır kurdun bıraktığı yavruyu koynuna alıp soğuktan korumuştu; çok kadın yaşı kadar önce başka bir Meryem. Esirgeyen kadınlara hep aynı ismi verdiler bu köyde. Bu eski göl yatağında. Güneye bakan o yokuşta.

Hadi herkes onun adını Meryem diye bilsin.

Meryem gece gibi huzursuz oldu. Kalktı yer yatağından. Ocağın kenarından iki kalem çıra alıp tutuşturdu. Odaya baktı. Sonra ağıla indi. Koyunlar ayak sesine kulak kabarttılar. Şavk iri kara gözlerinde ışıldadı.

Meryem diyelim biz o kadına. Adı güzel kadın hayvanlarını tek tek sevdi.

Evin hayatına çıktı sonra. Yan eve geçti yüksek sekiden. Komşusunun ara damına vardı. Camsız bir pencereden girdi içeriye. Yerde çocuklar uyuyordu. Parmak uçlarına basarak aralarından geçti. Analarını buldu. Ona da Meryem diyelim. Bütün iyi yürekliler annemizden gelmez mi zaten?

"Uyan kız," dedi Meryem.

Yorgadaki Meryem gözlerini koyunlar gibi açtı iri iri.

Doğruldu. Eliyle bastırdı göğsüne.

"Hayırdır, bismillah," dedi.

"Tam şuramda bir yumruk durdu, gitmiyor. Sanki bir haber var dışarıda," dedi ayaktaki Meryem. "Davran da çıkalım."

Köpekler de susmuştu.

O gece rüzgâr vardı.

İki Meryem ay ışığının altında beklediler öylece.

Yerde çatlayan kuru dalların ardından eski bir kurt çıktı. Bakıştılar karşılıklı.

Kurt yaklaştı.

Meryemler sımsıkı tutuyorlardı birbirlerinin ellerini.

“Ağzından ne var,” dedi ilk Meryem.

Der demez de düştü kaldı.

Kurt iki karış önlerine ucu yanık bir çocuk entarisi bıraktı.

Meryem gözünü açtığında evindeydi.

Ocak iyice harlanmıştı.

Dalgalar gibi inen çıkan, gelip giden aydınlığın içindeki odacığa baktı.

Sarı duvarlar. İki çivinin tarttığı ipte kuruyan çamaşırlar. Bir köşede açık yüklük, yüklükte anasının iğnesinden kalma yastıklar, yorganlar. Karşı sedirde çocuk entarisi. Etekleri küllenmiş.

Yan evdeki Meryem yavrularını saydı. Tek tek örttü hepsini. Pervaza gidip ağladı sonra.

Kurt sessizce çekildi köyden. Biz ona da Meryem diyelim. Dişiydi. Tek davara dokunmadı karanlık içinde ve dışında o gece.

Meryem kızına sarılamadı bir daha.

Biz sarılamadığına da Meryem diyelim.

Biz bize Meryem diyelim, en iyisi.

Çünkü göğsümüz daralmıştı ve hepimizi yakan yangından bir ferahlığa gitmek istiyorduk.

Edward Hopper, 1882 - 1967

Savaş Yıllarında Edebiyatın Geleceği

Stefan Zweig ile söyleşi

Robert van Gelder'in Stefan Zweig'la Amerika'da yaşadığı aylarda yapmış olduğu bu röportaj New York Times'ın 28 Temmuz 1940 tarihli sayısında yayınlanmıştı.

Söyleşi: **Robert van Gelder**

Ünlü yazar yaşamının son durağı olan Brezilya'ya yerleşmeden kısa süre önce o günlerde Avrupa'daki sanatçıların içinde bulunduğu zor koşullardan ve edebiyatı yakın gelecekte bekleyen olumsuz gelişmeler üzerine görüşlerinden söz ediyor.

Almancadan Çeviren: **Ahmet Arpad**

Stefan Zweig, 1941 yazında ilk eşi Friderike'nin New York/Ossining'deki evinin bahçesinde. (Fotoğrafı çeken üvey kızı Suse)

“Sanatçının dünyasına saldırdılar, onu yaraladılar.” Stefan Zweig sol elini yumruk yapıp göğsüne birkaç kez vuruyor. “Konularımız artık bize uzak kaldı. Değişiyor onlar. Bir erkekle bir kadın tanışıyor. Birbirlerini seviyorlar. Aralarında aşk yaşıyorlar... Böyle şeylerle artık ilgilenen yok. Belki yine bir gün gelecek, bu gibi konulardan söz edebileceğiz. Fakat şimdi mümkün değil, anlamı yok... Son aylarda yaşananlar yakın gelecekte Avrupa edebiyatına onulmaz zararlar verecek. Her türlü yaratıcı çalışmanın en önemli temeli iç huzurudur. Ancak günümüz Avrupası’nda hiçbir sanatçı huzur içinde çalışamıyor. İnsanlığın bir deprem yaşadığı günümüzde edebiyatçılar nasıl iç huzurunu bulsun? Avrupa’da birçok edebiyatçı kendine göre “savaş görevi” yapıyor. Vatanlarını terk etmek zorunda bırakılanlardan bazıları başka ülkelere sığındı, bazıları ise huzursuz, ülkeden ülkeye gidiyor. Evlerinde, masalarından kalkmadan çalışmalarını sürdürmek şansında olanlar da var. Ancak günümüzün kargaşa dolu yaşamından onlar da kendilerini kurtaramıyor. Dünyamız alevler içindeyken biz edebiyatçıların her şeyle bağlantımızı kesip kendimizi geri çekmesi artık mümkün değil. Irwin Edman’ın da söylediği gibi fildişinden güzel kulemiz bombalardan zarar görmeye başladı. Elimizde değil, hep yeni haberler bekliyoruz. Gazete sayfalarını karıştırıyoruz, her saat başı radyomuzu açıyoruz. Yakın akrabalarımızı ve dostlarımızı merak ediyoruz. Biri kaçış yolunda, öteki işgal edilmiş bir ülkede evsiz barksız, bir başkası enterne kampında, özgürlüğünü bekliyor. Sığınacak dost bir ülke arayanlar konsoloslukların kapılarını aşındırıyor, yalvarıp yakarıyor. Kendini sığınacak bir limana atmış olana yalvarı dolu mektup ve telgraflar yağıyor. Bugünlerde bizler yüzlerce başka yaşam da yaşıyoruz.”

Stefan Zweig, yabancı topraklarda özgür yaşamı engelleyen değişik nedenlerden, çalışmayı sürdürebilmek için gereken bilgilere ulaşamamaktan da söz ediyor:

“Tam yirmi yıldır üzerinde çalıştığım bir yapıtı artık bitirmeyi düşündüğüm aşamada bu amacımdan vazgeçmek zorunda kaldım. Büyük usta Balzac’la ilgili bu yapıtı sona erdirmememin nedeni, Chantilly Kütüphanesi’nin kapılarını kapatmış olmasıdır. Bana gereken Balzac arşivi onlarda, fakat savaş boyunca bilinmeyen bir yere götürüp saklamışlar. Başka bir sorunum da, sansür nedeniyle kütüphanemdeki yüzlerce, binlerce notumu beraberimde götürmeme izin verilmedikleridir. Benim bu yaşadıklarımı günümüzde sayısız ülkede binlerce sanatçı ve bilim adamı da yaşıyor, daha yıllarca da yaşayacak. Böyle anlarda yitirilen iç huzuru, kusursuz bir çalışmayı, başarılı bir yapıtın ortaya çıkmasını engelliyor. Bütün bunlardan yaşam ve düşün dünyamız onlarca yıl olumsuz etkilenmeyecek mi? *Yürek Çöküntüsü* romanımı bitirdikten sonra yeni bir romana başlamak için hazırlıklar yapmıştım. Ancak savaşın başlamasıyla böyle yapıtları kaleme almayı şimdi çok anlamsız buluyorum. Şu günlerde bende roman kahramanlarının kişisel psikolojik sorunlarıyla ve yazgılarıyla ilgilenmek cesareti yok. Günümüz sorunlarının dışına çıkan her türlü konu kanımca yersiz.”

Stefan Zweig, tanıdığı birçok edebiyatçının aynı sorunları yaşadığını, Paul Valery, Roger Martin du Gard, Georges Duhamel ve Jules Romains gibi tanışlarının kendilerini günlük olağan çalışmalarına vermekte zorluk çektiklerini söylüyor.

"İçinde bulunduğumuz şu zor yıllarda edebiyat çalışmalarına her zamanki gibi devam ettiğini söyleyecek yazara ben şüpheyle bakarım. Yaşadığı kent kuşatılmış olmasına karşın rahatça çalışmalarını sürdüren matematikçi Arşimet gibileri bugün yok. Edebiyatçı ve sanatçılar yaşadığımız çağda kendilerini çevrelerinde olup bitenlerden soyutlayamaz, onlar hemcinslerinin yazgıları ve acılarıyla ilgilenmek zorundadır."

Stefan Zweig ayağa kalkıyor. Odanın içinde bir aşağı bir yukarı yürüyor, heyecanlı konuşmasını sürdürüyor. Zweig'a göre bu savaştan sayısız deneyimlerle çıkacak düşün adamları ve sanatçılar ilerde onları yapıtlarında kullanmak zorundaydılar.

"Günümüzde bir gemiyle seyahat ederken, bir seyahat acentasının veya konsolosluğun kapısında kuyrukta beklerken maceracıların, yollarını şaşırmışların anlattığı yaşam öyküleri, en az Odysseia destanında anlatılanlar kadar ilginçtir. Günümüzde hayır kurumlarının, Society of Friends veya Londra'daki İngiltere İçişleri Bakanlığı'nın dolaplarında duran, mültecilerin belgelenmiş öyküleri günün birinde tek kelimesini bile değiştirilmeden kitaplaştırıldığında kanımca Jack London veya Maupassant'ın yapıtlarından kat kat daha heyecan verici yüzlerce ciltlik dev bir yapıt ortaya çıkacaktır. Son bir yılda insanların yaşadığı krizler dört yıllık 1. Dünya Savaşı'nda yaşanmamıştı. İnsanlar hiç böylesine bir baskı altına girmemiş, yaşamları hiç bu kadar korku dolu olmamıştı. Sanat günümüzde çözülme aşamasında."

Stefan Zweig önümüzdeki yıllarda Avrupa'da kurgusal ve yaratıcı bir edebiyattan çok belgesel bir edebiyat oluşacağına inandığını söylüyor.

"Bizler şimdiye kadar gerçekleşmemiş bir özgürlük savaşı vermek zorundayız. Çok yakın gelecekte dünyanın hiç yaşamamış olduğu toplumsal değişimlere tanık olacağız. İşte bu nedenle içinde bulunduğumuz dünyada yaşanan her şeyi belgeleme görevi öncelikle biz yazarlarda olmalı. Deneyimlerimize dayanarak kendi yaşamımızı ele almamız bile –ben bunu bir biyografiyle gerçekleştirmeyi tasarlıyorum– şu günlerde roman yazmaktan daha etkili olur. İçinde yaşadığımız süreçte en büyük dahinin de olup bitenleri çok başarıyla anlatacak bir yapıt yaratabileceğine inanmıyorum. Günümüzün en başarılı edebiyatçısı, ustamız kabul ettiğimiz tarihin yanında öğrenci ve uşak olmak zorunda."

Bu günlerde üzerinde çalışabildiği tek yapıtın öz yaşam öyküsü olduğunu belirten Stefan Zweig ona "Üç Yaşam" adını vermeyi düşündüğünü söylüyor ve bunu da şöyle açıklıyor: "Büyükbabamın bir yaşamı oldu, babamın bir yaşamı oldu. Ben de şimdiye dek en az üç yaşam yaşadım. İki büyük savaşa tanıklık ettim, bir devrimi geride bıraktım, devalüasyon yıllarını yaşadım, sığınmacı ol-

dum ve açlık nedir gördüm. Fransız devrimi ve Napolyon savaşlarını, reformasyon sürecini... Bunların hiçbirini günümüzle kıyaslayamayız. Biz yaştaki nesil insanlık tarihinde hiçbir dönemde böylesine ardı ardına ve büyük değişiklikler yaşamamıştır."

Konuyu değiştirip 1920'li, 1930'lu yıllarda dünyada en çok okunan yazar olduğuna değiniyorum. Stefan Zweig, yapıtlarının bugüne dek hemen hemen bütün dillere çevrildiğini, onların "evrensel" olduğunu söylüyor: "Hitler gelince bütün kitaplarımın Almanya'da yayınlanmasını yasaklamıştı. Onlar şimdi İtalya'da da yasak. Bakarsınız haftaya Fransa da yasak getirir! Fince ve Lehçe çevirileri azaldı. Her geçen hafta bir ülkeyi yitiriyorum."

Zweig bunu günümüzde o kadar önemli bulmuyor. Ona göre önemli olan yazdıklarının az da olsa bazı ülkelerde yayınlanmaya devam etmesi. Zweig, Amerika'da insanların özgürlüğün ölümüne hep karşı çıkacağı inancında.

"Özgürlüğün günün birinde ülkenizde de yok olacağını ben aklımın köşesinden bile geçiremiyorum! Çok eminim o, günü geldiğinde Fransa'da da yeniden canlanacak. Amerika'daysa özgürlük hiç yitirilmeyecek, yok olmayacak."

Stefan Zweig şu günlerde "ziyaretçi vize"siyle Amerika'da kalıyor. Yakında konferanslar vermek için birkaç haftalığına Güney Amerika'ya gitmeyi amaçlıyor. Sonra da doğru İngiltere'ye dönecek. Orada olup bitenleri kaçırmak istemiyor. Başlamış olduğu öz yaşam öyküsü için de: "Her zamanki gibi amaçladığımın dört katını yazıyorum," demeden edemiyor. "Belki yazarlık yaşamımda ilk kez kendim için yazıyorum. Aklıma gelen her şeyi kağıda döküyorum. Ben, bütün gün yorulmadan çalışan ve yazdıklarıyla hep mutlu olan bir yazarımdır. Bu nedenle her yapıtım bittiğinde çok uzundur. Başkalarının yazdıklarını okurken, eğer konu dağılmaya başlarsa –bu kendi yazdıklarım için de geçerlidir– çok huzursuz olurum. İşte bunun için de baskıdan önce okuyup elden geçirdiğim müsveddelerde çok bölümü mutlaka kırparım. Gereksiz gördüğüm bütün kelimeleri çıkarır, cümleleri elimden geldiğince kısaltırım."

Flannery O'Connor

Nedir Kafirler Arasındaki Bu Öfke[1]

Flannery O'Connor

İngilizceden Çeviren:
Merve Yalçın

Tilman, çalışmak için gittiği şehir merkezinde kalp krizi geçirmiş, iki hafta boyunca oradaki bir hastanede yatmıştı. Ambulansla eve getirilişini kendisi hatırlamasa da karısı hatırlıyordu. Kadın iki saat boyunca yatağın ayakucundaki açılır kapanır taburede oturmuş, gözlerini kocasının yüzüne dikmişti. Kocasının kişiliğinden geriye kalan tek şey içe dönük olan sol gözüydü. O da öfkeyle seğiriyordu. Yüzünün geri kalanı ölmeye hazırlanıyordu. Adalet oldukça acımasızdı ama kadın adalet yerini bulduğunda memnun olurdu. Belki bu yıkıntı Walter'ı uyandırmaya yeterdi.

Ambulansla eve geldiklerinde tesadüfen iki çocukları da evdeydi. Mary Maud ambulansın arkasından geldiğini fark etmeden, arabasıyla okuldan eve dönüyordu. Yuvarlak, çocuksu bir yüze ve görünmez bir tokayla başının üzerinde toplanmış havuç renkli saçlara sahip, otuz yaşındaki iri kadın arabadan indi, annesini öptü, Tilman'ı gördü ve şok oldu. Ardından sert fakat telaşlı bir yüzle ambulansın şoförünün yanına giderek, sedyeyi evin önündeki basamaklardan nasıl geçirmeleri gerektiğine dair tiz sesli talimatlar vermeye başladı. Tıpkı bir öğretmen gibi, diye düşündü annesi. Tam manasıyla bir öğretmen. Sedye evin kapısına yaklaşınca, Mary Maud öğrencileriyle konuştuğu gibi sert bir sesle, "Kalk Walter, kapıyı aç!" dedi.

[1] *Zebur*, 2:1

Walter, ambulans geldiğinde sandalyesinin kenarına ilişmiş, elinde kıvırdığı kitaba gömülmüştü. Ayağa kalktı ve kapıyı tuttu. Görevliler sedyeyi içeri taşırken, büyülenmişçesine babasının yüzüne baktı. "Seni tekrar gördüğüme sevindim kaptan," dedi ve eliyle yarım yamalak bir selam verdi.

Tilman'ın öfkeli sol gözü onu görür gibi oldu ama gördüğüne dair herhangi bir belirti göstermedi.

Görevi o andan itibaren bahçıvanlıktan bakıcılığa değişmiş olan Roosevelt kapının ağzında ayakta beklemeye başladı. Üzerinde özel günlerde giymesi gereken beyaz ceket vardı. İçinde ne olduğunu görmek için sedyeye doğru bir hamle yaptı. Bir anda kanlanmış gözlerindeki damarlar şişiverdi. Gözlerine yaşlar hücum ederek siyah yanakları üzerinde parıldadı. Tilman kullanabildiği kolunu hafifçe kaldırdı. Bu etrafındakilerden birine gösterdiği içten ilk tepkiydi. Zenci sanki biri tarafından yumruklanmış gibi burnunu çekerek yatak odasına götürülen sedyenin peşinden gitti.

Mary Maud sedyeyi taşıyan görevlileri yönlendirmek için içeri gitti.

Walter ve annesi kapının önünde kaldılar. "Kapıyı kapat," dedi annesi. "İçeriye sinek doluyor."

Kadın geldiğinden beri oğlunu izliyordu. Koca donuk suratında biraz da olsa telaş, artık harekete geçmesi veya bir şeyler yapması gerektiğini düşündüğünü gösteren bir ifade ya da herhangi bir şey görme umuduyla ona bakıyordu; ama hiçbir şey göremedi. Oğlunu hata yaparken veya bir şeyleri berbat ederken görmek bile onu memnun ederdi. Walter da gözlük camlarının ardında hafifçe parlayan gözleriyle annesine bakıyordu. Tilman'ın yüzündeki her detayı, Roosevelt'in göz yaşlarını, Mary Maud'un telaşını kafasına kaydetmişti. Şimdiyse annesini inceleyerek onun bu durumu nasıl karşıladığını anlamaya çalışıyordu. Kadın Walter'in bakışlarını takip ederek kafasının arkasına doğru kaymış olan şapkasını düzeltti.

"Şapkanı bu şekilde tak," dedi Walter. "Seni daha salaş gösteriyor."

Kadın elinden geldiğince ciddi bir ifade takındı. "Artık sorumluluk sende," dedi sertçe.

Walter suratındaki yarım gülümsemeyle hiçbir şey demedi. Tam bir güdülmüş koyun, diye düşündü kadın, her şeyi kabul eder ve hiçbir tepki vermez. Ailenin fiziksel özelliklerine sahip olan bir yabancıya bakıyormuş gibi hissediyordu. Avukat babasının ve dedesinin müphem gülümsemesi, tıpkı onlarınki gibi bir çeneye yerleşmişti, aynı Romalı buruna sahipti ve saçları da yakında onlarınki gibi dökülecekti. Kadının yüz ifadesi daha da sertleşti. "Artık sorumluluk alıp evi sen çekip çevireceksin," dedi ve önünde kollarını birleştirdi, "eğer burada kalmak istiyorsan tabii."

Walter'ın gülümsemesi kayboldu. Sertçe annesine baktı önce, sonra ifadesi boş bir hal aldı, ardından bakışları kadını aştı, ilkin arkasındaki çayıra, ardından dört meşe ağacına, uzakta siyah bir çizgi gibi görünen ağaçlara ve bulutsuz

ikindi göğüne kaydı. "Burasının evim olduğunu sanıyordum," dedi, "fakat böyle sanmak bir işe yaramıyormuş."

Kadının içi burkuldu. Bir anda ona evsiz olduğunu fark ettirmişti. Burada evsiz, her yerde evsiz olduğunu. "Burası elbette evin," dedi, "fakat birisinin işleri devralması gerekiyor. Birisinin zencilerin işlerini idare etmesi gerekiyor."

"Ben zencilerin işlerini idare edemem," diye mırıldandı Walter. "Bu becerebileceğim en son şey."

"Ben sana yapılacakların hepsini söyleyeceğim," dedi annesi.

"Ha!" dedi Walter. "Söylersin tabii." Başını kaldırıp annesine baktı, yüzündeki yarım gülümseme geri döndü. "Baksana," dedi, "işte sonunda hak ettiğin yetkileri eline alabilirsin. Sen bu işi yapmak için yaratılmışsın. Eğer bizim ihtiyar kalp krizini on yıl önce geçirmiş olsaydı şimdi durumumuz çok daha iyi olabilirdi. Pılımızı pırtımızı toplayıp bu çorak araziden gidebilirdik. Sen bir ayaklanmayı bile durdurabilirsin. Sen on dokuzuncu yüzyılın sonuncususun, sen . . ."

"Walter," dedi annesi, "sen bir erkeksin. Bense bir kadınım."

"Senin kuşağından bir kadın," dedi Walter, "benim kuşağımdaki bir erkekten iyidir."

Kadının ağzı öfkeden bir çizgi halini aldı ve başı fark edilebilir derecede titremeye başladı. "Ben olsam böyle söylemekten utanırdım!" diye tısladı.

Walter kendini tekrar oturduğu sandalyeye attı ve kitabını açtı. Yüzünde cansız bir kızarıklık belirdi. "Benim kuşağımın tek meziyeti," dedi, "kendileri hakkında gerçekleri söylemekten utanç duymamalarıdır." Kitabını okumaya başlamıştı bile. Annesi konuşmalarının sona erdiğini anlamıştı.

Kadın bir süre olduğu yerde dikili kaldı, nefretle oğluna bakıyordu. Oğluna. Biricik oğluna. Gözleri, saçları ve gülümsemesi ailesine çekmişti fakat tüm bunların altında hiç tanımadığı, bambaşka biri vardı. Oğlunda hiç masumiyet yoktu, dürüstlük de, ne günaha ne de ahiret gününe inanırdı. Karşısındaki adam hem iyiyi hem de kötüyü bünyesinde barındırıyordu ve bir soruya birçok cevap getirebildiğinden bir türlü harekete geçemiyordu, çalışamıyordu ve hatta zencileri bile yönetemiyordu. İçinde her türlü kötülük barındırıyor olabilirdi. Tanrı bilir, diye düşündü ve derin bir iç geçirdi, Tanrı bilir neler yapabiliyordur!

Walter hiçbir şey yapmamıştı. Şu anda yirmi sekiz yaşındaydı ve annesinin görebildiği kadarıyla, fasa fiso şeyler dışında hiçbir meşguliyeti yoktu. Walter'da büyük bir olayın gerçekleşmesini bekliyormuş ve yarıda kalacağından başka bir işe de başlamıyormuş havası vardı. Sürekli boş boş gezindiğinden annesi belki de bir sanatçı veya filozof veya benzeri bir şey olmak istediğini düşünmüştü ama bunların hiçbiri değildi. Adı olan hiçbir şey yazmak istememişti. Gazetelere ve tanımadığı insanlara mektuplar yazmaktan zevk alırdı. Farklı isimler ve kimlikler kullanarak yabancılara mektuplar yazardı. Bu olduk-

ça tuhaf, küçük ve alçakça bir huydu. Kadının babası ve dedesi ahlaklı adamlardı fakat küçük kötü huyları büyük olanlarından daha hor görürlerdi. Kim olduklarını ve varlıklarını neye borçlu olduklarını bilirlerdi. Walter'ın ne bildiğini veya bir konuda ne düşündüğünü bilmek imkânsızdı. İçinde bulundukları durumlarla hiçbir alakası olamayan konularda kitaplar okurdu. Annesi arkasından geçerken veya sağda solda açık halde bıraktığı kitaplarında altı çizili satırları görür ve bu satırlar günlerce kafasını kurcalardı. Bir keresinde üst kattaki banyoda yerde bıraktığı kitaptaki altı çizili pasaj zihninde kaygı verici bir yer edinmişti.

"Sevgi öfkeyle dolu olmalıdır," diye başlıyordu, benimki öyle diye düşündü. Kadın çoğunlukla öfkeliydi. Şöyle devam ediyordu, "Benim isteğimi evvelce reddettin, artık belki öğütlerimi dikkate alırsın. Babanın evinde ne işin vardı, seni yumuşak asker? Küreğin ve kazdığın siperler nerede, cephe hattında geçirdiğin kış nerede? Beni iyi dinle! Cennetten savaş borazanları çalınıyor ve Komutanımız tepeden tırnağa silahlanmış, bulutların arasından tüm dünyayı fethetmeye geliyor. Kralımız, ağzındaki çift tarafı keskin kılıçla yoluna çıkan her şeyi keserek geliyor. Uykundan uyanıp savaş alanına gelecek misin? Gölgeden çık ve güneşi ara."

Kadın ne okuduğunu görmek için kitabı çevirdi. Aziz Jerome'nin bir Heliodorus'a yazdığı bir mektuptu, çölü terk ettiği için onu azarlıyordu. Dipnota göre Heliodoruslar, 370'de Aquileia şehrinde Aziz Jerome çevresinde toplanmış en meşhur gruplardan biriydi. Münzevi hayat tarzını yaymak amacıyla Yakın Doğu'ya yaptığı yolculuğunda Jerome'ye eşlik etmişti. Heliodorus, Kudüs'e doğru yoluna devam edince birbirlerinden ayrılmışlardı. Kendisi daha sonra Italya'ya dönmüş ve Altinum'un piskoposu olarak seçkin bir din adamı haline gelmişti.

Oğlunun okudukları bunun gibi şeylerdi, içinde bulundukları durumla ilgisi olmayan şeyler. Kadın sonradan tatsız bir şaşkınlıkla farkına vardı; ağzında kılıçla, savaşmaya gelen Komutan İsa'ydı.

Lupusla Başa Çıkmak: Flannery O'Connor'ın Öykülerinde Hastalık İmgeleri

Gretchen Dobrott Bernard

İngilizceden Çeviren:
Hivren Demir-Atay

En çok kutsal geleneklerden beslenen öyküleriyle tanınan Güneyli yazar Flannery O'Connor, 1950 yılının Aralık ayında lupus eritematozus teşhisi aldı.[1] Bir arkadaşına bozuk sağlığından söz ederken şöyle diyordu: "Hastalığın yazdıklarım üzerinde hiçbir etkisi yok; çünkü yazmak için ayaklarımı değil, kafamı kullanıyorum."[2] Özellikle hastalığının ilk yıllarında, lupusun "edebî düşüncelerde hiçbir işi olmadığı"nı[3] ısrarla dile getiriyor, roman ve öykülerinin yaşamöyküsel çıkarımlardan bağımsız okunmasına dair arzusundan söz ediyordu. Bu sözlere rağmen hastalık O'Connor'ın sanatını belirleyen önemli bir etkendi. On beş yaşındayken babası lupusla ilişkili sistemik bir rahatsızlık sonucunda öldü. Bundan yalnızca on yıl sonra –ilk etapta kendisine romatoid artrit olduğu söylense de– aynı hastalığın semptomlarıyla yaşamak ve sonuçlarıyla yüzleşmek zorunda olduğunu öğrendi.

O'Connor, Georgia eyaletinin Savannah kentinden, küçük, uzak ve kırsal bir kasaba olan Milledgeville'e taşındı. Kasaba küçüktü ama eyaletin büyük ve ünlü akıl hastanesi[4] ve sonradan O'Connor'ın eğitim göreceği Georgia Eyaleti Kadınlar Koleji oradaydı. Iowa Üniversitesi'nin Yazarlık Atölyesi'ne kabul edilmesini birçok kişi O'Connor için talihin döndüğü an olarak düşünür. O'Connor, sevinçle kuzeye gitti ve kendini kuzeyin değerlerine, bir anlamda dünyaya açtı. Bu zenginleştirici deneyimin ardından prestijli Yazarlar Kolonisi

"Yaddo"'dan davet aldı, 1949 ilkbaharında birkaç ayını orada geçirdi. O sırada şair Robert Lowell, roman ve öykü yazarı Elizabeth Hardwick ve tartışmalı bir gazeteci olan Agnes Smedley'le tanıştı.

O'Connor, Kuzey'de yavaş yavaş meşhur oluyor, kapılar önünde açılmaya başlıyordu. Edebiyat dünyasının "kilit isimleri" ya oracıkta ya da yakın çevresindeydi. Bu dönemde kurduğu profesyonel ilişkiler, bir roman ve öykü yazarı olarak sahip olacağı gelecek için önem taşıyordu. Bu yüzden, Noel'i kutlamak üzere eve gittiğinde hastaneye kaldırılmak zorunda kalınca profesyonel kariyeri ve kişisel gelişimi aniden kesintiye uğradı – ya da O'Connor, böyle bir endişeye kapıldı. Bu noktadan sonra, 1964'te 39 yaşında ölene dek birlikte yaşadığı annesine fiziksel olarak bağımlı hâle geldi. Evden hepi topu beş yıl uzak kalmıştı.

Birkaç yıl sonra bir arkadaşına yazdığı bir mektupta Georgia kırsalına zorunlu çekilişiyle ilgili şöyle dedi:

> Mecbur kaldığım bir Dönüştü bu. Yüzleştiğimde bir halatla bağlandım, düğümlendim ve ölüm nasıl kabullenilirse öyle kabullendim; çünkü büyük ölçüde, benim için her türlü yaratıcılığın, yazının, YAPITIN sonu olduğunu düşündüm…bu sadece bir başlangıçtı.[5]

Öyle görünüyor ki O'Connor'ın hastalığı, odaklı bir hayal gücü edinmesini sağlamış, hayatını, gündelik olayların ayrıntılarına karşı olağanüstü bir dikkat sergileyerek kaydetme yeteneğini artırmıştı. Michel Foucault'ya göre, ölümlülüğün klinik olarak tanımlanması ve bu tanımlamayı gerektiren durumlar "lirik bir deneyim"e yol açar.[6] O'Connor'ın kurmaca metinlerine bakılırsa, korkulan yaratıcılık kaybı hiç yaşanmadı – yazar, 1950'den 1955'e dek *İyi İnsan Bulmak Zor*'daki on öyküden dokuzunu, Milledgeville'in dört mil kuzeyinde bir mandıra çiftliğinin, "Andalusia"nın sınırları içinde kaleme aldı. Bu, O'Connor'ın en üretken dönemiydi; antolojilere en çok alınan öykülerini bu ortamda yazmıştı.

Flannery O'Connor araştırmacıları arasında yazarın roman ve öykülerinde lupusun rolü konusunda bir uzlaşmadan söz edilemez. Yakınlarda Jennifer Profitt, eleştirmenlerin, O'Connor'ın hastalığıyla roman ve öykülerindeki hayal gücünün önemli bir kaynağı olarak karşı karşıya geldiklerinde suspus oldukları yönündeki gözlemini aktardı. Profitt'e göre, "lupusu arada bir karşımıza çıkan anekdotal bir referans kaynağına indirgemek, sakatlıkla ilgili detaylı bilgiye sahip olmak konusundaki tedirginliğimizi ve bundan nasıl kaçındığımızı gösteriyor."[7] Doğrusu lupusun O'Connor'ın yazdıkları üzerindeki etkisini belirlemek zordur; çünkü arkadaşlarına yazdığı mektuplarda sık sık lupustan söz etse de yorumları hep fazlasıyla olgusaldır, çektiği kişisel sıkıntılara değinmez. O'Connor, Güney'in kurallarına sıkı sıkıya bağlıydı. "Herkese karşı nazik olmayı ve kendi meselesini başkalarına anlatmamayı" öğrenmişti.[8] Josephine Hendin, "Flannery O'Connor'ın, 'meselesini', kitaplarındaki ağzı sıkı çocuklar gibi kendine sakladığı" kanısındadır.[9] Lupustan bahsederken temel derdi, hastalıkla sa-

natsal üretim arasındaki işbirliği ve nihayetinde hastalığın yapıtları üzerindeki etkisi gibi görünüyor. Fakat fiziksel güç kaybındaki artışın ve babasının aynı hastalıktan öldüğü bilgisinin onu etkilediği ve zihnini meşgul ettiği, gerek yazışmalarında, gerekse de kurmaca metinlerinde, görmezden gelmeyi imkânsızlaştıracak kadar açıktır.

Yazının ilerleyen bölümlerinde O'Connor'ın öykülerinde sakatlığın ve hastalığın yansımalarını, kısaca, iki açıdan ele almak istiyorum: Öncelikle, yazarın, hastalıkla ilgili imgeleri tekrar tekrar kullanmasındaki amacı nasıl açıkladığına bakacağım. Ardından, içinde bulunduğu koşullar nedeniyle zaman zaman bu imgeler O'Connor'ın niyetleriyle çelişip onu aldatmış olabilir mi sorusunun izini süreceğim.

O'Connor ailesi Georgia eyaletinin Savannah kentindeki Katolik bölgede yaşıyordu. Flannery burada doğmuş, dindar bir Katolik olarak yetiştirilmişti. İncil Kuşağı'nın kalbinde bir yabancı olmanın ne demek olduğunu erkenden öğrendi. Böylece daha bedeni "ötekiliğini" ifşa etmeden, farklı olduğunu içselleştirmiş ve özümsemişti. Belki de daha sonra sağlığı kötüleştiğinde bu durumla çok iyi başa çıkması bu yüzdendi. Teşhis almadan yıllar önce bir Katolik olarak ve yazarlık kariyeri peşinde bir kadın olarak damgalanmıştı. Hendin, "O'Connor'ın hastalığının aslında hayatını radikal bir biçimde değiştirmedi [ğini]" söyler: "Hastalığı, zaten var olan bir yalnızlığı, 'öteki' olma duygusunu adeta daha da güçlendirip pekiştirmiştir."[10]

Bu durum, O'Connor'ın roman ve öykülerinin hastalığıyla ilişkilenme tarzlarıyla yüzleşmek konusunda araştırmacıların neden bu kadar zorluk çektiklerini açıklayabilir. O'Connor'ın, göze batan grotesk imgeleri sık kullanmasının gerekçesini anlatmak için söylediği meşhur sözleri – "görüşünüzü şokla berraklaştırmak zorundasınız – duyma güçlüğü çekene bağırın, neredeyse kör olana büyük ve şaşırtıcı figürler çizin"[11]– çoğunlukla görünen anlamıyla, niyetlerin beyanı olarak kabul edilir. O'Connor'ın kurmaca metinlerini anlama çabasına giren her okur için kıymetli bir belge olan *Mystery and Manners* başlıklı deneme derlemesinde O'Connor, sanatını derinlemesine ele alır ve tartışır. Bu son derece aydınlatıcı denemelerde "…Hıristiyanlığa duydukları inancın ışığında gören yazarlar… grotesk, sapkın ve kabul edilemez olan için en keskin gözlere sahip olacaklardır"[12] iddiasında bulunur. Hararetle savunduğu fikir şudur: "Hristiyanlığı dert edinen romancı modern hayatta kendisine iğrenç gelen çarpıklıkları bulacaktır ve bu çarpıklıkları doğal şeyler gibi gören okur kitlesinin onları çarpıklıklar olarak görmesini sağlamayı kendisine dert edinecektir."[13] Kuşkusuz, yapıtları üzerine uzun uzun düşünüyor olması iddialarını güçlendirmekte ve muhtemelen okurları nezdinde ona bir güvenilirlik kazandırmaktadır. Ne var ki sakatlık çalışmaları insani bilimler alanına girerken yazar niyetine yönelik bir miktar kuşkuculuğu da teşvik etmiştir. Biz de O'Connor'ın öykülerine hastalık ve sakatlık imgelerinin çeşitli biçimlerde işleyişini keşfetme ama-

cıyla yaklaştığımızda, Barthes'ın, okurun rolü konusundaki fikirleri öne çıkıyor. Barthes, okurları, metinlere aktif bir biçimde, yazarın niyetlerine meydan okuyarak ve "edebiyatın evrensel bir izahı olmadığı"nı akılda tutarak yaklaşmaya teşvik eder.[14] O'Connor öykülerinin nasıl bir kisveye bürünerek yazıldığını dikkate almamamız gerektiğini söylemiyorum; daha ziyade anlatı sesinin yazarını atlatabileceğini ve sıklıkla yazarın metin içinde sadece mecazi bir temsile dönüştüğünü unutmamamız gerektiğini düşünüyorum.

O'Connor, kendini onun yapıtlarına adamış eleştirmenlerin çoğuyla birlikte, kurmaca metinlerinin dinsel bir niteliği olduğu konusunda ısrar etmiştir. Peki bedene yaptığı daimi vurgu ve bu durumun anlatısına yayılma biçimi nasıl açıklanabilir?[15] Öykülerini dinsel bir bakış açısından yorumlayanlar, O'Connor'ın sakat, hasta ve kötürüm karakterlerinin araçsal olduğu ve yazarın didaktik amaçlarının temel vesilelerinden biri olarak işlediği fikrini destekleme eğilimindedirler. Gerçekten de O'Connor'ın "anormal" ya da "normlara uymayan" bedeni stratejik bir biçimde kullandığı kuşku götürmez. Karakterlerinin ötekiliğini vurgulamak yoluyla, mesajını güçlendiren ve iddiasının iletilmesini kolaylaştıran güçlü bir retorik aracı devreye sokar. Fakat daha küçük bir kadın araştırmacılar grubuyla birlikte ben de hastalık ve sakatlıkla ilişkili imgelerin tekrarının –sağıra bağırmasının ve neredeyse kör olana şaşırtıcı şekiller çizmesinin –aynı zamanda kapı ardında bekleyen ölümü ve kişisel koşulları karşısında yazarın hissettiği yılgınlığın bir dışavurumu olabileceğini düşünüyorum; çünkü O'Connor sadece lupus semptomlarına katlanmakla kalmadı, fiziksel olarak sınırlayıcı koşullarda yaşarken neredeyse tamamen annesine bağımlı hâle geldi. Dahası, Rosemarie Garland Thomson, anlatısal bir metinde retorik etkiyi artırmak için bedensel ötekiliği temsil etmenin olağandışı ya da yepyeni bir şey olmadığını vurgular. Sakatlığa çoğunlukla aşkın bir anlam atfedilir: Ahab sakat olmasaydı ne aktarmış olacaktı? "Retorik güç, genellikle, okur için Öteki olmayı sürdüren – insan olarak tanımlanan ama kesin suretle farklı – sakat figürden yararlanır."[16]

O'Connor'ın damgalanmış karakterleri kesinlikle retorik kurgulardır. Çoğunlukla, sakatlıkla ahlâk arasında bir ikilik mevcuttur[17] ve kurmaca sakat karakterler birçok kez kötülüğe işaret ederler, tehditkâr ve tehlike habercisidirler.[18] Oysa gerçek hayatta sakatlar, sakat olmayanları tedirginlikten kurtarmak için bir grup stratejiye başvurur, "ilişkilerin sürdürülüp derinleştirilebilmesi için sakatlığın ilk izini etkisizleştirirler."[19] Bu, Flannery O'Connor'ın öykülerinde kesinlikle olmaz. Okur ve yazar, O'Connor'ın hastalık ve sakatlığa neden sürekli göndermede bulunduğu konusunda aynı noktada buluşmasa da temsil ve gerçeklik arasındaki devasa uçurum, O'Connor'ın bu aracı retorik bir amaçla kullandığı fikrini doğrular. O'Connor'ın öykülerinde tutarlı bir biçimde farka işaret eden imgeler, nihayetinde saldırgan ve yıkıcı potansiyellerini artırmaya hizmet eder.[20] Mitchell ve Snyder "kadının ataerki içindeki boyun eğişlerinin

anlatısal keşiflerinin, kadın kahramanın sakatlığında metaforik bir ittifak" bulduğunu belirtir.[21] O'Connor öykülerinde grotesk kadın bedeni imgeleri, Güney Güzeli'nin (Southern Belle) antitezini tasvir etmek suretiyle Güney geleneğini sergileyip küçümseyerek bir uyumsuzluk tavrı temsil eder gibidir.[22]

"Temiz Köylüler"in ("Good Country People") ana karakteri Hulga, O'Connor'ın en fazla damgalanmış karakterlerinden biridir. Özgürlüğün peşinde ötekiliğini ortaya koyar ama sonuç, normatif standarttan uzaklaştığı için daha da ikincilleşmesidir. Sakat birinin Thomson'ın sözünü ettiği kurgusal tasvirine mükemmel bir örnektir. Hulga şirin, güzel biri olsaydı ve tahta bacağını vura vura yürümeseydi, retorik gücü kaybolacak, öykü başarısız olacaktı. Ailesinin kendisine verdiği isim Joy olan Hulga, toplumsal olarak kabul edilebilir olanın zıddıdır ve böyle davranır: Çirkin, açıktan nihilist ve basbayağı huysuzdur. O'Connor'ın kendisi gibi Hulga da bir kadındır, sakattır ve üniversite mezunudur. O da annesi Bayan Hopewell'le yaşamaktadır ve annesine, "ne kadar iyi bakılırsa bakılsın kızının en fazla kırk beş yaşına dek yaşayabileceği […] [K]albinin zayıf [olduğu]" söylenmiştir.[23] 1956'da O'Connor "Temiz Köylüler"in birçok otobiyografik öğe içerdiğini ve en kısa sürede yazdığı öykü olduğunu söyledi.[24] Muhtemeldir ki hem O'Connor, hem de Hulga, Kuzey'deki öteki entelektüeller arasında entelektüel bir hayat kurmayı istemişlerdi. [25]Milledgeville'den eski bir okul arkadaşının sözlerine bakılırsa, "Flannery, yaşadığı kasabanın 'normal' orta sınıfının bakış açısından nasıl göründüğüne dair bir algıya sahiptir ve Joy/Hulga açıkça bu algıyı temsil eder."[26] Ralph Wood, bu görüşe katılır: "O'Connor'ın, Milledgeville halkının kendini beğenmişliklerinden kaynaklanan öfke nöbetlerinin Hulga'nın kustuğu öfke patlamalarından bir farkı yoktur."[27]Anlatıcı ilk sayfada bize öykünün ana karakterin takma bacaklı, otuz iki yaşında, "oldukça da iyi eğitimli" biri olduğunu söyler.[28]Ardından gelen betimleyici yedi sayfa, çiftlik işçisinin hastalık ve deformiteden duyduğu marazi heyecana koşut bir biçimde Hulga'nın dört başı mamur çirkinliğinin anlatısıdır. İsminin gösterdiği gibi, işverenlerinden çok daha fazla özgürlüğe sahip Bayan Freeman, çocuğun bacağının "nasıl kelimenin tam anlamıyla havaya uçtuğun[u], bilincini nasıl bir an bile kaybetmediği[ni]" dinlemekten hiç yorulmaz.[29] O'Connor, bu karakterler aracılığıyla, sağlık ve normallik, hastalık ve ötekilik arasındaki tutarlı ikiliği titizlikle dengelemeyi başarır.

Hulga farklı olmak için elinden gelen her şeyi yapmıştır. İncil Kuşağı'nın ortasında insanlara hiçbir şeye inanmadığını söyler. İsmini değiştirir, felsefe doktorası yapar, bütün gün "altı yıllık bir eteği ve önünde at sırtında soluk bir kovboy resmi olan sarı bluzuyla"[30]gezer ve Bayan Hopewell "o korkunç sesi çıkarmadan yürüyebileceğinden" emin olduğu hâlde, tahta bacağını vura vura yürür, "o sesi çıkar[ır]…çünkü o ses kulağa çirkin gel[mektedir]."[31]O'Connor, "Öykü Yazmak" başlıklı denemesinde bu takma bacağı, öykünün sessiz, sembolik kahramanına dönüştürme kararlılığından söz eder:

> …Felsefe doktorunun fiziksel olduğu kadar ruhsal olarak da sakatlandığı gerçeğiyle karşı karşıyayız … ruhunun, tahta bacağına karşılık gelen tahta bir tarafı olduğunu görürüz … okur, kızın bacağı hakkında ne hissettiğini öğrenir, annesinin ne hissettiğini öğrenir, oradaki köylü kadının ne hissettiğini öğrenir. Ve en sonunda İncil satıcısı çıkıp gelene dek bacak o kadar çok anlam biriktirmiştir ki, meşhur tabirle, yüklüdür.[32]

Ruhsal boşluk ve fiziksel parçalanma arasındaki paralellik, neredeyse bütün O'Connor öykülerinde mevcuttur. "Temiz Köylüler"de Hulga'nın tahta protez bacağı da yazarın amacına hizmet eder; çünkü yazarın niyetleri kendini yüksek sesle ve açıkça duyurur. İncil satıcısı Manley Pointer'ın beklenmedik ziyareti, Hulga'nın "kendi iradesiyle kör olmayı başarmış ve bir daha görmemeyi kafasına koymuş"[33]birine yönelik arayışına meydan okur. Katherine Hemple Prown'ın figüratif tecavüz[34] olarak adlandırdığı durumda Pointer, kadın kahramanın gözlüğünü ve bacağını alıp kaçtığında kadın aşağılanmış, adamın kontrolü altına girmiştir.

Hulga'nın sakatlığının dinsel bir çerçeve içindeki araçsal kullanımı kuşku götürmese de O'Connor'ın öykünün sonuna dair söyledikleri, birçok okurun, öykü bittiğinde geride ikinci ve belki de daha yıkıcı bir sesin kaldığı şeklindeki izlenimini doğrular niteliktedir. O'Connor "Öykü Yazmak" başlıklı denemesinde "Temiz Köylüler"le ilgili olarak şöyle der:

> Öykü ilerlediğinde İncil satıcısını devreye soktum ama onunla ne yapacağıma dair hiçbir fikrim yoktu. Tahta bacağı çalacağını on-on iki satır öncesine kadar bilmiyordum, fakat bunun olacağını anladığımda fark ettim ki bu kaçınılmazdı. Bu, okurda şok yaratan bir öykü ve sanırım bunun nedeni, yazarda şok yaratmış olmasıdır.[35]

Anlaşıldığı üzere, O'Connor'ın protez desteği kullanması önceden tasarlanmış bir şey değil, fakat yine de ciddi bir bilişsel ağırlık taşıyor. Hulga, samanlıkta kendisiyle baş başa kaldığında, nihilist böbürlenmeyi üzerinden atmıştır ve kendi kırılganlığıyla barışmak zorunda kalır. O'Connor'ın bir "lütuf ânı" olarak adlandırdığı şey sayesinde bizzat yazarın parodiye dayalı kurmaca temsili, fiziksel dağılma yoluyla bir ders almış olur. Hulga'nın tek ayak üstünde merdivenlerden inmeye çalışırkenki parlak imgesi rahatsız edicidir. Nitekim okurlar O'Connor'ın dile getirdiği yazma nedenlerinin, açıkça bir kadın mağduriyeti gibi görünen bu şeyi açıklayıp açıklamadığını merak etmekten kendilerini alamazlar. İncil satıcısı bir katalizör ve Tanrı'nın ruhsal güçlenme yolunda gönderdiği bir elçi olabilir; fakat aynı zamanda adı *Manley Pointer*'dır ve fetişi, saf kadınları baştan çıkararak protez çalmaktır. Doğrusu, birçok öyküde O'Connor'ın kadın karakterleri erkek karakterlerin ağına düşer ve güçsüz bırakılırlar. "Temiz Köylüler"de alttan alta hissedilen cinselliğe dair imalar ve öykünün baş

kişisiyle yazar arasındaki ortaklıklar, ahırdaki kirli aşk sahnesinin ve bu sahnenin vardığı noktanın, yalnızca kurtarıcı bir deneyimi başlatmak için kullanılmamış olabileceğini düşünmeye teşvik eder. Belki de istemeden yazar kendi kendine yeterliliği konusundaki eksiklik duygusunu, hastalığının sebep olduğu fiziksel sınırlamaları, kendisine verilen yüksek doz kortizonun yan etkilerini ve ateşli bir biçimde Protestan olan Georgia kırsalındaki küçük kasabanın toplumsal kısıtlamalarını bu şekilde dışa vurmaktadır.

Görünen o ki O'Connor, lupus eritematozusla birlikte yaşamayı kabullenmişti ve hastalığı bir lütuf olarak kucaklamıştı. 1956'da şöyle yazmıştı: "Hastalık bir anlamda uzun bir Avrupa yolculuğundan daha öğretici bir alan. Bu alanda hiçbir zaman bir yol arkadaşınız yoktur ve kimse bu alanı takip edemez. Ölümden önce hasta olmak çok yerinde bir şey ve bence bunu yaşamayanlar Tanrı'nın bir lütfundan mahrum kalıyorlar."[36] Fakat muhtemelen hastalık O'Connor'da kabul etmek istemediği kadar kaygı ve endişeye sebep oluyordu. Güneyin kurallarına bağlı kalarak, duygularını kendisine saklayarak, gizli gizli yaklaşan ölümünün gizemini, "çağrı" adını verdiği şeyin kendisine bahşedilmiş olması şeklinde yorumlamak gibi kahramanca bir çaba göstererek ve son olarak da Cizvit paleontolog Teilhard de Chardin'in önermelerine katılarak hastalığıyla başa çıkıyordu. Lupustan kaynaklanan fiziksel güç zayıflığının edebiyatını güçlendirdiğini hissediyordu ve belli ki bu alışverişte yeteneği karşılığında makul bir bedel ödemeyi kabul etmişti. Sakatlığı ve ölümü ruhsal gelişimi için önemli addederek hastalığı kabullenişini kolaylaştırdı. O'Connor'ın birbiriyle çelişen sesleri ve yaptığını söyledikleriyle öykülerinin üzerimizdeki etkisi arasındaki farklılıklar sayesinde karmaşık ve yoruma açık bir alan gözlerimizin önüne seriliyor.

(1) *Ç.N.* SLE (Sistemik Lupus Eritematozus) ya da kısaca lupus, immün sistemin bilinmeyen bir nedenle kendi doku ve organlarına savaş açması sonucu ortaya çıkan kronik bir hastalıktır. Cilt, böbrek, beyin, kalp ve akciğer gibi birçok organ ve sistemi etkileyebilir. Hastalığı tamamen iyileştirmek mümkün olmasa da tıptaki gelişmeler, Flannery O'Connor'ın yaşadığı zamana kıyasla günümüzde hastalığın kontrol altında tutulmasını kolaylaştırmıştır.

(2) Alıntılayan: L Lawson, 'A Collection of Statements," M J Friedman ve L A Lawson (der.), *The Added Dimension: The Art and Mind of Flannery O'Connor,* Fordham UP, New York, 1966, s. 249.

(3) F O'Connor, *The Habit of Being: The Letters of Flannery O'Connor,* Sally Fitzgerald (der.), Farrar, New York, 1979, s. 380.

(4) W F Monroe, Milledgeville Eyalet Hastanesi'nin O'Connor'a öyküleri için bol miktarda malzeme sunduğunu iddia ediyor. ("'The Mountain on the Landscape' of Flannery O'Connor" *The Chronicle of Higher Education,* Aralık 2000, 6 s. Yazı, 4 Haziran 2007'de görüldü. <http//:chronicle.com/weekly/v47/i16/16b01401.htm>).

(5) a.g.y., s. 224.

(6) M Foucault, *The Birth of the Clinic: An Archaeology of Medical Perception,* Vintage, New York, 1975, s. 198.

(7) J H Profitt, 'Lupus and Corticosteroid Imagery' *The Flannery O'Connor Bulletin* 26-27 (1998-2000), s. 91.

(8) Alıntılayan: J Hendin, *The World of Flannery O'Connor,* Indiana UP, Bloomington, 1970, s. 12.

(9) a.g.y., s. 12.

(10) a.g.y., s. 9.

(11) F O'Connor, *Mystery and Manners: Occasional Prose,* Sally ve Robert Fitzgerald (der), Farrar, New York, 1961, s. 34.

(12) a.g.y.,s. 33.

(13) a.g.y.., s. 33.

(14) M Humm, *Practicing Feminist Criticism: An Introduction,* Prentice Hall, Londra, 1995, s. 93.

(15) N Wilson, 'Misfit Bodies and Errant Gender: The Corporeal Feminism of Flannery O'Connor,' Teresa Caruso (der.), *on the subject of the feminist business: re-reading flannery o'connor,* Peter Lang, New York, 2004, s. 94, 96.
(16) R G Thomson, *Extraordinary Bodies: Figuring Physical Disability in American Culture and Literature,* Columbia UP, New York, 1997, s. 11.
(17) D T Mitchell ve S L Snyder, 'Introduction: Disability Studies and the Double Bind of Representation,' D T Mitchell ve S L Snyder (der.), *The Body and Physical Difference: Discourses of Disability,* U of Michigan P, Ann Arbor, 1997, s. 15.
(18) Thomson, a.g.y., s. 36.
(19) a.g.y., s. 13.
(20) Mitchell ve Snyder, a.g.y., s. 21.
(21) a.g.y., s. 21.
(22) P Yaeger, *Dirt and Desire: Reconstructing Southern Women's Writing,* U of Chicago P, Chicago, 2000, s. 249.
(23) F O'Connor, *The Complete Stories,* Farrar, New York, 1971, s. 276. *Ç.N.* Türkçesi için bkz: O'Connor, Flannery. "Temiz Köylüler." *İyi İnsan Bulmak Zor*. Çev. Aylin Ülçer. İstanbul: Metis, 2009, s. 175.
(24) O'Connor, *The Habit of Being,* a.g.y., s. 158; 170.
(25) R C Wood, 'Flannery O'Connor, Martin Heidegger, and Modern Nihilism: A Reading of "Good Country People"', *The Flannery O'Connor Bulletin* 21 (1991), s. 102.
(26) Alıntılayan: L Westling, 'Flannery O'Connor's Mothers and Daughters', *Twentieth Century Literature* 24 (Kış 1978), s. 521.
(27) R C Wood, a.g.y., s. 101.
(28) O'Connor, *The Complete Stories,* a.g.y., s. 271. ["Temiz Köylüler", s. 170]
(29) a.g.y., s. 275. ["Temiz Köylüler", s. 174]
(30) a.g.y., s. 276. ["Temiz Köylüler", s. 175]
(31) a.g.y., s. 275. O'Connor, arkadaşı Betty Hester'a 1955'te şöyle yazdı: "Sahip olduğum tek resimli [bluzun], üzerinde bir haydut vardı, onun üzerinde de GEORGIA yazıyordu. Hayatımın o döneminde, olumsuz bir etki bırakma politikamın bir parçası olarak sürekli onu giyiyordum. Bu arzum bastırılmak zorunda; çünkü annem, birinin otuzundan sonra bu şekilde kendisini maskara etmesini onaylamıyor" (*The Habit of Being: The Letters of Flannery O'Connor,* Farrar, New York, 1979, s. 94). ["Temiz Köylüler", s. 174]
(32) O'Connor, *Mystery and Manners,* a.g.y., s. 99.
(33) O'Connor, *The Complete Stories,* a.g.y., s. 273. ["Temiz Köylüler", s. 171]
(34) K H Prown, *Revising Flannery O'Connor: Southern Literary Culture and the Problem of Female Authorship,* UP of Virginia, Charlottesville, 2001, s. 43.
(35) O'Connor, *Mystery and Manners,* a.g.y., s. 100.
(36) O'Connor, *The Habit of Being,* a.g.y., s. 163.

Kaynaklar:

Foucault, M., *The Birth of the Clinic. An Archaeology of Medical Perception*. Vintage, New York, 1975.
Humm, M., *Practicing Feminist Criticism: An Introduction*. Prentice Hall, London, 1995.
Lawson, L., 'A Collection of Statements'. *The Added Dimension: The Art and Mind of Flannery O'Connor.* M. J. Friedman and L. A. Lawson (der.), Fordham UP, New York, 1966, s. 226-63.
Mitchell, D. T. ve S. L. Snyder, 'Introduction: Disability Studies and the Double Bind of Representation'. *The Body and Physical Difference: Discourses of Disability.* U of Michigan P, Ann Arbor, 1997, s. 1-31.
O'Connor, F., *The Complete Stories*. Farrar, New York, 1971.
---. *The Habit of Being: The Letters of Flannery O'Connor*. Sally Fitzgerald (der.), Farrar, New York, 1979.
---. *Mystery and Manners: Occasional Prose*. Sally ve Robert Fitzgerald (der.), Farrar, New York, 1961.
Profitt, J.H., 'Lupus and Corticosteroid Imagery in the Works of Flannery O'Connor'. *The Flannery O'Connor Bulletin*, vol. 26-27, 1998-2000, s. 74-93.
Prown, K. H., *Revising Flannery O'Connor: Southern Literary Culture and the Problem of Female Authorship*. UP of Virginia, Charlottesville, 2001.
Thomson, R. G., *Extraordinary Bodies: Figuring Physical Disability in American Culture and Literature.* Columbia UP, New York, 1997.
Westling, L., 'Flannery O'Connor's Mothers and Daughters'. *Twentieth Century Literature*, vol. 24, winter 1978, s. 510-22.
Wilson, N., 'Misfit Bodies and Errant Gender: The Corporeal Feminism of Flannery O'Connor'. *on the subject of the feminist business: re-reading flannery o'connor*. T. Caruso (der.), Peter Lang, New York, 2004, s.94-119.
Wood, R. C., 'Flannery O'Connor, Martin Heidegger, and Modern Nihilism: A Reading of "Good Country People"'. *The Flannery O'Connor Bulletin*, vol. 21, 1991, s. 100-18.
Yaeger, P., *Dirt and Desire: Reconstructing Southern Women's Writing, 1930-1990*. U of Chicago P, Chicago, 2000.

****Bernard, Gretchen Dobrott. "Coping with Lupus: Images of Illness in the Short Stories of Flannery O'Connor." Inter-disciplinary.net, 2007. Makalesinin çevrilmesine izin verdiği için yazara teşekkür ederiz.*

Kabuğunu Kıran Öykü

Jale Özata Dirlikyapan

Fark etmemek mümkün değil. Öykü, "altın çağ" olarak nitelenen 1950'lerden sonra, en azından niceliksel anlamda, yeni bir altın çağı yaşıyor. Neredeyse her gün yeni bir öykü kitabının çıktığını duyuyor, uzun soluklu olmalarını umut ederek yeni öykü dergileriyle karşılaşıyoruz. Türe yönelik bu ilgi elbette heyecan verici. Genç yazarların öykü üzerine düşünmeleri, geçmişin yenilikçi öykü yazarlarını tanımaya, anlamaya çalışmaları sevindirici.

Öte yandan, izleyebildiğim kadarıyla, benzersiz, vurucu bir içerik-biçim dengesini yakalayan çok fazla yazar yok. Ama bunun şimdilik çok önemi de yok. Zira çoğunluğu genç olan öykü yazarları henüz yolun başındalar. İyi metin yazmanın hikâye anlatmak, dili o hikâyenin emrine vermek, onu sağlam bir araç haline getirmek olmadığını fark etmeleri için zamanları var. Öykücünün günümüzde hikâye anlatmakla ya da artık feci halde aşina olduğumuz cümle kurma kalıplarıyla yetinip yetinemeyeceğini sorgulamak için de… Ama uyarımı da baştan yapmam gerek: Yoğun bir yaşantı ve okuma pratiğinden doğması gereken benzersiz tekniğin bizzat kendisinin en etkileyici ve kapsayıcı hikâye olduğunu, 1950 kuşağı öykücüleri fark etmiş, dönüşen toplumsal koşulların ürünü olan dertlerini edebileştirmek için öncelikle "nasıl yazmalı" üzerine düşünmüşlerdi. Derdi duyurmanın, okurun bu derdi kılcal damarlarına kadar hissetmesini sağlamanın yolu, "dertlenmek" olamazdı. Zira okur basitçe "dost" değil, karmaşık bir biçimde "düşman"dı. Onu sarsmak, rahatsız etmek, alışa-

geldiği ve artık üzerinde pek de etkisi olmayan toplumcu gerçekçi ve geleneksel kodların dışına çıkarmak gerekiyordu. Günümüzün yazarı, bu fark edişi içselleştirmeden, bu bilincin gerisine düşerek yazdığında, okunmaz, ödüller alamaz diyemeyeceğim, ama şu klişeyi kullanmama izin verin, "edebiyat tarihinin tozlu sayfalarında kaybolur". En iyi teknik, tam zamanında verilmişken, o tekniğin başka bir zamanda tekrar kullanıma sokulması, yazara -belki popülerlik- dışında bir şey kazandırmayacaktır.

Sürmesini umduğum bu yazı dizisinde amacım, okuduğum öykü kitaplarında dikkatimi çeken, üzerinde düşünülmesini dilediğim bazı noktaları, örnekler üzerinden tartışmak olacak. Şimdiden söyleyeyim, dikkatim bütünüyle cümleye, hatta bazen ifadeye yönelik olacağından, öykülerdeki genel meseleleri es geçeceğim. Benim katkım bununla sınırlı olacak.

Ele alacağım kitapların ilk cümlelerinden başlayayım. Dikkatimi çeken ilginç bir mesele var. Kâmil Erdem hariç diğer tüm öykücüler, kitaplarına başka yazarlardan yaptıkları alıntılarla başlıyor. Bunu "mesele" olarak görmemek de mümkün elbette. Ama bu kitaplar dışında kalan, sonradan değinmeyi düşündüğüm son dönem öykü kitaplarının hemen hepsinde var bu; bir zorunlulukmuş gibi adeta. Elbette yazarın onu etkileyen, onun edebiyata ve hayata bakışını şekillendiren cümleleri okura göstermek istemesi anlaşılabilir. Ama örneğin, çarpıcı bir alıntıdan güç alarak okurun gözüne ilk karşılaşmada etkileyici görünmek gibi bir niyetle yapılıyorsa, bunun işlemeyeceği de açıktır. Kimi zaman, öykülerde gezinen ruhla, atmosferle, dille pek de örtüşmeyen alıntılar yapıldığı da oluyor üstelik. Tüm bunlar bir tarafa, biraz keskin görünmeyi de göze alarak şunu söylemeliyim: Eğer yazar güçlü bir sözü, bu söze asıl etkisini veren sağlam bir tekniği olduğuna inanıyor, etki alanını genişletmek istiyorsa, kitabına başka bir yazarın sözüyle başlamasa daha iyi olabilir. En azından şunu biraz düşünmelidir yazar: Buna gerçekten ihtiyacım var mı? Olmasa olmaz mı? Acaba bu alıntıda önemsediğim fikri, duyguyu, tekniği, okurun açığa çıkarabileceği bir biçimde metne gömsem, bunun yollarını arasam olmaz mı? Metinlerarasılığı, "selam çakma"yı metnimin içine özenle yerleştirsem?

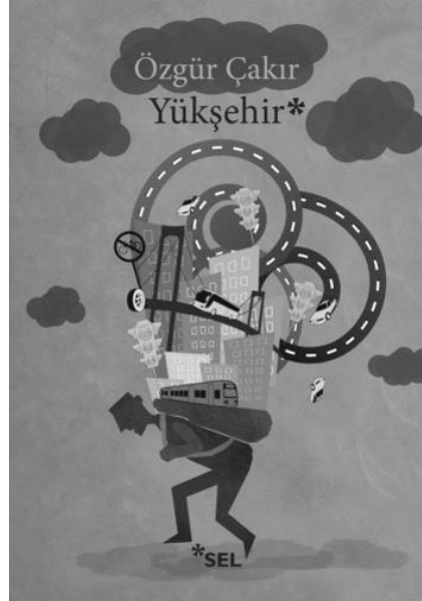
Diğer bir mesele, bazı öykülerde, kimilerinin "pop şiir" dediği şiir tekniğini kullanarak "klişe/deyim bozma"lara, gündelik dilin bazı ifadeleri üzerinde oynamalara rastlanması. Aynı zamanda, İkinci Yeni şiirine atfedilmiş kimi kullanım özellikleri de dikkatimi çekti bazı öykülerde. Bunlar kuşkusuz bir öykücüyü popüler yapabilir ama sağlam bir edebiyatçı olma yolunda paçasını acilen kurtarması gereken söyleyiş biçimleridir. Kapılmaması gereken sahte ya da dünün gerçekliğini taşıyan rüzgârlardır. Örneğin, etkileyici öykülere imza atmış olan Murat Özyaşar'ın, "Kepenk" öyküsünde geçen "Bak inkârla geçti bahar, imhayla geldi yaz, parça tesirliydi sonbahar" cümlesi, "Yan" öyküsündeki, "Şehre karakış gibi bastırdı devlet, yola devrilmiş ağaçlar gibi indi kar" cümlesi, "Yasak Bölge" öyküsündeki, "Cehennem ateşi, mahşer kalabalığıydı dışarısı.

İçerisiyse 2+1 hasar" cümlesi, metinleri heyecanla okurken duraklamama ve yüzümün buruşmasına neden oldu. Yılmaz Erdoğan'ın sesini duyar gibi oldum bazı cümlelerde. Oysa Özyaşar, şu cümleleri yazmış, yazabilmiş bir yazardır: "Alev'in çarşafa dağılmış kıvırcık sarı saçlarının ayırdına varmamla, annem gözüme doldu. Bayılmışım", "Yumruğum gözlerime mendil", "Çünkü sakatların bir ayağı da sektirmeden akıllarında yol alır" ("Felç"), "Ama yok, pişman olacak kadar güçlü değildin sen", "Sizden önce annenin bacaklarındaki telaş varmış oraya", "Şimdiye ve burada olmaya inanmak istiyorum. Çünkü şimdi, burası ve inanmak, umurumdadır", "Hoşt hoşt değil, hişt hişt köpek, hişt hişt!" ("İsmin Halleri").

Büyük oranda hikâye anlatmaya odaklanan Özgür Çakır'ın ilk kitabı *Yükşehir*'de de, sözünü ettiğim türden "okura vurup kaçan" cümlelere az da olsa rastladım. "Sanki şehir herkese kasti faul yapıyor, taktiği ise bizzat şehrin sakinleri veriyordu" ("Yükşehir") ya da "'Haydi, iyimser olmak için bir neden bulalım,' diyenlerle, 'Kötümserim, o zaman varım,' kulüpleri üyelik için çekişiyor sanki'" ("Havada Eylül Kokusu") gibi. "Papatya Falı" ve "Işıklarda İnecek Var" zekice kotarılmış öyküler. Ancak öykülerin geneline sinen toplumcu gerçekçi anlatım ve taklitçi-temsilci konuşmalar, kafamda soru işaretleri uyandırıyor.

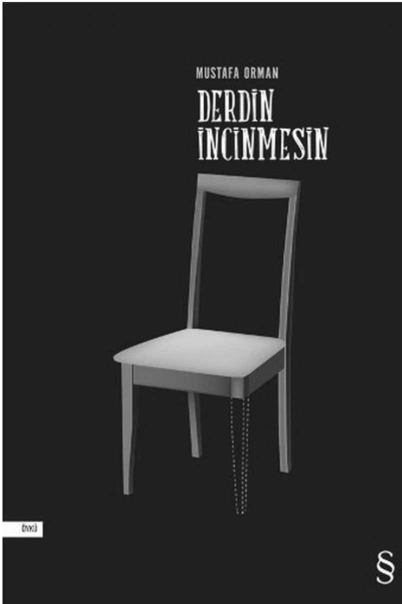
Bu tekniklerle geçmişte yazılan öyküleri düşününce, bugünün şartlarında, bugünün toplumsal koşullarının yaraladığı insan, bugünün tekniğiyle anlatılmalı gibi geliyor bana. O tekniğin ne olacağını ise, kuşkusuz yazarın temel meselesi şekillendirecek. Eskinin tekniğiyle yeni bir sözün söylenemeyeceğini kabul edeceksek eğer…

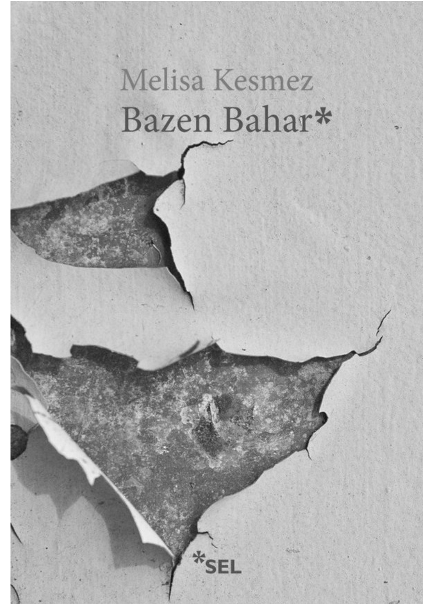

Mustafa Orman, ilk kitabı *Derdin İncinmesin*'de dil meselesine epey kafa yormuşa benziyor. Ancak özellikle bazı öykülerde yoğunlaşan zorlama ifadeler, bu kafa yoruşunun arka planında, "farklı" olmak için girişilen çabayı fazla görünür kılıyor. Farklı bir dil tutturmak elbette istenir bir şey, ama bunun okur tarafından açıkça hissedilmesi, görünmesi değil, yazarın başka bir seçeneği olmaması, böyle yazmaya mecbur olması, bunun okur tarafından sorgusuz sualsiz anlaşılıvermesi gerekir sanki. "Yüzündeki bakışı birçok şeye terfi ediyordun. Aklın tıklım tepiş. Kimin devamıydın? Bir kupon misali insanlıktan baydın" ("Cızz"), "Ağzının dimağına, ferini fer eden acınmanın kuyusundan, alıyorsun bağrına bahtını" ("Bulmaca Sayfaları"), "Son günlerde aralarında büyüyen küskünlüğü bir anlama bindirememişti", "Kırık çağrıların ötesinde çatlaktan akmayı, dudaklarından şekillendiremediği sesi, bütünden yoğrularak parçaya eğilen boş kabukları, dünyasında yankılanmayışın sivriliğini batırıyor" ("Güvercini Bileğinden Öp"), "Kulaklarım geçmişe gıcırdadı…..Kendime kamçı kamçı sokuldum" ("Koku") gibi cümlelerden çok sayıda var öykülerde. Öte yandan, "Palto", "Koku", "Günlüğe Düşmüş Cenin" öyküleri dengeli anlatımlarıyla dikkat çekici öyküler. Mustafa Orman'ı okuduktan sonra, benzer yollara sapan başka yazarları da düşünerek şunu sordum kendime: Bir yazar dili neden bu kadar zorlar? Hangi itkilerle? Şahit olunan, içinden geçilen yoğun acılarla, birlikte yaşanması gereken, erken yaşta sırtlanan dertlerle yazmaya oturan bir yazar, metnini ortaya koyarken nasıl baş edecek bunlarla? Zor soru…

Melisa Kesmez'in *Bazen Bahar* kitabındaki öyküler, samimilik dozu hayli yüksek, herhangi bir iddia barındırmayan, burun direğini sızlatan, bir çırpıda okunan öyküler. Okurun bu öyküleri okurken keyifli vakit geçirmesi kaçınıl-

maz gibi görünüyor. Naif kadınlık halleri, inceden gülümseten beceriksizlikler, aşk acısıyla baş edememe durumları, nostaljik hüzünler… Bu öyküler hakkındaki genel değerlendirmem de bu iddiasızlıkla ilgili aslında. Edebiyat tarihinin önemli bazı yazarlarında görebileceğimiz, "edebi olma"ya zerre prim vermezken ve tam da bu yüzden iddiasızmış gibi görünürken, başka bir yol önerme, başka bir bakış kazandırma iddiası değil sanki Kesmez'deki. Son zamanların öykülerinde sıkça rastladığımız, gündelik konuşma dilini kontrolsüzce kullanma; iddiasızlığı, iyi kalpliliği, samimiyeti, kırılganlığı öne sürmeye ama deşmemeye bağımlılık hali, okurla hemhal olma, okurda "yazara sarılma isteği" uyandırma (ki bende uyandı) durumları, Kesmez'in metinlerinde de var. Ama edebiyatının bundan daha fazlasını yapabileceğini umuyorum. Aksi halde, okurda başkaca bir duygu uyandırmayacağı, onda bir dönüşüme yol açmayacağı açık gibi. "Birinin aceleyle inerken vapurda unuttuğu bir şemsiye gibi" koltukta kalakalmak ("Domates Tohumları"), "güneşte unutulmuş çamaşırlar gibi katır kutur" bir şehir ("Çürümenin Bahçesi"), okurun belki kendini bulacağı ama asla kendini kaybetmeyeceği türden benzetmeler çünkü.

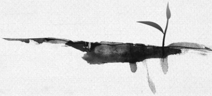
Bazı öykülerde de yazarların, anlatmanın "büyüsü"ne kapıldığı, durum tespiti yaparak ya da öykünün derdini tane tane, açık açık ortaya dökerek, deneyimli okurun yaşayacağı zevki elinden alıverdiği oluyor. Oysa açıktır ki, okurun kurması gereken cümleleri kurmak, bazen kendi kendini, kendi kurgunu çözümlemenin, o tekil kurgudan genel çıkarımlar yapmanın karşı konulması zor -kim yazarlık kolay dedi ki zaten- çekiciliğine kapılmak, metnin çatısına hasar verebiliyor. Örneğin Melisa Kesmez'in şu tür cümleleri iyi edebiyatın asla bulaşmaması gereken türden genellemeler bana kalırsa: "Çocuk olmak bilmediğinin üzerinden atlamak, bildiğinle yetinmek, elindeki azıcık da olsa ondan bir hikâye yazmaktı.", "Kadın olmak sabretmek, sineye çekmekti" ("Beyaz kelebekler"), "Sen ne kadar kaçsan da, ıskalasan da, görmezden de gelsen, kafanı kuma da gömsen, kalbine kilit de vursan, hayatın sana bir diyeceği varsa, sinsi sinsi bekliyor sırasını, yıllarca" ("Çürümenin bahçesi"). Ya da Murat Özyaşar'ın şu tarz cümleleri: "Öyledir, bazen bir kelime size birkaç on yılı; tümseklerin, tepelerin, yokuşların ardında çatallanmış birkaç yolu birden aldırır" ("Felç"), "Babalar öyledir işte, ölünce herkesten çok ölür" ("Kriz"). Öte yandan, zekice ve doğruluk payı olan şöyle cümlelerin bir öykünün ilk cümleleri olması pek de isabetli gelmiyor bana: "Cümlelerin anlamları yoktur, anlamların cümleleri var. Her anlamın bir cümlesi olmadığı için de hikâyeler var" ("Yan"). Yazar, öykünün sonunda benim hissetmem gereken duyguyu hissetmiş, yapmam gereken çıkarımı yapmış ve öykünün başına koymuş gibi...

Ve Kâmil Erdem'in *Şu Yağmur Bir Yağsa* kitabındaki o hakkıyla yaşanmış bir hayat kadar uzun, özenli ve şaşırtıcı cümlelerinden söz etmeliyim son olarak. Kitaptaki öyküler elbette daha detaylı bir incelemeyi gerektirse de, yazının çerçevesi gereğince, yalnızca cümlelere değinebileceğim. Bu cümlelere yakından

bakıldığında, özgün bir betimleme tavrı dikkat çekiyor. Ki cümleyi ele alıştaki, onu bir mesele haline getirişteki bu özgünlük, kendini okurun gözüne sokmak istemeyen, ince ama iddialı, acı dolu ama soğuk, üstelik "eşitlikçi" bir özgünlük. Metne giren her nesnenin, her kişinin hakkını vermek isteyen, insanların ve nesnelerin arasından bir baş kahraman olarak değil, her birinin varlığını yıllardır içinde duymuş olmaktan gelen bir deneyim ve dil becerisiyle, tevazu ve hakkaniyetle geçen bir hali var: "Bir apartmanın zemin katında, mahalle arasındaki bu biraz kasvetli kahvenin karşı duvarında, hafif eğri duran Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi'nin yanında nedense yanıp sönen kırmızı lamba, Süleyman Bey'in nutkunu etkisizleştiriyordu kafamda" ("Kiracı") cümlesindeki "biraz kasvetli" ifadesi önemlidir mesela. Neden "kasvetli" deyip geçmemiştir yazar? Ya da tablo neden "hafif" eğridir? Kırmızı lambadan ille de bahsetmek mi gerekir? İşte bu sorulara verilecek yanıt, bir tür "romansal hakikat"in belirtisidir bana kalırsa, "romantik yalan"lardan biraz sıkıldığımız şu günlerde, ilaç gibidir üstelik… "Kahveyi şu karmaşık insanoğlu bana raptolmuyor, içsin biraz çözülsün hatta dağılsın da mukavemet kazansın, şeytanın kandırmalarına da azıcık aldırışsız dursun, günah terazisi ağır basmasın diye icat eden tanrıya selam yollayarak, minnetimizi açık ederek içtik" ("Kiracı") cümlesini kurabilmek için örneğin, kaç yıl boyunca kaç fincan kahve içmek gerekir? Ve de kaç yıl boyunca kaç betimleme okumak? Eşitlikçi inceliklerle kaç kahvede kaç kişiyle sohbet etmek? Okursanız ya da okuduysanız mutlaka dikkatinizi çekecektir, öykülerde durum tespitlerine, okur yerine yapılan çıkarımlara neredeyse hiç rastlanmaz. Akıl ya da duygu dayatma havası kesinlikle sezilmez öykülerde. Sakin, yükünü almış bir deliliği vardır. Şu benzetmeye bakın örneğin, "gibi"siz: "Herhalde artık, yıldız kümelerinin, karanlık bulutsuların sanki kasisli bir yolda 59 model bir Austin kamyonun kasasında epey dolaştırıldıktan sonra içi dışına çıkmış olarak sağa sola rastgele boca edildiği orası burası sarkmaya başlamış bu eski göğün aklında kalmış olağandışı birkaç şey varsa, belki bana hatırlatır da yazarım diye düşündüm" ("Ev"). Anlaşılmıştır, o eski gök yazardır aynı zamanda. Gök gibidir Erdem'in dili, her şeyi, her görüntüyü etraflıca kavramak, hiçbir ayrıntıyı atlamamak, gözünün değdiği herkesin üzerine uzanmak isteyen bir gök…

Kâmil Erdem

Şu Yağmur Bir Yağsa*

*SEL

Toparlama vakti geldi şimdilik.

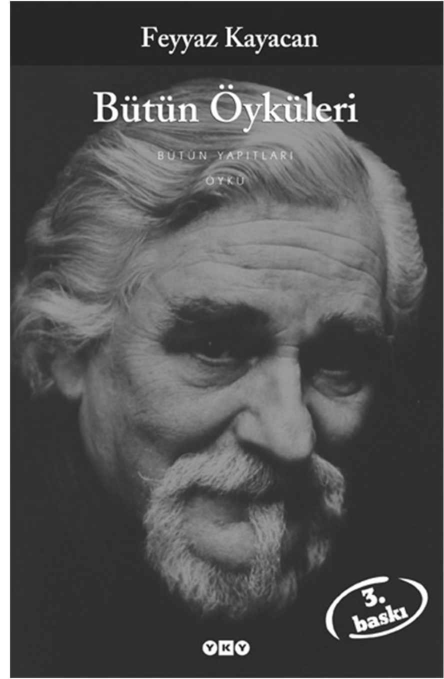
Özellikle Orman'ın ve Özyaşar'ın metinlerinde, Kürt coğrafyasında yetişmiş olmanın bütün ağırlığı kendini hissettiriyor. Diğer yazarlarda da elbette, bu dünyada, bu toplumda var olabilme ağrısı temel mesele gibi görünüyor. Okurken aklımdaki soru şuydu hep (Gürbilek'in yıllar önce aklıma düşürdüğü büyük soru işareti!): Acı anlatılabilir mi? Peki, nasıl? Sonra belki kolaycı denebilecek bir yanıt buldum kendime: Acı belki de ancak anlatmayarak anlatılır (doğrudanlığı kastettiğim anlaşılacaktır). Peki, acıyı nasıl anlatmayacaksın? Nasıl durduracaksın kendini? Dertlenmelere, şiirselliği o derdin emrine vermeye, "son moda" acı soslara, nasıl #Hayır diyeceksin? "Bu acı öyle yoğun, öyle büyük ki, onu ancak dilin hakkından gelerek, onu dönülmez yollara sokarak anlatabilirim" diye düşünüyorsa bir yazar, muhtemelen o derdin hakkını veremeyecektir. "Hepimiz hüznümüz ve mutluluğumuzun orospusuyuz" (111) diyor Mustafa Orman. Hepimiz, olabiliriz; ama yazar olmayacak. Söz konusu olan acıysa, ağzından cımbızla laf alınacak. Hüzün her "gel" dediğinde gitmeyecek. Yazarken derdiyle ilişkisi soğuk soğuk olacak ki okur o derdi sıcak sıcak, içine işleye işleye, bir daha asla unutmayacak şekilde hissetsin. Yaşarken bilemem ama en "dengesiz", en "acı dolu" içeriği bile yazarken dengeli, soğukkanlı ve vakur olacak. Elbette kendi keşfedeceği biçimlerde, kendi icat edeceği dille…

Şimdilik bununla yetinelim…

Umacı

Murat Çelik

FK

Feyyaz Kayacan'ın *Bütün Öyküleri*'ni başlayıp bıraktım, başlayıp bıraktım. Sonunda, en zamansız yerde, askerde okudum. Okurken birbirinden ilginç sözcükler not aldım defterime. Bir **FK Sözlüğü** yapılmalı, dedim. Sonra tabii vazgeçtim. Sözcükler yaşamalı. İşte "umacı" böyle geldi.

Yarın Diye Bir Şey, Tarık Buğra

"En şair iki öykücü var: Sait Faik, Tarık Buğra. Sait Faik Armağanı'nı niçin Tarık Buğra'ya vermediler? Bu da bir soru." *99-yüz* kitabında Cemal Süreya böyle söylemiş. Sait Faik Hikâye Armağanı'nı en son kim kazandı? *Güneş Sepeti* mi, Muzaffer Kale mi, Can Yayınları mı? Ödüller ve Pazarlama Endüstrisi'ni düşünürsek, en çok kazanan yayıncıları düşünürsek… Bu da bir soru.

Ayrıca, Tarık Buğra'nın Mehmet Kaplan gibi birinin önünde sınav verme tenezzülünde bulunmadığı için Edebiyat Fakültesi'ni bıraktığı söylenir. Bugün, ilgili bölümlerde Kaplan'ın "Hikâye Tahlilleri" ders kitabı olarak okutuluyor ve aynı bölümden Tarık Buğra ayarında bir hikâyeci yetişmiş değil. Bu da bir im.

"Yarın Diye Bir Şey Yoktur"

"Yarın Diye Bir Şey Yoktur"

Geçmişten, Az Buçuk

A/

Sene 2011 ya da 2012 olmalı. [ET] ile Kadıköyü'nü turladık. Sahafların olduğu bir pasaj varmış, oraya gittik. Gezerkene gezerkene Ömer Lekesiz'in dükkânına rastladık. Eşiği geçtik, selamlaştık. [ET] ile Lekesiz söyleşirken ben kitapları gezdim. En değerli bir taneyi aldım : *Ödeşmeler ve Şahmeran Hikâyesi*, Tomris Uyar, Sinan Yayınları, 1. Basım, 1973. Hepsinden önemlisi, iç sayfaların ilkinde Ramazan Dikmen yazıyordu.

RAMAZAN DİKMEN } imam-hatip lisesi
VII B 1110

Hepsinden önemlisi, bu kitap Dikmen öldükten sonra satılmak üzere buradaydı. Hepsinden önemlisi, ya Lekesiz'le ya ortağıyla Dikmen akrabaydı. Hepsinden önemlisi, Lekesiz öyküleştirmeniydi.

"Toplantı bitmiştir. Soru almıyorum."

Ramazan Dikmen [1956, Balıkesir] : A. Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi'ni bitirdi. Maliye Bakanlığında müfettiş yardımcılığı yaptı. Fransızca çevirmeni olarak Devlet Planlama Teşkilatı'nda çalıştı. İlk öyküsü 1974 yılında *Akşam* gazetesinde çıktı. *Aylık Dergi*, *Mavera*, *Yönelişler* dergilerinde yazdı. *Kayıtlar* dergisinin kurucuları arasında yer aldı. 10 Nisan 1997 tarihinde, yakalandığı karaciğer kanserinden kurtulamayarak hayata gözlerini yumdu.

B/

Cemil Kavukçu, ilk nargilesini 28 Aralık 2011 tarihinde, Konya'da, İnce Minare'nin epey arkalarında bir nargilehanede içti. Nereden mi biliyorum? Öyle söyledi, yanındayım, yanındaydık : Ethem Baran, Köksal Alver ve Ümit Erdem.

***Öykü Gazetesi* Hakkında**

Durum: Faruk Duman ve Suat Duman. Kardeşler. *Sarnıç*'ı çıkardılar. Biri sahibi, biri yayın yönetmeniydi. Kısa bir süre önce *Sarnıç*'ın yayın hayatına nokta koydular. Alakarga Yayınları bünyesindeydi dergi. Ercan y Yılmaz. *Askıda Öykü*'yü çıkardı. *Askıda Öykü* kısa bir süre önce çıkmayı bıraktı. Bağımsızdı. *Öykü Gazetesi*. Faruk Duman ve Ercan y Yılmaz tarafından hazırlanıyor. İlk sayılar bağımsızdı, yazı işlerinde Suat Duman vardı. Sonra Can Yayınları ile el sıkıştılar. Yapım ve Dağıtım: Can Öz. Proje ve Basım: Alakarga Yayınları. Faruk Duman, Can Yayınlarında editör. Suat Duman, Alakargada üst düzey yönetici. Ercan y Yılmaz, öğretmen. (Çok karıştı.)

Tenkit Kısma :

1) Yayında neden sadece öykü var? Söyleşiler, kitaplar hakkında yazılar, eleştiriler neden yok? Gazete mantığıyla bakarsak bir gazetede salt haber olmaz.

2) Yayının aylık olması, e-posta kutusuna çok sayıda nitelikli öykü düşmemesi biz okurları ilgilendirir mi? Eleği sıkılaştırmalılar.

3) Yaygın dağıtım ağını, patronları göz önüne alırsak aylık periyotta çıkan bir yayın için 7 TL çok değil mi? Hızlı bir maliyet hesabı yapalım: ee renk yok, kitap kağıdı, 70-80 gr. filan, 3000 basılsa, tanesi 1 TL'nin altındadır. Tabii dağıtım ağına yapılan ödemeyi de eklemek gerek maliyete. CarrefourSA, Migros vs. önemli kuruluşlar.

4) "Dergiyi biz tasarlıyoruz"u neden bu kadar dillendirdiler anlamadım. Bu bağımsız olduklarında belki değerliydi. Artık değil. Ercan y Yılmaz daha iyi bilir ki kendiçapındadergiçıkaranlar bu işi kendileri halleder. Biz de öyle yapıyoruz ve öyle yapılan en az beş dergi sayabilirim.

Hasılı: Tüm bunları daha uzun soluklu ve daha az soru işaretli olabilmen dileklerimle söyledim *Öykü Gazetesi*, biraz da kafa karıştırmaya bayılırım, ondan. İyi ki varsın. Devam.

Seçki Yapsam Yapsam

Aura, Carlos Fuentes, *Körlerin Şarkısı* iç.

"Kendimi Rüya Görmek İçin Kiralıyorum", Gabriel G. Marquez, *On İki Gezici Öykü* iç.

Kimi Yoksul İnsanlar, William Saroyan, *Yoksul İnsanlar* iç.

Aylak Köpek, Sâdık Hidâyet, *Aylak Köpek* iç.

Küçük, İyi Bir Şey, Raymond Carver, *Katedral* iç.

Dev Radyo, John Cheever, *Yüzücü* iç.

Yedinci Kişi, Andrey Platonov, *Muhteşem Vahşi Dünya* iç.

Öteki, Jorge L. Borges, *Kum Kitabı* iç.

Bir Milyonluk Banknot, Mark Twain, *Adem'le Havva'nın Güncesi* iç.

Havai Fişekler, Yukio Mişima, *Yaz Ortasında Ölüm* iç.

Evli Evine

Yasin Tatar

Sıcaktan kavrulup kararmış, bakır rengine dönmüş kuma iki yeşil demir sütun dikine saplanmıştı. Arasında aynı çocuksu renklerde kelepçelerle gerilip, sabitlenmiş kapalı bir kaydırak yükseliyordu. Üç köşeden kıvrılmış haliyle hareket halindeki bir yılanı andıran borudan telaşlı bir ses işitti.

-Taş dökme ya artık oraya, sırtıma batıyor!

Ses, ilk kıvrımda genişleyip, biçimsiz bir karaltıya dönüştü. Uyarıya aldırmadan az evvel kovalandığı yeşilliklerden ağır ağır oyun alanına doğru ilerledi. Gölgesini ufaltmak için büktüğü sırtının ucundan kısa saçlı başı uzandı. Dizlerini kıra kıra ilerlediği taşlık yolda, adımlarını, olası her sese karşı zemine iyice basıyordu. Ama hâlâ bir şeylerin aşağıda sürtünüp, topuğunu acıttığını hissetti. İçinden homurdanarak sol omzunu salıncak demirlerine doğru usulca yasladı. Gerilen omzunun üstünden arkaya büktüğü kramponunun altını görmeye çabalıyordu. At dışkısıyla silinmiş numaranın yanından, saplandığı yerden iri çakıl taşını çıkardı. Onu da diğerlerinin yanına, sağ avucuna eklemişti. Parmaklarını taşların dökülmeyeceği kadar aralayıp göz ucuyla saydı. Silik kaşlarının gölgesinden kaydırağı baştan aşağı süzüyordu. İçeride ki hâlâ onun gittiğinden tam olarak emin olmak istiyordu. Parmakları kaldırım taşı büyüklüğünde çatlağa asılmış, korkudan ortada kalakalmıştı. Ama eklemleri kızarmaya başladı, bedeni gitgide ağırlaşıyordu. Usanç dolu, kesik soluğunu borunun içinden daha yankılı duymaya başladı. Tam o arada sağ elini yumruk yapıp, nişan almak için yumdu-

duymaya başladı. Tam o arada sağ elini yumruk yapıp, nişan almak için yumduğu gözünün hizasına kaldırdı. Çocuk ufacık varlığını daha da donuklaştıran kabanıyla aşağı doğru süzüldü. Bedenine kıyasla incecik bacakları, kaydırağın hafif göğe meyilli ucundan fırlarken, taşlar üstüne yağmaya başladı.

-Teyze, teyze!

Dudağını büzerek, acıyla yığıldığı kaydıraktan fırladı. Ağlamaklı bir sesle sağa sola koşuşturuyordu. Çocuğun gözyaşları yüzüne yağıp o muzip ve sinsi gülüşü silivermişti sanki. "Teyze mi?" diye düşündü, "Bu teyze de nereden çıktı, tek başına gelmedi mi bu velet?" Bu sefer de karşıdaki banka, bir elinde dergi, ayağının ucuyla puseti ileri geri ittiren, dalgın kadının yanına gitmişti. "Tanımıyorum," deyip başını iki yana sallamasına aldırmadan onu işaret edip, pardösüsünü çekiştiriyordu. Kadın kolunu zorlukla kurtarıp, alt dudağını çocukça ileri doğru itti, yanağını okşadı.

-Benim oğlum değil, bir tanem. Ben de sizin apartmandayım, onu ilk defa görüyorum bu parkta.

Onu, şikâyet edebilecekleri bir anne arıyorlardı. Başını göğsüne indirip bir süre güneşin ensesini yakıp, sızlatmasını dinledi. Dizlerinde geniş çimen lekeleri ve turuncu kasketiyle bekçi onu izliyordu. Aldırmadan, izlendiğinin farkında çimleri eze eze parkın çıkışına doğru yürüdü. Tuhafiyecinin barakasını soluna alıp, diplerinde bira şişeleri kırılmış, izmaritle dolu duvarların önünden geçti. Spreyle kalp içine alınmış özlü sözleri okuyup, mahallelerinin efsane âşıklarına güldü. (Psikopat yener- Derya, Mıstık- Zalim Melis ve daha niceleri) Ensesi kat kat oldu, elleri alnında göğe baktı bir an. Yarım saattir gölgeden yürüyordu ama hâlâ sızlayan boynuna inat sevinmedi. Lisenin üç yıldır kullanılmayan -A - kapısına çöküp, paslı kilidini avuçları içine aldı. İçinde olmak istemediği bir hayatı ezer gibi yumdu gözlerini. Başını soğuk demire dayayıp öylece kaldı. Fakat az sonra kalçalarından başlayıp ara ara dizlerinden sarkıttığı ellerini de gıdıklayan tüylü bir sıcaklıkla kendine geldi. Yanakları yüzüne yayılan gülümsemeyle gerildi, az evvel avuçladığı şeyi yaklaştırdı. Gözbebeği kocaman açılan yuvasında sağa sola titrerken yavru kedi kurtulmaya çabalıyordu. Ürkekçe yukarı kaldırdığı gözleri hayata dair saf bir merakla örtülüydü sanki. Açlığı, kimsesizliği soğuğu iliklerine kadar hissedip hiçbir anlam verememek… Bu da acının bambaşka bir hali miydi yoksa?

Parmaklıklara usulca yaklaşıp tabelanın altına saklandı. Tek gözünü kısıp, çiviyle deldikleri yere, "İ" harfinin tepesine yaklaştırdı yüzünü. Omuzlarını kabartıp onu fazlaca erkeksi ve otoriter kılan ceketinin ucundan Müdüre Anne'nin incecik eli uzanıyordu. Parmağını işçilere doğru sallayıp, bağırıp çağırarak binayı saran pembe kuşağı biraz daha açmalarını söylüyordu. Ve hâlâ çevreden gelen alaycı bakışlara aldırmadan insanları buranın bir hapishane olmadığına inandırmaya çalışıyordu. Acı bir gülümsemeyle yana çekildi. Başını iki yana sallayıp kucağındaki yavrunun tepesine burnundan "hıh" diye bir soluk dü-

şürdü. O sırada ne olduysa kedi başını sola eğdi ve aşağı sarkıttığı ön patileriyle sıyrılıverdi onu saran kollardan. Ufacık gövdesinin çıkarttığı toz henüz zemine karışmamışken çimenlerin arasında kayboldu. Gittiği yolu takip edip otları yavaşça karıştırmaya başladı. Otların hışırtısının ufaklığın devinimlerini bastırmasını istemiyordu. Dediği gibi de oldu, şahit olduğu manzara parkta hissettiğine benzer bir boşluğu daha da genişletmekten öteye gitmedi. Gözleri aynı saf merakla, etrafını çevreleyen sarı tüylerin arasından ışıldıyordu. Ama bu sefer bir farkla… Minicik yüzünün yarısını bir başka kedinin daha iri ve daha tüylü gövdesine gömmüş, onun kulaklarını yalamasına izin veriyordu. Kedilerden iri olanı tam kendilerine uzanan ele savuracağı patisini kaldırırken…

"Nerede bu çocuk gene? Eğer bir daha böyle geç kalırsa kaldırın yemekleri, burası otel değil."

Eli bir daha uzanmak istediyse de tüyleri kabardı. Kedinin ağzından garip öfke hırıltıları duyuldu. Vazgeçti acele edip yetişmeliydi. Orası otel değildi, yetimhanede sofra beşte toplanıyordu.

Samuel Dirksz van Hoogstraten, 1627 – 1678

Yer Yarıldı İçine Girdi

Mevsim Yenice

ACI KAYBIMIZ

Merhume Habibe Polat ve merhum Ahmet Polat'ın oğulları,

Serra Polat'ın sevgili eşi,

Selim ve Suzan'ın ağabeyleri,

Deniz, Nil ve Alpay Polat'ın biricik babaları,

Derya ve Esma'nın sevgili amcaları,

Tülay ve Erdem Sezgin'in dayıları,

Prof. Dr. Zeki Polat

vefat etmiştir.

Merhumun cenazesi, 13.05.2015 Çarşamba günü

Teşvikiye Camii'nde kılınacak ikindi namazını müteakiben

Zincirlikuyu Mezarlığı'nda toprağa verilecektir.

Sevenlerine duyurulur.

AİLESİ

Gazetenin yarım sayfasını kaplamış vefat ilanını yırtıp elime aldım. Siyah büyük puntoyla yazılmış harflerin arasında, bulamayacağımı bildiğim halde adımı aradım. Şifreli bir mesaj belki iliştirilmiştir dedim: "Serra Polat'ın sevgili eşi, Deniz, Nil ve Alpay Polat'ın biricik babaları ve aslında tüm gençlerin manevi babası Prof. Dr. Zeki Polat vefat etmiştir," gibi mesela. Ya da heceleri birleştirince ARMAĞAN yazabilirdi. Ama yoktu. Tamam Armağan'ın da sevgili babası yazsın değildi niyetim de, ne bileyim işte. Bozuldum biraz.

İlanı katlayıp cebime soktum, odamdan çıkıp neredeyse bomboş evde birkaç tur attım. İçimden hiç işe gitmek, kargo kutularını kaldırıp indirmek gelmedi. Aradım şirketi, yıllardır izin almadığımdan belki, hemen verdiler. Babam öldü, defnedeceğiz demedim, onları ilgilendirmezdi bu. Yalan söylemeyi de beceremem pek.

"Boş bürüm ağrıyor patron," dedim.

"Neren, anlamadım?" dedi.

Anneannem zora geldi mi hemen karın boşluğunu tutar, "Boş bürüm ağrıyor Armağan. Gelme üstüme," derdi. Hâlâ da bilmem o boş bürü neresi. Telefonu masanın üstüne bırakıp karnımı aynı onun gibi tuttum.

"Burası işte, boş bürüm," dedim.

"Alo alo Armağan sesin gelmiyor. Neyse neren ağrıyorsa doktora git. Bugün izinlisin."

Rahmetli anneannem en sonunda boş bürüsünden öldü zaten. İyice hastalandığında beni odasına çağırıp yaşlı gözlerle yattığı yerden olan biteni anlatmıştı yine karnını tutup. On yıl önceydi, yirmi üç yaşımdaydım.

"Benim güzel oğlum, Armağanım. Annen hep asiydi, laf söz dinlemezdi. Çekip gitti daha on sekizini doldurmadan, yirmisine varmadan da karnı burnunda eve geldi. Sen annenin tekrar eve, bana dönmesine vesile oldun benim güzel yüzlü oğlum. Armağan oldun bana. Adını da ben koydum. Annen gibi asi de olmadın hem, babana mı çektin nedir, huylu suylu, yavaşça oldun. Sonra annene de iyi geldin sen, seninle birlikte biraz olsun duruldu, büyüdü güzelleşti. Birbirimize söz vermiştik onunla, bu hikâyeyi Armağan hiç bilmesin demiştik. Yıllarca sakladık. Bilmem ki, belki de sana haksızlık ettik. Küçükken seni avutmak için hep yalanlar uydurduk babanla ilgili."

Anneannem anlatırken, babamı gemi kaptanı, gizli polis, uzun yol şoförü, savaş pilotu sandığım günleri anımsadım. Annemle birlikte benim ısrarlı sorularımdan bir süre sonra sıkılır, kurtulmak için en olmadık hikâyeleri uydururlardı. Sonra ilkokul birde okuldan eve geldiğim bir akşamüstü geldi aklıma. Annemin yanına koşup "Babam nerede?" diye bağırmıştım. Defterimize ailemizdekilerin mesleklerini yazıyorduk. Yanımdaki Ali, "Benim babam bir işçi" yazmıştı. Diğer tarafımdaki Ebru'nun defterinde, "Benim babam öğretmen" yazıyordu. Hatta önümde oturan sınıfın en gerizekalısı Tahsin'in defterinde bile; "Benem babom manefatüraçi" yazıyordu da, benim önümdeki sayfa bomboştu. Okuldakiler çok uğraşmıştı o gün benimle. "Herkesin babası vardır, seninki nerede Armağan?" dedikçe onlar, içimi bir öfke kemirmişti. Eve gelip annemi delirtince o da en sonunda beni dövmek için peşimden koşturmuş, bahçe kapısında soluk soluğa yalınayak dururken,

"Yer yarıldı içine girdi oğlum, anladın mı? Baban yer yarıldı içine girdi," diye bağırmıştı.

O gün çok ağlamıştım ben. Mutluluktan. Bilmiyorum belki de geç kalın-

mışlıktan. Sonunda babamı bulmuştum. Meğer bunca zaman yanı başımdaymış. Toprağın içinde yaşıyormuş. Başımı nerelere koyacağımı bilemedim. Toprağa defalarca kulağımı dayadım yere yatıp. Yerin dibine giren babamdan bir ses aradım. Solucanların sesini, toprağın çatırdamasını, bir bitkinin patlamasını ve köklerin toprağı delmeye çalışmasını duymayı öğrendim ama babamdan bir ses duyamadım. Mahalledeki çocuklar dalga geçerdi hep benimle. Garip garip huylarım vardı. Çamurla oynanan oyunları hiç sevmezdim, babamın bir parçasını alıp oyuna katıyorlar diye ödüm kopardı. Hele birbirlerinin üstüne toprak attıklarını görsem nefesim kesilirdi, başlardım ağlamaya. Bazen sırf beni ağlatmak için birbirlerine toprak atardı şerefsizler. Dışlana dışlana yalnızlığı öğrendim. Hem tek olmak her zaman güçlü olmak demekti, kimseye muhtaç olmamak…

Anneannemin sesi kafamdaki düşünceleri bölmüştü.

"Gerisini biliyorsun işte Armağan, annen göçüp gitti genç yaşında, şimdi sıra bende demek ki. Annene ihanet ediyorum belki ama artık dayanamayacağım. Babanın adı Zeki Polat oğlum. Doktor. Ünlü bir doktor. Annene yardım etmek istedi zamanında ama annen kabul etmedi."

Ne bir yere not ettim adını, ne de unutmamak için tekrarladım ama Zeki Polat adı hafızamdan silinmedi. Şaşırdım da aslında böyle olmasına. Aklım bir karış havadadır benim hep, bir şeyi aklımda tutayım desem tutamam ama bunu tuttum işte. Sonra gurur yaptım, hiç ardına düşmedim babamın. Zaten alışmışım yokluğuna, olsa ne olur olmasa ne olur, Zeki kaybeder ben değil dedim. Birkaç hafta sonra babalar gününde televizyondaki dandik traş köpüğü reklamını izlerken böğürerek ağlamaya başlayınca, merakıma yenik düşüp o gün araştırdım ilk kez onu. Ünlü bir kardiyologmuş gerçekten. Gözlerinin koyu maviliği, çenesindeki derin çukur ve burnundaki hafif eğrilik bana benziyordu. Başkası benim ona benzediğimi iddia edebilirdi ama bence böylesi daha doğruydu: onun bana benzemesi. Acaba karşısına çıksam, kendi gençliğine benzetir miydi beni? Aklımdan bunlar geçerken, gönlümden de onu hiç tanımamış olmak geçiyordu aslında. Kendince yolunda hayatım saçma sapan bir karmaşaya itilmişti. Bir insan sesini hiç duymadığı, gülüşünü görmediği biriyle tanışmış sayılır mıydı? Sayılmazdı elbet. Ben de tanışmaya karar verdim ve muayenehanesinin adresini kağıda yazıp düştüm yola.

Şehrin en güzel ve işlek caddesinde bir apartmanın ikinci katıydı yeri. Kapıyı açan ve kibarca beni içeri buyur eden sarışın bir kız, randevum olup olmadığını sordu. Yoktu. Almayı akıl edememişim dedim, gülümsedi ve bu şekilde muayene olmamın imkansız olduğunu söyledi. İstersem hemen başka bir tarihe randevu verebilirmiş. Kalbimi tuttum aniden. Ölüyorum dedim. Acil benim durumum, izin verin göreyim doktorumu. Bekleme salonundaki iki kişi de bana dikkat kesilince, kalbim küt küt atmaya başladı gerçekten. Korkmaya başladım. Nefesim kesilir gibi oldu. Kız içeri koşup elinde bir bardak suyla hızlıca

geri döndü. İşlerin gitgide sarpa sardığını hissetmek başımı iyice döndürünce, olduğum yere çömeliverdim. Herkes başıma toplandı. Bekleme salonu küçük bir karnavala dönmüştü. Dışarıdan gelen seslere anlam veremeyen doktor, içerideki hastasını uğurlarken bekleme salonuna geldi ve ilk kez o an göz göze geldik işte. Yerde sokak köpeği gibi duruşum, kızın heyecandan üzerime bocaladığı su, titreyen vücudum ve babamın anlamsız bakışlarının birleşimi, engelleyemediğim bir ağlamaya dönüştü. Bir yandan da kalbimi tutuyordum. Kapıdan geçerken kalp hastası oluvermiştim resmen. Babam ve kız koluma girerek, beni muayene için odaya götürdüler. Burnumu çekerken, kızın keskin parfümüne rağmen babamın kokusunu aldım. Baba kokmak böyle bir şeymiş demek ki.

"Ne şikayetin var delikanlı?" Sesi yumuşacıktı. Konuşamıyordum. Göğsümde duran elimi çekti, kendi elini kalbime koydu.

"Burası mı ağrıyor?" Başımı salladım. Steteskopla göğsümü, kalbimi dinledi tıpkı benim toprağı dinlediğim gibi. Gözlerimden akan sicim gibi yaşlara engel olamıyordum. Küçükken de böyle ağlardım ben. Bir kere başladı mı, durmak bilmezdi. Hıçkırmaktan dilim de dönmezdi konuşmaya.

"Kalbinde bir sorun yok gibi gözüküyor delikanlı. Heyecandan ya da sıcaktan bunalmış olabilirsin," dedi doktor babam. Birden irkildim, gözlerimi diktiğim yerin kızın dizleri olduğunu ve elimle babamın elini sımsıkı kavradığımı görünce utandım. Gözlerimi kızın hemen arkasında duran dev süs bitkisine çevirdim, elimi de yine kalbimin üstüne koydum. Gömleğimin düğmelerini ilikledim ve kızın eşlik etmesiyle odadan dışarı çıktım.

Ödeme konusunda bir şeyler geveledim ağzımda. Cebimde para da yoktu, yazdırırız en kötü dedim. Veresiye kalp muayenesi. Sekreter, "Doktor Bey sizden ücret alınmasına gerek olmadığını söyledi," dedi kibarca. Muayenehaneden çıktığımda içimde tarifi zor bir yük vardı. Yıllardır dolmayan boşluk dolmuştu ve ağırlık yapmıştı sanki. Yolda yürürken toprağa ilişti gözüm. Aslında büyüdükçe anladım babamın yerin dibinde olmadığını ama böyle düşünmek çocukluktan kalma bir huzurdu. Yalandan da olsa bir yerde olduğuna inanmak, hiçbir yerde olmamasından çok daha iyiydi. Bir an durdum. Yere çöküp kulağımı dayamak geçti içimden. Sonra babamın sesini duydum kulağımda, "Delikanlı" deyişini... Eve yürüdüm.

***

İkindi namazına kadar caminin çevresindeki ağaçların altında, Zeki Polat'ın ölü bedenini ve onu son kez uğurlamaya gelecek sevenlerini bekledim. Caminin bahçesine çelenkler bırakılıyor, yavaş yavaş toplanan kalabalık önce üzgün üzgün selamlaşıyor sonra gruplar halinde neşeli konuşmalara kaptırıyordu kendini. Etraf gittikçe kalabalıklaşmaya başladığında yine içime koca bir boşluk geldi yerleşti. Buranın aksine, annemin cenazesi bomboştu. Yağmurlu bir İstanbul sabahında eve gelen cenaze arabasını hatırlıyorum. Sonra da annemi

alıp çok uzaklara götürüşünü, anneannemin arabanın ardından bakarken evin mavi demir kapısının önünde yere yığılışını. Eşarbının kuyruk kısmı kukuleta gibi tepesine çıkmıştı yerde yatarken, ona takılmıştı gözüm. Gülmek istemiştim, etraf kalabalıktı. Yapamadım. Sonra annemin cenaze namazı kılınırken anneannemin bana sarılıp "Armağanım, gitti. Bu sefer gerçekten gitti. Artık dönmeyecek," diye ağlayışı... Bir şeyler söylemek, onu rahatlatmak istedim. Yapamadım. Büyük bir acı yaşarken teselli olacak, acıyı hafifletecek tüm kelimelerin uzaklarda bir yerlerde kaybolduğunu o gün anladım. Kaybolmak öyle bir şeydi ve bazen o kelimeler doğru yolu hiç bulamayabilir, sonsuza dek boşlukta asılı kalabilirlerdi. Benim için de öyle oldu. Tüm teselliler iki ağaç dalının arasına gerilmiş ve hafif genleşmiş plastik bir ipte sonsuza dek asılı kaldı.

Kahvedeki okey masasının örtüsüne benzer yeşil bir beze sarılmış tabutta geldi Zeki Polat'ın cenazesi. Kalabalığı yararak baş köşeye kuruldu ve üstüne kocaman bir portresi kondu. O çerçeveden bakan bir çift mavi göz beni mi izliyordu? Tanıdın mı beni baba? Muayenehanende göz göze gelmiştik. Sen benim sesimi duymadın ama ben duydum. Ben seni tanıdım ama sen beni tanıdın mı? Biz tanıştık mı?

***

Zeki Polat'ın diğer oğlu Alpay tabutun başında iki elini önünde kavuşturmuş, muhafız gibi bekliyordu babasını. Birden içimde küçüklükten kalma bir kıskançlık peydahlandı. Alpay'ın dibine kadar girdim. Tip tip bakınca,

"Başınız sağ olsun kardeşim," dedim.

"Dostlar sağ olsun," dedi.

Başını tekrar öne eğip ellerini kavuşturdu. Hızımı alamadım.

"Rahmetliyi tanırdım, iyi adamdı. Beni de oğlu gibi severdi," dedim. Yine başını salladı.

Kime çekti ki bu Alpay böyle. Babama olamaz. Kesin anasına çekti. Kibirli bir tip. Bana da çekmemiş haliyle. Hiç kendine benzetmiyor mu bu beni? Yüzüne dikkatlice baksam bir yerlerden tanır mı? Bir keresinde bunları ailecek takip etmiştim. Çok güzel bir restorana oturdular, ben de girdim. Daha doğrusu girmek istedim ama rezervasyon falan diye direttiler, giremedim. Kavga çıktı. O gün Alpay'la göz göze gelmiştik ilk kez. Uzun zaman önceydi gerçi.

Babamızın başında benim de koruyucu gibi dikilmem gerekiyordu. Hem onun başına gelebilecek kötülükleri ikimiz olursak daha çabuk kovabilirdik. Tabutun arkasında, Alpay'ın tam yanında durdum. Bir şey söyleyeceğimi sanıp bana döndü, yine ne var der gibi baktı. Usulca, yengeç adımlarla yanına iliştim. Tedirgin bakışlarına aldırmayıp yüzümü yüzüne yaklaştırdım. Tam kafa atma mesafesindeydi. İçimden bunu yapmak geçti, babamın esas oğlu olmasının cezasını ona bildirmek. Ama yapmadım. Onun yerine anneannemden öğrendiğim bir refleksle acımı ona göstermeye karar verdim ve birden boynuna atlayıp bağırarak ağlamaya başladım.

Bir yandan Alpay'ın boynuna var gücümle asılıyor, bir yandan da, "Gitti Alpayım gitti, bu sefer gerçekten gitti. Dönmeyecek," diye bağırıyordum.

Herkes şoka girmişti. Medyanın yolladığı fotoğrafçılar atmaca gibi çevremize toplanıp fotoğraf çekmeye başlayınca, Alpay'ın boynundan çıkıp kolumu omzuna attım ve yüzümü kameralara döndüm. Kardeşimle verdiğim aile pozum enfesti.

Namazdan sonra babam sanki herkesin baş tacıymış gibi tabutuyla omuzlar üzerinde mezarlığa taşındı. Son durak orasıydı. Camiye ilk geldiklerinde hüzünlenen topluluğu yine aynı duygu sarmıştı. Ne de olsa artık Zeki bey, Zeki ağabey, Zeki enişte, Zeki dayı, doktor Zeki olmayacaktı. Gerçekten gitmişti.

Köstebeklerle ilgili bir çizgi filmi izlediğimdeki heyecanımı hiç unutamıyorum. Gecelerce babamın da bir köstebek olduğunu düşünüp akıllıca bir tuzak kurarsam onu yakalayacağımı sanmıştım. Gördün mü köstebek Zeki, meğer son durak burasıymış. Nihayet çukurundan çıktın ama ne gariptir ki başka bir çukura giriyorsun yine. Bu kez seni yakalama umudum da yok üstelik.

Tabutu taşıyanların arasında gizli bir anlaşma varmış gibi herkes bir süre babama omuz veriyor, sonra yerini başkasına devrediyordu. Ben ve Alpay tabutun altından hiç çıkmadık. Birkaç kere yerimi kapmaya yeltenenler olsa da, elimle itmek suretiyle babamın yanı başını kimselere kaptırmadım. Arada etraftakilere gururlu bakışlar atıyordum, "Bakın ben de Zeki'yi tanırdım," diyordum gözlerimle. Tabii o karmaşada görüyorlar mıydı bilmiyorum. Sonra tabut omzumda ilerlerken bir ses duydum. Çok derinden.

"Kalbinde bir sorun gözükmüyor Armağan," dedi babam. Kalbimi tutuverdim. Gözleri düştü aklıma. Masmavi. Gökyüzüne baktım uzun selvi ağaçlarının arasından gözüken. Tabuta iyice yapıştım. Göğsümü dikleştirdim. Bu babamla geçirdiğimiz en uzun andı. En uzun diyalogumuz, en uzun susuşumuz, en uzun baba oğul temasımızdı.

Annemle kavuşurlar mı acaba diye geçti içimden. Sonra o düşünce de asılı kaldı boşlukta ve kayboldu gitti.

Çukura gelene kadar soluk soluğa kalmıştım ama babam görse benimle gurur duyardı.

Alpay çukura atlayıp babamı yerleştirmeye koyulunca ben de atladım. Birlikte yatırdık babamı ebedi yatağına. Sonra sıra çukurdan çıkıp kürekle toprak atmaya gelince, Alpay'dan önce zıpladım çukurdan. Elimi ona uzattım. Sımsıkı tuttu. Yukarıya çıkınca da sırtına vurdum pat pat.

Küreği elime verdiler, toprağa sapladım önce. Çocukluktan kalma alışkanlıkla kalbim küt küt atmaya başladı. Sonra kefenlenmiş yatan babama baktım. İki adam üstüne bir tahta koydu, tahtanın ardından biraz beyazlık gözüküyordu. Oradaydı. Boylu boyunca uzanmış, toprakla örtünmeyi bekliyordu. Küreği saplandığı yerden çıkartırken içi toprakla doldu. Babamın bir parçasını alıp kendi üstüne attım. Topraklar tahta zemine takırtılı bir sesle çarpınca kolum

kanadım kırılır gibi oldu. Ellerim titremeye başlayınca ikinci kez küreği toprağa saplayamadan Alpay'a uzattım, arkamı dönüp hızla ortadan kayboldum.

Kalabalıktan iyice uzaklaşınca mermer bir mezarın yanında durup çömeldim. Herkes gidene kadar sessizce bekledim. Elime kırılmış bir dal parçası alıp dakikalarca onunla oynadım. Toprağa resimler çizdim. Babamın yanında en son imam kaldı. Anneannem, annem öldüğü gün anlatmıştı.

"Ölüler öldüğünü anlamazmış Armağanım bilir misin? Herkes gitmeye başlayınca o da gitmek ister, yerinden kalkarmış ama kafası tabuta çarpınca anlarmış öldüğünü. İmam o yüzden şimdi annenin yanında, ona öldüğünü fısıldayacak."

Babamın kafasını tabuta çarptığını düşününce içimden gülmek geldi ama hemen geçti. İmam giderken yerimden doğruldum ve babamın yanına gittim. Köstebek yuvası gibi görünen toprak yığınının kenarına oturdum. Bir süre ne yapacağımı bilemediğimden sessizce durdum. Ondan belki bir ses gelir diye bekledim ve sonunda eski alışkanlıkla yere yaklaşıp kulağımı toprağa dayadım. Bir ses bekledim. Solucanların tabutun üstünde yürümesi, çam kozalaklarının durdukları yerde çıtırdaması, hepsini duydum ama babamdan ses yoktu. Uzun uzun ağladım, içim bir türlü boşalmadı.

Ayağa kalkıp dizlerimdeki toprağı silkelerken çocuk sesleri duydum.

"Baban nerede Armağan? Herkesin bir babası var!"

Hırsla etrafa bakındım, kimse yoktu. Sonra babama baktım. Beni bu duruma düşürdüğü için ona kızdım, sonra hemen affettim rahmetliyi. Yerden bir avuç toprak alıp kolum kopacak kadar şiddetle uzağa fırlattım, sesleri babamla kovar gibi. Var gücümle bağırdım.

"Yer yarıldı," dedim, "yer yarıldı, içine girdi."

Salından Tutmam

Mesut Barış Övün

Caminin karşısındaki yüz yıllık çeşmenin hemen önünde, belediyeden gelen minibüsün ve oraya ne zaman çekildiği bilinmeyen kırmızı bir römorkun arkasındaki üç adam, taşların üstüne çökmüş, cenaze namazının bitmesini bekliyordu. Çeşme çoktandır kuruydu. Yöreye ne zamandır yağmur yağmıyordu. Rüzgar bile iyiden iyiye unutulmuştu.

Çeşmenin önünde bekleşen üç kişiden ikisi belediyeden gelen görevlilerdi, oraya çökmüş dedik ya, aslında öyle pek yerinde durabilen kişiler değildiler; arada kalkıp sigara yakıyor, sonra oralarda birkaç adım atıp geri dönüyorlardı. Defin işlemi tamamlanınca kalkıp gideceklerdi. Yerinden hiç kalkmayan kasketli adamsa- Hasan Ali'ydi adı- ötedeki köydendi, kırk yıl önce o köye gitmesine, oraya yerleşmesine sebep olan Kör İbrahim'in cenazesi için gelmişti. Namaza iştirak etmeyecekti ama içinde tarif edemediği bir his onu buraya, bu anı yaşamaya getirmişti.

Kör İbrahim'in ölümü -neredeyse yüze yaklaşan yaşına rağmen- köyde şaşkınlıkla karşılanmıştı. Kimse ondan bu yaz ölmesini beklemiyordu! Kör İbrahim sanki yöredeki en eski evler kadar eski, en yaşlı ağaçlar kadar yaşlıydı. Varlığı öylesine kanıksanmıştı ki ahalide onun sonsuza kadar yaşayacağına dair, kimsenin uluorta sözünü etmediği bir inanç peydah olmuştu. Karısı Zeyno'yu otuz yıl önce gömmüştü Kör İbrahim, küçük kızı daha kırkına varmadan vefat

etmişti, ilk torunu, göz bebeği Muhammet'in şenliklerle gittiği asker ocağından cansız bedeninin gelişini de yaşamıştı. Ölüm bu köyde zamanını bekleyen, zamanı gelince yaşanan, herkesin tamamlaması gereken bir görevdi. Ama işte Kör İbrahim bir istisna olmaya yüz tutmuştu. Onun ölmeyi unuttuğu düşünülüyordu.

"Ben her gelişimde görüyordum onu, aşağıdaki yolda gezinir dururdu rahmetli..."

"Dün söyledim daha bak, dün. Yemin olsun!"

"Çayıra giderdi hep, yürümek herhal dinç tutuyordu."

"Dinçti ya, bir yere de gitmez, durmadan köyü beklerdi."

"Sorma yeğen! Ben askere gittim, geldim gurbet ele çıktım, döndüm mahpusa düştüm ama Kör İbrahim bir gün olsun çıkmadı köyünden."

"Söylüyordum Mustafa'ya, bak senin peder aşağı asfaltta geziyor hep, diye."

Kör İbrahim'in ölümü yeni yoldaki iş makineleri yüzünden olmadı. Doksan üç yaşındaydı- doksan beş diyen de vardı gerçi ve bu sayı, insanlar onun hakkında konuştukça artıyordu. Her gün hiç üşenmeden yaptığı gibi -ve kıldığı namazlarda hissettiği bir görevi yerine getirme, bir borcu ödeme dürtüsüyle-köyün etrafında dolanan yolu boylu boyunca geçip çocukluğunda, gençliğinde ve yaşlılığında hayvan otlattığı çayıra gitmiş, saatlerce oralarda yürümüş, yıllar süren susuzluk yüzünden şimdi artık sadece kuru bir toprak alan olan, sadece adı *çayır* kalan bu yerde akşamlara kadar dolanıp durmuştu. Orada rüzgârı beklediğini söylerlerdi. Rüzgâr mühimdi. Bulut getirir, bulut götürürdü. Kör İbrahim çayırın ucundaki tepelikte durur, burnunu havaya verirdi. Köyün gençleri kahveye yeni gelen video-kaset cihazı sayesinde uzun, işsiz günler boyunca üst üste izledikleri o kovboylu, şerifli, apaçili filmlerden kalkıp ona *rüzgârı bekleyen adam* adını takmışlardı ya, ona sorsanız, niyeti sadece gidip orada durmak ve hatırlamaktı. Ama rüzgâr yoktu işte ne zamandır; Kör İbrahim, rüzgârsız köyün bekleyeniydi.

O gün havanın kararmasına yakın eve döndüğünde Kör İbrahim arka kapıdan sessizce girdi eve, mutfakta gelinleri ve torunları ocağın başında yemeği hazır etmeye uğraşıyorlardı. Sobanın yanındaki sedire çöktü, oturdu, sırtını mindere yasladı, soba yanmıyordu, mevsimlerden yazdı, kafasını arkaya attı, içi geçti, önce uykuya dalar gibi bir bulanıklık, biraz sonra başı hafifçe öne düştü, öldü.

Hasan Ali, "Senin cenazene bile gelmem," demişti elli seneden fazla bir zaman önce, şimdi cenazedeydi, gelmişti ama çeşmenin önünde oturuyordu, buradaydı ya, buradan mezarlığa gitmeyecekti. "Salından tutmam senin, vay bana eğer salından tutarsam," diye ilenmişti yıllar önce. İşin açığı, Kör İbrahim'in cenazesinde Hasan Ali şimdi daha çok kendi ölümünü düşünüyordu. Çocuklarına onu bu köyün mezarlığına, kendi köyünün toprağına gömmelerini söylemişti. Memleket mezarlığı... Bunun tez zamanda olacağını da çok iyi biliyordu.

Nerdeyse yaşıttı Kör İbrahim'le. Bir ölüyle aynı yaşta olunabiliyorsa.

Kırk yıl, elli yıl önceki define arama günlerinde köylü böyle zorda değildi. Bolluk da vardı. Su bolluğu, rüzgâr bolluğu. İyi zamanlarda yaşamışlardı. Ama bolluk çoğu zaman yokluktan da belalıydı. Bir an geliyor üleşmek insanoğlunun işine gelmiyordu. Hasan Ali kendisini jandarmaya ihbar ettiğini düşündüğü -aslında emindi buna, yoksa bunca sene ne diye konuşmasındı onunla- Kör İbrahim'i vurmayı da düşünmüştü. Fakat bu daha fazla hapiste yatmak demekti. Şimdi orada namaz kılan, birazdan cenazenin peşinden başlarını ağırbaşlı bir şekilde öne eğerek mezarlığın yolunu tutacak olan kalabalığın içinde de olamazdı. Ablak suratlı yüzbaşıyı, taş duvarlı karakolu hatırladı. Zeyno'suna yıllarca hasret kamıştı. Şurası kesin ki Hasan Ali buraya dua ve rahmet değil, kin getirmişti. Yerde kızıl karıncalar kızışıp duruyordu. Bu hayvanlar uyumazlar hiç, diye düşündü, uyusalar rahat ederler. İşin aslı, Hasan Ali kendi uykusuna daha bu yakınlarda kavuşmuştu. Ve ablak yüzlü yüzbaşı düşlerinden daha yeni düşmüştü. Uzun zaman, rüyalarında onu alıp tekrar karakola götürdüklerini gördüydü. Ne var ki işte bir hayat daha son bulmuştu, bir hata, bir yanlışlık daha Kör İbrahim'le toprağın altına girecekti. Ama Hasan Ali onunla mezarlığa gitmeyecekti. Onun gittiğini görmek yetecekti ona.

Kadınlar evlerinde, adamlarsa caminin içinde ve avlusundaydılar. Köyde sadece cenaze olduğu zaman yağmur duasına çıkılmıyordu, onun dışında köylü, her ikindi namazı sonrası nerdeyse eksiksiz bir şekilde mutlaka Kızılcıktepe'ye gidip dua ediyordu. Gerçi geçen zaman içinde yağmur falan gelmemişti, bu yüzden çoğu köylü ümidini kaybetmişti, aralarında bu törenin neden yapıldığını unutanlar bile vardı artık. Fakat köyün ileri gelenleri, yağmuru bilenler, böyle durumlarda duadan umut kesilmez, Allah'tan umut kesilmez diyerek ötekileri teşvik ediyorlardı. Sünnettir yapmayın, diyorlardı. Geç kalan yağmuru mümkün olan en sade, en ağırbaşlı haliyle çağırmak lazım geldiğinden dua için herkes en eski elbisesini giyer, yola öyle koyulurdu. Bir gün tartışmışlar, sormuşlardı; yağmurun bu yöreye en son ne zaman yağdığını kimse hatırlamıyordu, birbirlerine bakmışlar bir yanıt aramışlardı, ne yazık ki hiçbiri bilmiyordu, en son damla ne zaman düşmüştü, en son sağanak ne zaman olmuştu. Bu, büyük bir sessizlikti.

Hasan Ali, burada böyle oturup kalmayaydım, diye geçirdi içinden, yerdeki karıncaları izliyordu hâlâ, uyumadan nasıl oluyor acep, diye düşündü. Sonra kafasını kaldırdı, cemaat daha vakit namazını bitirmemişti. O an kendisini bir ok gibi yerinden fırlarken hayal etti. Şimdi hayalinde bir delikanlıydı, dimdik ve sapasağlam, Kör İbrahim'e de kızgın değildi. Böyle yapsa, şimdi kalksa, camiye doğru yürüse belki tüy gibi hafiflerdi. Olabildiğince hızlı gider, bastonu bir kenara kor, cemaatin içine dalardı; arka sıradakiler alınlarını secdeden kaldırıp selama durduklarında yanlarında bir mümin daha bulurlardı ve memnun olurlardı. Affetmek büyüklüktü.

Biraz sonra cami avlusundan bir uğultu yükseldi. Cenaze namazı için saflar yeniden tanzim edildi. Hasan Ali oturduğu yerden doğruldu, römorkla belediyeden gelen minibüsün arasında kalan boşluktan cenaze namazını eda edenlere gözeriyle eşlik etti, bekledi.

Birazdan tabut getirildi, minibüsün arkasındaki bölmeye sürüldü ve bir anda herkes arabalara atladı. Meydan boşaldı, caminin önündeki yolda büyük bir toz direği kalktı. Hasan Ali köyüne dönmek için ayaklandı ve bir süre köyden çıkan arabaların durup durup kalkışını, birbirlerine yol verişini, bekleyişlerini, araçlar bu tozun arkasında ufukta küçük bir nokta kadar kalana dek seyretti. Birazdan kadınlar dışarı çıktılar. Kapı önlerindeki çardaklara oturdular. Hasan Ali köyün diğer tarafındaki çıkışına yöneldi. Orada onu çok değil, üç kilometre sonra köyüne götürecek olan patika yol bekliyordu.

Köyün çıkışında hafif bir yokuş, yokuşun ucunda da çelimsiz bir akasya ağacı vardı. Bu ağaçtan sonra önünüzde dümdüz, ıpıssız bir yol uzanırdı. Yolun iki yanından genişleyip açılan kupkuru tarlaların üstünde küçük, ıslak seraplar olurdu her zaman. Kör İbrahim köyün çıkışındaki bu yokuşun başına, yaşına kıyasla oldukça hızlı bir şekilde, kısa bir sürede ulaştı. Ama daha ileri gidemedi. Orada dikildi kaldı. Yorgun akasyanın cılız gölgesinde durdu ve baktı. Karşıdan siyahlar içinde bir kalabalık geliyordu. Hasan Ali nefesini tuttu, elini kasketine siper etti ve görmeye çalıştı. Kalabalıktakiler birbirlerine yapışmış, içi içe geçmiş, karışmış bir şekilde Hasan Ali'ye doğru yavaşça yürüyorlardı. Hasan Ali kasketini çıkardı, göğsüne koydu. Orada, kalabalığın en önünde ablak yüzlü yüzbaşıyı, karısı Zeyno'yu, kızını, torunu Muhammed'i ve Kör İbrahim'i gördü.

Cîhan

Talha Kabukçu

Dünyanın büyüklüğü hakkında henüz bir fikrim yoktu.

Karşı komşumuz balkonunu camla kapattı. Artık herkes öyle yapıyor. Yemek pişirdiği zaman mutfak muhtemelen çok sıcak oluyor, o da balkon kapısını açıyordu. Ama balkon fayansları buz gibi, o da yalın ayak olduğu için ürpermekten ve soğuktan korkuyor, bu yüzden yeni yaptırdığı camları açamıyor ve her yer buğulanıyordu. Buğu karnımı acıktırıyor çoğu zaman. Çıplak ayaklarını düşünmek de… Bir gün evlerinde, oradan oraya savrulan, ileri geri hareket eden gölgeler görmüştüm. Komşumun evini çoğunlukla böyle gözetlerim. Ama o gece farklıydı. Korkmuştum. Olmayan evime hırsız girmiş, olmayan her şeyimi almış gibi korkmuştum. Telefonum olsa muhtemelen polisi arardım. "Komşumu soyuyorlar!" derdim. "Kadın çığlık atıyor, acı çekiyor, yetişin!" de diyebilirdim. Keşke diyebilseydim. Keşke polis olabilseydim. Şapkam olurdu en azından. Mavi, şık elbiselerim, arkadaşlarım, arabam falan filan… Mavi demişken, Salim Bey'in bu sabah elime tutuşturduğu bir karton parlament var yanımda. Parlak kılıfını açmaya kıyamadım daha. Buğulu balkon camındaydı kafam. İçeride ne yedikleri umurumda değildi. Elbet doyardı insan. Hem benden daha da kötü durumda olan bir sürü insan var. Yürüyemeyen, konuşamayan, göremeyen, duyamayan, doğamayan… Bazen işten sonra belediyenin oralara takılır, hastanelerin önünden aşağı yürürüm. Dünyanın büyüklüğünü o zaman da düşünürüm.

Paketi açmalı mıyım diye hiç düşünmedim. Açmadım. Ev zaten duman altıydı. Ama bilmiyorum işte. İçimden gelmemişti. Çoraplarımı çıkarıp balkona çıktım. Komşum cesaret edememişti hiçbir zaman. Belki de etti. Belki o sırada işteydim. Ama hiç zannetmiyorum. Ben işteyken neler yapıyordur onu da bilmiyorum. Buğulu cam yüzünden hiçbir şey göremiyorum.

Balkondaydım. Ayaklarımı sabunla hiçbir zaman yıkamadığım için fayansa yapışıp duruyordu. (Yere meyveli soda dökülüp üzerine basınca insanda bıraktığı garip ve iğrenç his gibi) Hayatımda bir cisimle kurabileceğim en ilginç ve mide bulandırıcı ilişkiydi bu. Dünya ayaklarımın altındaydı sonuçta. Bu daha da iğrenç hissettiriyordu. Tırnaklarımın arasında biriken kir, dünyaya en yakın olan ama bana ait olmayan tek şeydi o an. Rüzgâr sol tarafımdan bir yaprağı rahatsız etmeyecek kadar hafif ama keskin esiyordu. Bir insanın sarsılması için yeterliydi bu. Ama benim için fazlaydı. Çünkü ben bir çocuktum. Dünyanın en büyük çocuğu. En azından Ankara'nın. Diğerlerinin yanında dev gibiymişim. Pek algılayamıyorum bunları. Kim büyük, kim küçük.

Dünyayı da algılayamıyorum.

Üzerimde kalın bir kazak vardı. Delik filan da değil. Yeşil, turuncu baklava desenli, görenin dönüp bir daha baktığı, capcanlı bir kazaktı. O dönüp bir daha bakanlar, bir yerden çaldığımı filan düşünüyordu herhalde. Çünkü altımda ince bir içlikle dolaşıyorum. Onun altında da ben'le. Sahip olduğum tek şey. O sıralar sadece kazak ve içliğim vardı. Pantolonum kaybolmuştu. Yusuf'tu muhtemelen. Aynanın karşısına geçip garip garip hareketler yapar, kimseye aldırış etmeden kaşlarını çatıp kendine bakardı. Oydu kesin. Kesin. İçeri girip kapıyı kapattım. Ev sıcacıktı. Kazan dairesinden gelen bütün borular odadan geçiyordu. Yüzüstü yatağa attım kendimi. İçliğimi ve kazağımı çıkarıp öylece uyuya kaldım. Çok yorulmuştum o gün. Gelirken yerim diye ekmek ve zeytin almıştım hâlbuki. Ama ekmeği bile bölemeyecek kadar yorgundum. Kollarım kopmuştu.

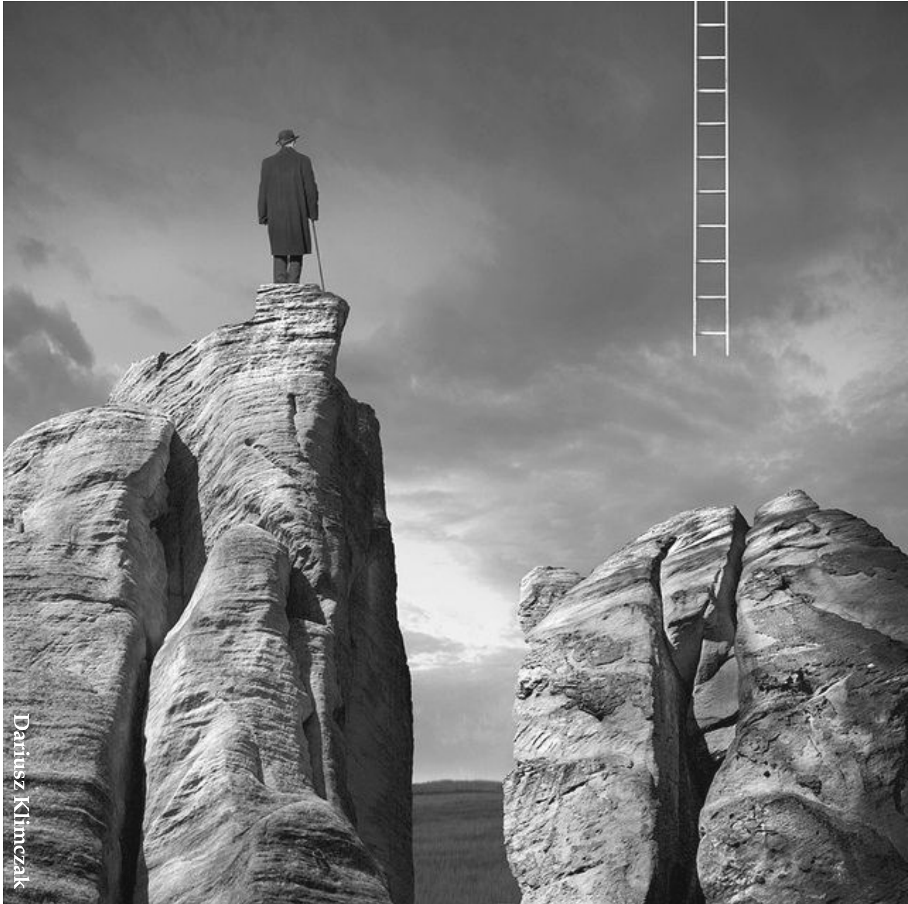
Saat sekiz gibi Tuncay evin önüne gelir, kamyonete atlarım. Diğer çocukları almak için yola çıkarız. Sekiz-on, bilemedin on beş kişi olduk mu Samsun yolundan karacaören mezarlığına çıkarız. Kamyonetin arkasındaki beyaz brandanın altında beklerken çocuklar bir bir biner arabaya. En son Tuncay inip depoya girer. Kasanın küçük deliklerinden, malzemeleri kimden aldığını anlamaya çalışırım hep, ama adamın yüzünü hiç göremedim. Malzemeleri çantalarla kasaya atıp hemen direksiyona geçer. Genelde kişi başı iki çanta olur. Şaşmaz. Çantalar özel yapım. Büyük, ama askılı. Çapraz geçiririm ben boynuma. Taşıması daha kolay oluyor. Tekrar mezarlığın önüne çıkar, oradan Samsun yoluna iner, Siteler'e geçeriz. Genelde her işte farklı çocuklar olur. Birbirimizle konuşmamız kesinlikle yasaktır. Çoğu aynı mahallede büyümüştür.

Ama işe çıkınca tek kelime etmez hiç biri. Bazısı işin ağırlığına dayanamadığı için hafta aşırı gelir. Benim ne zorum varsa her hafta çıkarım işe. Siteler'de epey dolandıktan sonra Tuncay yatsı namazını kılmak için tepede bir caminin önüne çeker kamyoneti. Bazen yanındaki benzinlikten benzin filan alır. Namazdan çıkınca hemen caminin altındaki markete girip bütün çocuklara yirmi beş kuruşluk ülkerin çikolatalarından alır. Bir torba çikolatayı öylece önümüze atıp tekrar direksiyona geçer. Çocuklar büyük bir gürültüyle poşete üşüşür. Poşet yırtılır, çocuklar işe hazır hale gelir. O çikolatalar çocukları bütün gece ayakta tutmak için yeter de artar bile. Biraz zorlarsanız karanlıkta yüzlerindeki mutluluğu görebilirsiniz. İtişip kakışmaktan kimisi kamyonetin duvarlarına çarpar. Tuncay önden yumruklayınca herkes eski haline döner. Siteler'den aşağı sallanırken, yokluğumuz ve olmayışımızın şerefine çikolata yediğimiz o çikolatalar sahip olduğumuz tek kudretti. Geceye hükmetmenin tek temsili. Oradan trafik yoksa Ulus'a varmamız on beş dakikayı bulurdu. Ulus caddesine varınca Tuncay yavaşlardı. Seviyordu burada olmayı galiba. Sağlı sollu(genelde sollu) pavyonlar, meyhaneler, barlar, gece kulüpleri, Ankaralı olduğunu bilmemizi isteyen yüzlerce bağlamalı ve parlak gömlekli sanatçı afişi, parlak elbise giyen kadınlar, takım elbiseli mekân sahipleri, kaldırımda dolaşan, kimi zaman çorbacıların önünde bekleyen kediler, sivil polisler, sivilsiz polisler, ışıklar, ışık arayanlar ve niceleri… Ulusa varmamız on ikiyi bulur. İlk işimde, bir sokakta iki saat beklemiştik. Kimse bir şey söylemediği için de uyumuştum. Şimdilerde uyuyamıyorum. Sokak ortasında bağıran insanlar takılıyor kulağıma. Düşe kalka caddenin karşısına geçmeye çalışan garip insanlar. Saçından tutulup sürüklenen kadınlar.

Saat iki olunca Tuncay arabadan inip kasayı açar, yuvasından birden dağılan karınca sürüsü gibi koşarak elimizdeki çantalarla sokaklara gireriz. İş paylaşımı oldukça düzenli yapılır, kimse kimsenin sokağına girmeden, temiz bir şekilde bitirirdik işi. Zamanı da biliyorduk. Ne tamamen içinde kalıp erken geliyor, ne de büsbütün geç kalıyorduk. Çünkü geç kalırsak tam bir saat sonra Tuncay kasayı kapattığı için ortada kalırdık. Erken gelirsek işi baştan savdığımız düşünülür, alıp karşılarına bağırır çağırırlar, sen de korkudan her şeyi söylersin. Geç kalanların hesapları evlerine gidilip sonra görülürdü. Son gece iki çocuk geç kalmıştı. Biz kamyonete binip Ulus heykele inerken arkamızdan bağırışlarını duyuyordum. Yalınayak sokak ortasında.

Kızılay'a geldiğimizde, Güven Park'ın önünden İzmir Caddesine döner, birinci ekibi arka tarafa bırakır, bakanlıkların arkasından Kızılay'a tekrar iner, bankanın oradan Kocatepe'ye çıkardık. İkinci ekip de orada iner, Tuncay uyumaya başlardı. Etrafın polis kaynadığını söylerlerdi bize hep. Gece çok olurlarmış. Eğer yakalanırsak ölene kadar hapiste kalacağımızı, hapse girersek de hemen birilerinin, duş alırken bizi şişleyip öldüreceğini söylerdi. Buz gibi suyun altında yıkanırken, soğuk ince bir şişin kaburgalarının altından,

böbreğine doğru aniden girip kanlar içinde, dünyanın tam da üzerinde ölmek istemezdim. Kimsenin kaybedecek bir şeyi yoktu, ama benim çıplak ayakla yemek yapan güzel komşum vardı. Çıplak ayaklı olup olmadığını nereden biliyordum? Ya da güzel olduğunu? Güzelin ne olduğunu da bilmiyordum. Dağıttığım kartların üzerindekiler gibi hayal ediyordum onu. Dağıttığıma göre onlar güzel olmalıydı. Adında 's' harfi de olmalıydı. Gerisini düşünecek kadar vaktim olmuyor o sıralar. Çünkü sokaklarla çantamın hacmini sürekli oranlayıp, (aşağı-yukarı) her yere eşit miktarda kart atıp atmadığımdan emin olmalıyım. Kocatepe'den aşağı inen bir yol var. Oradan aşağı sallanır, sağlı sollu bütün sokaklara girer, kitapçılar, barlar, her yere kart saçardım. Bir yandan da güzel bir iş yaptığımı düşünürdüm çocuk aklımla. Masör kartı atıyordum yere. Ankara'da insanlar ve gergin oluyor. Mahallede adamlar çocuklarına bile bağırıp duruyor. Birçoğunun işine yarardı muhtemelen. Bir telefon kulübesinden ben de arasam on yaşımda olduğumu sesimden anlar mıydı? Param da yoktu ki zaten...

Dariusz Klimczak

Her an bir yerden polis çıkma ihtimali epey geriyor beni. İşi bitirdikten sonra Güven Parkın karşı kaldırımında Tuncay'ın beni almasını beklerim. Diğer çocuklar da gelir, Tuncay geçerken bizi alır, güneşin doğmasına yarım saat kala yola çıkardık. Tuncay herkesi aldığı gibi evine bırakır, parasını camdan ödeyip "aferin lan! İyi iş yaptın bugün!" gibi şeyler söyler aklınca mutlu ederdi bizi. İşe haftada bir, Cuma günü gittiğimiz için kalan zamanlarda Aşti'ye, Siteler'e, ya da sanayiye taşıyıcılık yapmaya giderim. Pek on yaşında gibi değilim ben. Yaşıtlarıma göre adelelerim daha gelişmiş. Kafam biraz daha büyük. Kollarım da.Etrafı seyredebileceğim küçük bir balkonum var. Kapısı epey alçak. Ahşap malzemeler çürümüş ve kokuyor. Dokunduğun her yerden ses çıkıyor. Ağaç yaşamaya devam ediyor benimle birlikte. Konuşmasını istersen parmağımla hafifçe ittiriyorum. Birden dile geliyor. Uzun uzun kapının ahşap sütunlarına bakıyorum. İçerisi sürekli sıcak. İçeri girer girmez kazağımı ve içliğimi çıkarıyorum. Yatağıma oturup sırf göğsümü şişirmek için nefes alırcasına geriliyorum. Vücudum dünyayı sararcasına geriliyor. Ahşap kirişlere birkaç çivi çaktım. Ekmek, zeytin bazen yumurta filan alırsam oraya asıyorum. Kurban zamanı mezbanelerin arkasından et filan bulursam bodrumdaki üçüncü katın dondurucusuna koyuyorum. Evdekileri bitirmekten aşağıdakilere sıra getiremiyorlar çoğu zaman. Kalpleri de bir parça et sonuçta.

01:13

Büyük bir gürültü koptu. Uyumuyordum zaten. Hemen balkona koştum. İki araba, çarpışmış. Her yer toz-duman olmuştu. Arabaların içinde insanlar inliyor, kendilerini dışarı atmaya çalışıyorlardı. Yedi kişi sayabildim. Kaza olur olmaz bazı insanlar camlara çıkıp elleri ağızlarında ambulansa haber verdiler. Bir ara gözüm komşumun evine takıldı. Camlar buğulu değildi. Ama yan odanın güneşliği çekilmemiş, ince bir tül gözüküyordu. Odanın kapısı açık, koridorun ışığı içeri giriyordu. Odadaki eşyalar seçilemiyordu pek. Ama çarpışma aşikârdı. Tamamen dünyaya ait. İnsanlar acı içinde inliyordu. Dakikalar sonra aynı anda arabalardan dışarı attılar kendilerini. Yeniden doğmak gibi yola saçıldılar. O kadar heyecanlanmışlardı ki, nefes alıp verişlerini duyabiliyordum. Çok geçmeden ambulans geldi. Çarpışma sona ermişti.

İçeri girip yatağa geri döndüm. Bütün sefilliğimin, ya da zevk sefa içindeki hayatımın tam ortasında, harika bir uyku çektim o gece.

Çoğu sabah olduğu gibi Kuğulu Parka gidip bir banka oturdum. Ayakkabı ve çoraplarımı çıkarıp, sadece parmaklarımı toprağa değdirip, düşündüm. Bütün insanların en tepede toplandığına kuşkum yok. Öbür türlü ölürdü herkes. Düşüp giderdi.

Beyrut

Akın Çokuğurluel

Telefonum çaldı. Annem. Açmadım. Müzik kanalları, belgeseller, diziler geçtim, her bir kanalda yerime biraz daha mıhlandım. Televizyon büyük bir girdap. Sıkıldığım bir yerde bırakıverdim. Kırk yedi filandı. Bağırış çağırış vardı ekranda, kafam bin beş yüz. Yüzü gözü simsiyah adamlardı. *Allah'ım lütfen!* Siyah çok kötü bir renk. Başımı arkaya yasladım. Kömürsüzlükten soba yakmıyorum kaç gündür. Ellerim cebimin içinde yumruk. Çocukken de böyle yapardım. O zaman içe dönüklüktendi ama bu kez kıçım donuyor resmen. Ucuz bal satıyorlar, uyduruk bir şey olmalı. Gözüm telefona takıldı. Ekran simsiyah. Şimdi elime alsam belki de çalar. Çalar mı? Ekranına baktığımda kendimi göreceğim muhtemelen. Beklenti içindeysen kaçacağın tek yer kendinsin. Ne acı. Birkaç saat önce de böyle düşünmüştüm. Üzerinde parmak izlerim kalmış.

Ne para vermiştim bu telefona. Mine'yle almıştık; Mine bitti, borç bitmedi. Borç insanı efkârlandırıyor. Ama sigara içmeyeceğim. Hem, şimdi içsem her taraf duman olacak ve bu soğukta pencereleri açmak hiç de iyi bir fikir değil. Dışarısı zaten kaskatı kesilmiş. Soğuk, etrafı sessizleştiriyor sanki, insanları da. Sigara içmeme ev sahibim olacak o gudubet de izin vermiyor, ona neyse. Aslında içmek istesem içerim, bunun için o salaktan izin alacak değilim ama sigaraya karşı özel bir bağlılığım yok. Tek bağlılığım biraz sıcaklık. Yün terliklerim var neyse ki. Üstündeki kalp olmasaydı iyiydi ya, neyse, hediye candır. İyi ki hediyeden hoşlanmadığımı söylememişim Mine'ye. Aslında hoşlandığımı da söylememiştim. Bir kız erkek arkadaşına kalpli terlik alır mı hiç? Hem de kalpli filan. Tuhaf kızdı.

Dördüncü kattan yan binanın çatısını görebiliyorum. Kırık kiremitler, çatlak bir baca var. Bir kuş yuvası vardı, geçen hafta küllüğü pencereden boşaltırken birkaç kuş yavrusu görmüştüm içinde. Hareket eden minik minik gagalar... Ne aptal şeylerdi. Korkunç bir kedi de vardı etrafta. Keşke kovsaydım. Damdan dama atlayan kedilerin hikâyelerde olduğunu sanırdım. Gerçekmiş. Tüm yavruları o korkunç kedi yemiştir muhtemelen. Bazı bacalardan dumanlar da çıkıyor. Birileri yaşamaya devam ediyor her şeye rağmen. Telefonum çaldı. Annem. Açmadım. Kiremitlerin üstünde fırlatılmış donlar da var. Hangi normal insan donunu çatıya fırlatır? Ayıptır. Yavrularını kedi yediği zaman ana kuş ne düşünmüştür? Belki başka yavrular da yapacaklardır kocasıyla. Yumurtlamak tuhaf bir iş. Onları da besler mi ki aynı şekilde, öleceğini bile bile? Korkunç kedi o yavruları da yer muhtemelen, çünkü kedi kedidir. Çay koymalıyım.

Mutfak tezgahının üstünü bok götürüyor yine. Az kirlenmiş bir fincan var neyse ki; üstünde yine kırmızı kalp. Hediyeden hoşlanmadığımı söyleseydim keşke. En azından kırmızı kalpli olanlarından. Lanet ocak şeysi çalışmıyor. Çay sidik gibi olmuştur. Isınırsa içilebilir belki. Şeker de kalmamış. Şekerin zararlı olduğunu söyleyip duruyorlar zaten. İyi şeyler yapmaya bir yerlerden başlanmalı. Kötü şeyler de bir şekilde terk edilmeli. Ediliyor da. Mine aramadı. Hırkamın önünü kapatayım. İçim titredi. Kalın bir pijamam olsa bacaklarım bu kadar üşümezdi. Bu kadar zayıf olmasaydım en azından. Niye hediye olarak bir pijama gelmedi ki bana? Zayıflık elimde olan bir şey değil. Üşümek de.

Şu sıkıcı CD'lere, mıy mıy filmlere bak! Ya raftaki kitaplara ne demeli! Varoluşçu ne kadar üstat varsa, burada. Hangi psikopat evinde Kierkegaard okur? Telefonum çaldı. Annem. Açmadım. Bir dolu izlenmemiş film var. Yarım kalan aşk hikâyeleri gibi. Birini izlersem zaman geçer. Mine, "Birlikte izleriz," demişti bir kez. Bak, izleyemedik işte. "Hayatı ertelememek gerek," demişti üstüne üstlük. Pek bilmişti. O sırada ben kabuk bağlayan yaramı kanatmıştım. Filmlerden hoşlandığımı söylemiş miydim ona? Ne izlesem ki? Lars Von Trier olabilir ya da Ang Lee'nin üçlemesini de izleyebilirim. Üçünü birden izlersem temiz dört beş saatimi alır. Söylememiştim. Çay ısınmış olmalı.

Şekersiz çay çok da kötü değilmiş. Tatsızlık da alışılabilecek bir şey olabilir demek ki. Ama yürürken çay içmek zor. Aynı anda iki iş yapmak bana göre değil. Annem de öyle derdi, o zamanlar karşı çıkardım ama haklıymış. Yere döktüm, bak, mermerde leke kalacak şimdi. Anlat dur şimdi, mal sahibi denen o hödüğe. Hem, yapış yapış olacak yerler. Neyse, hafta sonu Şerife Abla gelecek zaten, söylerim temizler. Canıma okuyor kitapsız. Pasaklıymışım; pasaklı olmasam o nasıl para kazanacak? Çok konuşmasa bari. Çocuğu kocası filan, içim şişiyor. Scareface'i izleyeyim ben. Bininci kez filan ama olsun. Montana, adamım benim. "So, Say Good night to the bad guy!" Biraz müzik?

Beyrut'a gidecektik Mine'yle. Deli kız. Okulun kantininde, kulaklıkla dinlerken videosunu izletmiştim: Beyrut. Gidecektik de gerçekten. Uzaklarda acı

olmaz gibime geliyor. Neyse, filmi boş ver. Omzum pervazda, burnum cama yakın. Böyle durunca omzum fena ağrıyor. Pervazdan soğuk sızıyor, kesin ondandır. Onu da benden bekliyor hayvan adam. Tek ayağa yüklenmek kötü. Varis oluşacak. Sağlık bu, şakaya gelmez. Telefonum çaldı. Annem. Açmadım. Dün de canıma okudu bu ağrı. Birkaç saat alıyor geçmesi. Nefesim camda buhar yapıyor. Nefes aldığımda geçiyor. Verdim, yaptı. Aldım, geçti. Bu dünyada tek bir nefesim varmış gibi, onu alıp veriyorum ben. Bu komik.

Konserine gidecektik: Maaluf konseri. Gidemedik. Babilon'a gelmişti. Biletler hayvan gibi pahalıydı. "Benim babam kömür madeninde işçi kızım," diyemedim. Deseydim keşke, ne var ki? "Bileti ben alırım," demişti. Tipik zengin kız fakir oğlan klişesi; başıma geleceğini bilemezdim. Hediyeden hoşlandığımı söylememiştim Mine'ye daha. Söylesem ısrar ederdi biletleri almak için belki.

Maaluf'u susturdum. Dördüncü parçanın solosunda iyi iş çıkarmış. Bir de sekizdeki elektrogitarla trompet nefis uymuş birbirine. Dans eden insanlar vardı televizyonda. Yirmi ikinci kanalda şarkı söyleyen bir yetenek. Ne itici bir tip! Yirmi altıncı kanalda pusuya yatmış bir timsah, zebrayı götürdü bir anda. Bakakaldım. Yavruları filan da oradaydı. Onlar da bakakaldılar. Dün gece buna benzer bir rüya görmüştüm. Hayırdır inşallah. Kıçım açık kalmış herhalde. Nasıl yorumlanır ki? Otuz ikinci kanalda birkaç küçük çocuk vardı. Ellerinde silahlar. Oyuncak gibi, ama değildi. Hem, silahın çocukların elinde ne işi var. Ezan başladı.

Her cümleden neden iki tane var, hiç anlamam. Tanrı anlayamayacağımızı mı sanıyor yoksa? Tek olsa, yarı zamanda bitebilir şu ezan dediğin. Matematiğim zehir gibidir, doğru orantı bu. Otuz altıncı kanalda haberler var. Desteksiz vaatler, bel altı atışmalar, ilgim yok siyasetle. Kime oy versem hep kaybediyor. Patlamalar filan da var, facia. Yüzleri gözleri siyah adamlar. İçerisi giderek soğuyor. *Allah'ım lütfen aralarında olmasın*!

Ezan sonrasında okunan isimler hep ilgimi çeker. Öldükten sonra meşhur oluyorlar ama bu bir işe yaramaz. Annem, hep meşhur bir kadın olmak isterdi mesela. Hatırlarım. Babam her işten geldiğinde süslü püslü karşılardı kapıda. Artistler gibi. "Hoş geldin tatlım" Ne işveliydi ama! Telefonum çaldı. Annem. Açmadım. Babamın yüzü gözü kir içinde olurdu. Ayhan Işık gibi canti değildi yani. Öpmezdi beni o yüzden. Duş alırdı hemen. O yıkandığında ben uyumuş olurdum. Sonra gece bir daha kalkardı banyoya. Annem de yıkanırdı arkasından. Onun da kirlenmiş olduğunu düşünürdüm. Çıkardıkları seslere öyle anlam verirdim. "Evet. Evet. Evet." Bak sen!

Bu isim, bakkalın ismi olmalı. Murteza diye isim mi kaldı artık. Olsa olsa bizim bakkal Murteza bu. Ölmüş demek. Artık o da meşhur oldu. Bir dolu borcum vardı adama. Şimdi silindi mi borçlarım? Ölüm borçları siler mi ki? Yok; belki ben ölseydim olabilirdi bu. O ölünce miras gibi bir şey olur. Oğlu vardı zaten, sünepe bir şey. Matematiği de zayıf, kaç kez bana fazla para verdi.

Salak şey. Seslenmedim. Böyle böyle öğrenecek matematiği. Matematiği değil de, hayatı. Hayat dediğin yediğin kazıkların toplamı, yani, epsilon kazık. Mirasını ona bırakmıştır Murteza Efendi. Birkaç kez ona matematik çalıştırmamı istemişti. Levent. Tabi ya, Levent, ismi buydu. Üniversitede okuyunca herkesin matematiği zehir gibi olmak zorunda sanki. Benim öyle ama yine de çalıştırmamıştım. Nedenini sormuştu. Keyif benim değil mi! Öğretmek sıkıcı. Mine'ye öğretmeye kalkmıştım. Yan yana oturunca vazgeçmiştim sonra. Kokusu ne tuhaftı. Zencefil gibi. Onun da zayıftı matematiği, Mine'nin. Aramadı. Şimdi salak Levent, koca bakkalı üç beş ayda batıracak. Kesin. Babası öğretmiş midir ölmeden önce bir şeyler? Babalar hep geç kalırlar bir şeyler öğretmeye. Bari sarılmış olsa birkaç kez. Soğumuş. Bir fincan daha aldım.

İnsan evde tek kaldığında neden hep banyodaki aynaya bakar ki? Sakallarım dört günlük, daha var tıraşa. Hem, sakal bana yakışıyor. Mine öyle derdi. Musluğun damlatması da ayrı sinir bozucu. Bu iş için conta gibi bir şey vardı değişmesi gereken. Nasıl değişir ki? Murteza Efendi Levent'e contayı göstermiş olsa bari, neyse alırım bir ara. Çamaşır makinesinde beyazlarım sıkış pıkış. Dün atmıştım kirli donları. İkinci günden sonra morarıyorlar ve acayip pis kokuyorlar. Demek ki, bir günüm daha var makineden çıkarmak için. Yarın asarım artık donları. Balkona öyle sergi gibi astığımda ev sahibi laf ediyor. Etrafta genç kızlar varmış. Ayıpmış. Görmedim ben, neredeymiş bu genç kızlar? Blöf yapıyor olmalı. Aldırmıyorum söylediklerine. Başından beri hoşlanmadı benden. "Babam madende çalışıyor," dediğimde, kirayı veremeyeceğimi filan sanmıştı. Aidatı yatırdım mı?

Televizyon hâlâ açık. Yatırdım. Hatta kirayla birlikte geçen ayın aidatını da yatırmıştım. Bir de üst kattaki banyodan su damlatıyordu. Onun parasını da benden istemişti insafsız adam. Verdim. Vermeyip de ne yapacam sanki. Dolap tam takır. Keşke dolapta içecek bir şeyler olsaydı şimdi. Birkaç şişe bira yuvarlamak iyi gelirdi. Kenardan köşeden yarım paket cips de çıkar belki. İki gün önce Yavuz'la Sermet geldiklerinde birkaç şişe bırakacaklardı aslında, izin verseydim, içelim bitirelim demeseydim keşke. O an akıllıca gelmişti halbuki. İçip dağıtacağımı sanmışlardı üç beş şişeden sonra. Mine'yi aramamı da söylemişlerdi. Daha neler. Ağlamak mı, yok artık! Duman gözümü yakmıştı sadece. Mutfağa geçtim. Artık sigara şart oldu.

Pakette dört tane kalmış. Bir tanesini şimdi içeceğim. Kalanları, bilmiyorum. Ocağın çakmağını kullandım. Kaşlarımı yakacaktım neredeyse. Mine aramadı. Pencere kenarında dışarıyı seyrettim bir süre daha. Kuşlar kondular. Bir şeyler didiklediler, çocuklar geldi sonra. Toplarını fırlattılar yukarıya. İsimlerini söylediler. Tutanlar da oldu. Levent… Tutamayanlar da. Üzülüyor mudur? Babası öldü onun. Arabalar geçti sokaktan. Çalışanlar yürüdüler. Satıcılar da vardı. Nefes verdim. Pencere buharlandı. Aldım. Buhar geçti. Hâlâ aynı nefesle idare ediyorum. Bu komik.

"Hiçbir şeye bir şey hissetmez misin sen," demişti. Tuhaf bir cümleydi. Cümledeki tuhaflığı bulmaya çalışıyordum gözlerine bakarken. Sayısalcıyım ben. Acıdan korkuyorum. Diyemedim bunu tabii. Makyaj yapmıştı o gün, güzeldi ama ben teninin asıl rengini biliyorum. Belki ben olsam cümleyi başka türlü de kurardım. Beni terk ediyordu çünkü. Aramadı. Çay artık içilecek gibi değil. Maaluf artık dinlenmiyor, belki Johnes açarım. Kitaplar hepten sıkıcı. Aramadı.

Etraf sessiz. Musluğun damlatması sinir bozucu. Conta ne işe yarar, artık öğrenmenin zamanı gelmiş olabilir. Koltuğa yayıldım tekrar. Ensem koltuğun arkasında. Ellerim ceplerimde. Kumandaya giderek alışmaya başlıyorum. Uyuşmak güzel. Düşünmemek. Bazen doğru olan nedir, diye düşünüyorum. Kanallar aynı. Görüntülerin bir anlamı yok. Hâlâ bal satıyorlar, başka bir yerde Ankara havası, dans komik bir şey, teyzeler dedelere kur yapıyor, kaç dairesi varmış, aşk ne tuhaf! Aramadı. Yüzü gözü kömür içinde adamlar düşüyor ekrana. Giderek kanım çekiliyor. *Allah'ım lütfen aralarında olmasın!* Feryat figan kadınlar, annem de aralarındadır belki. Meşhur olmuştur, kim bilir. Küçük çocuklar etraflarında, ayakları çıplak. Onlar da babasız. Levent ne yapıyordur şimdi.

"Kömür, maden, facia" diyorlar, duyuyorum. Facia! Alt yazılar geçiyor ekranda. Ölü sayısı artıyormuş. İsimler alt alta. *Allah'ım lütfen aralarında olmasın*! Sahi, babamın ismi neydi? Ayhan Işık? Bacağım seğiriyor. Telefonum çaldı. Annem. Açmadım. Acıdan korkuyorum. Nefesim kesik. Titrek. Hâlâ aynı nefes. Al... Ellerim titriyor. Çatıyı görüyorum. Boş kuş yuvasını. Ver...

Uzaklarda acı olmaz gibime geliyor. Gitmeliydik. Beyrut'a gitmeliydik.

Öykünün Özerklik Tarihçesi İçin Bir Deneme

Bengü Vahapoğlu

Giriş

Öykülem'in son sayısında Nilüfer Altunkaya'nın "Hikâyeden Öyküye Uzun İnce Bir Yol" yazısı bir süredir üzerinde düşündüğüm "hikâye" ve "öykü" sözcüklerinin cengine yeniden dönmeme vesile oldu. Altunkaya'nın '"hikâyeden öyküye geçiş sürecini sadece ideolojik ve üst-yapılandırmanın bir sonucu olarak görmenin tek yönlü bir bakış olacağı" (s. 29), "geçişin salt bir adlandırma meselesi olarak görülemeyeceği", "türün adlandırılmasının yakın geçmişimizdeki izini sürmemiz gerektiği" (s.27) yönündeki görüşlerine katıldığımı belirtmeliyim. "Öykü"nün mü "hikâye"nin mi daha doğru bir kullanım olduğunu tartışmak yerine bizzat sözcüklerin serüvenlerine odaklanmanın verimli sonuçlar doğuracağını düşünüyorum. "Hikâye" ve "öykü" sözcükleriyle beraberlerinde getirdikleri ya da sonradan kazandıkları anlamlar arasındaki dinamik ilişkinin; "hikâye"nin edebiyattaki hâkimiyetini, bir 'türedi' sözcükle, "öykü"yle önce paylaşmasının, arkasından yerini yavaş yavaş ona bırakmasının türün hesabına da bir karşılığı vardır elbette.[1] "Öykü"nün yazın sahasında yaygınlık kazanmasının bir sebep mi, yoksa sonuç mu olduğunu anlamak için tek bir kalın hattı takip etmemek, öykü birikimine, tartışmalara, etkilere, hâkim atmosfere, yayıncılık faaliyetlerine eşzamanlı olarak bakmak gerekiyor. Sözcükler, türün tarihsel süreciyle beraber okunduğunda bir anlam kazanıyor ancak.

Söz konusu yazıda Altunkaya'nın "Öykünün tür olarak hikâyeden kopuşunun 70'li yıllara uzandığını söylemek […] haksızlık olur," (s.28) yorumuna ise, 1970 dönemine haksızlık olacağını düşünerek, bir açıklık getirmek istiyorum. Her ne kadar, Altunkaya'nın da belirttiği gibi, 1950 kuşağı öykücüleri, farklı gerçeklik kavrayışları ve bunu biçime yansıtışlarıyla öykücülüğümüze modern edebiyatın kapılarını açmış olsa da, konuya Türkçe edebiyatta öykü türünün "özerkleşmesi" bağlamında bakıldığında öyküye 1970'lerde yapılan katkının göz ardı edilemeyecek nitelikte olduğunu sanıyorum. "Uzun ince yol" 1950 kuşağı öykücülüğüyle bitmiyor, aksine bir dönemeç alıyor, tür ivme kazanıyor. Ayrıca 1950 kuşağı öykücülüğüne bugün getirdiğimiz yorumlar kadar döneminde nasıl bir yankı uyandırdığı da, bu doğrultuda, önem taşıyor.

(I)

Öykücülüğümüzde göze çarpan iki majör çıkışın ilki "1950 kuşağı"nın, ikincisi ise 1970'in hemen öncesinde ve devamındaki yıllarda yazanların verimleriyle tetiklenmiştir.

"Tek bir gerçekliğin" olmadığını savunan 1950 kuşağının, öykülerinde iç gerçekliği esas almaları "nesnel" gerçekliğin egemen olduğu bir edebiyat ortamında hayli yadırganmıştır. Gramer kurallarını bilinçle ihlal ettikleri ya da bozdukları öykü dilleri, gerçeküstüye yaklaşan "soyut", "kapalı" anlatımları yeterince anlaşılamamıştır. Aslında geliştirdikleri bu "isyan grameri"yle hem kurucu ideolojinin resmi edebiyatına hem de Demokrat Parti'nin baskıcı politikalarına başkaldıran 1950 kuşağının biçimciliği, dönemin edebiyat ortamında toplumsal sorunlardan kaçış olarak değerlendirilmiştir. Fransız varoluşçularından etkilenen yazarlar, öykülerindeki bunalımlı tiplerin de etkisiyle "yerli" bir duyarlılıktan uzak, taklitçi bulunmuşlardır. Jale Özata Dirlikyapan, "Dönemin dergilerinde, yenilikçi öykücülere yöneltilen eleştiriler dikkate alındığında, bu eleştirilerin yazarlarının ikili karşıtlıklar ekseninde ve bu karşıtlıkları basite indirgeyerek düşünme eğiliminde oldukları gözlemlenir. Hakiki-yapay, toplumcu -bireyci, yerli-taklit gibi karşıtlıkların kesin sınırlarla birbirinden ayrılması, sorunun derinleşmesinin, edebiyat adına verimli tartışmalar yapılmasının önüne geçer," (s. 60) sözleriyle değerlendirir dönemin öykü tartışmalarını. Öykünün sıcak gündem olduğu böyle bir dönemde, türün bizzat kendisi nasılsa ıskalanmış, 1950 kuşağının, öykücülüğümüze getirdiği zengin açılımlarsa çok sonra anlaşılabilmiştir. Ataç'ın 1947 yılında[3] "hikâye"nin Türkçe karşılığı olarak teklif ettiği "öykü" sözcüğü ise yazarlar ve eleştirmenler tarafından henüz benimsenmemiştir.

(II)

1970'lerin başları hem nitelik hem nicelik bakımından öyküde patlamanın yaşandığı bir dönem olmuştur. Ancak bu patlama, 1950 kuşağının devamında

1960'lar boyunca oluşan birikimin dışavurumudur ve sinyallerini önceden vermiştir. 1967'de *Yeni Ufuklar* dergisinde yapılan geniş katılımlı soruşturmada, öyküde 1950-1960 devresinden sonra yaşanan "dinginlik" dönemine Sabri Altınel, Nedret Gürcan, Şükran Kurdakul, Adnan Özyalçıner, Berin Taşan, Tevfik Akdağ gibi isimler umutla bakmış, süreci yeni bir oluşum olarak değerlendirmişlerdir. 1961 Anayasası'nın sağladığı görece özgürlük ortamında toplum, dolayısıyla edebiyat politize olmuştu. Çeviri yayınların sayısı artmış, telif eserler gölgede kalmış, okurun ilgisi edebiyat dışı yayınlara kaymıştı. Oysa tam da köreldiği sanılan bu noktada öykü, yeni kuşakların değişen edebiyat anlayışlarına ve beğenilerine uyan bir uç vermeye başlayacaktı. 1960'ların sonunda dergilerde başlayan hareketlenmeyi değerlendiren Gün Zileli, 1968 tarihli yazısında öykünün "yeni dönemi"ni müjdeler: "Yeni bir şeyler filizleniyor bugün hikâyede. Hikâyeciliğimiz yeni bir dönemin eşiğine gelmiştir. Hikâye anlayışı yavaş yavaş değişmekte ve kafalarda yeni gelişmekte olan bir hikâye anlayışının taslakları yatmaktadır. Ve nasıl 1955 yıllarında yeni bir hikâye doğup serpilmişse şimdi de kendisinden önceki hikâyeden kesin olarak bir ayrışmaya gidecek olan bir hikâye akımı doğup serpilmek üzeredir." (s. 24) Zileli, yeni dönemde öykünün teknik bakımdan öze göre biçimlendiğini, "olaysızlığın yerini olayın aldığını", "hikâyenin içinde kişiler ve kişilikler meydana geldiğini," olayların ve kişilerin betimlemenin içinde yok olmadığını, anlatımın rahatlayıp düzleştiğini fakat tekdüzeleşmediğini ve kapalılıktan da kurtulduğunu söyler. İçerik yönündense "daha yerel", insanla olduğu kadar toplumla da ilgilenen, "saçma"nın yerine olmakta olanın anlatıldığı, giderek toplumcu bir alana doğru -hem de zorlamasız- hızla yol alan bir öykü anlayışı vardır.

Öyküdeki yükselişe dikkat çeken bir diğer isim Tomris Uyar'dır. 1969'da yayımlanan "Çıkmazdan Kurtulmak" yazısında Sait Faik ödüllerinin yarattığı tartışmalar sonucunda gözlerin öyküye çevrilmesinden memnun olduğunu belirtir. "[…] neredeyse el değmedik bir tür olan kısa hikâyenin birdenbire bu atılımı yapması, kendini öne sürmesi umulmadık bir olay. Hem nasıl sevindirici," (s. 84) der Uyar; o günlerde "hikâye sanatının kendisiyle ilgili görünmeyen bu öfke"nin "eninde sonunda hikâyenin onurunu korumaya, onun sorunlarına sahip çıkmaya yöneleceğini" öngörür ve bu konudaki öncülüğü de yine kendisi yapar.

Edebiyatta canlılık ortaya konan ürünlerin niteliğinin yanında tartışmaların canlılığına da bağlı malumunuz. 1950'lerde "gerçeklik" anlayışı tartışılan, 1960'larda bunalımı sorgulanan öykünün, edebiyat içindeki yeri ve diğer türlerle bağlantıları 1970'li yılların hemen başlarında ancak edebiyatın tartışma gündemine gelebilmiştir. Son yıllarda dergilerde öyküyü kıpırdatan ürünlerin 1970'lerde kitaplaşmasının ve edebiyat çevrelerinde yankı bulmasının (en bilinen örnekler Füruzan-*Parasız Yatılı* ve Bekir Yıldız'ın kitapları) bunda büyük payı olduğu ortadadır. Ama Tomris Uyar'ın ürün verdiği tür üzerine kaleme

aldığı yazılarda, türün özerkliğine vurgu yapmasına, Tanzimat'tan bu yana gelen romanın öykü üzerindeki vesayetinin kalkması gerekliliğini yüksek sesle ve ısrarla dile getirdiği bilinçli yazar tavrına ayrıca bir paragraf açmak gerekir zannediyorum.

Uyar, "'Daha romana geçmedi' ya da 'Romana geçti' gibi yargılar, ülkemizde hâlâ romanın bir 'büyük hikâye', hikâyenin bir 'küçük roman' olduğu konusundaki inancı yansıtıyor. Bunlar üstüne yazmak, uzun uzun yazmak gerekli. Benim burada amacım hikâyenin ne olduğu değil (onu ayrıca bir uzun incelemeyle elimden geldiğince açıklamaya çalışacağım), 'hikâye olmayan'ın şaşırtıcılığı," der (s. 85) aynı yazısında ve bugün dahi güncelliğini koruyan "Hikâyede Olay", "Hikâyede Yoğunluk", "Hikâyede Kişinin Değişmesi" başlıklı dizi yazılarında öykünün iç dinamiklerini tartışır. Olay, yoğunluk, kısalık, zaman, kişi gibi türün asli unsurlarını yeni bir gözle ele alarak sadece kendi öykü anlayışının şifrelerini vermekle kalmaz, Türkçe edebiyatta modern bir öykü kuramının gelişmesine de katkı yapmış olur. Diğer yandan "Yenilik Hikâyesi" veya "Yeni Hikâye" adı altında; Füruzan, Selim İleri, Leylâ Erbil, Selçuk Baran, Hulki Aktunç, Sevgi Sabuncu (Soysal) gibi öykücüleri de içinde saydığı, "1960 ortalarından itibaren yayımladıklarıyla hikâyeye yeni bir açılım getirdiğine inandığı kimi yazarları, ortak duyarlıklar ve teknik benzerlikler çatısı altında bir grup olarak tanımlamak" (İnci; s. 30) ister. Tomris Uyar'ın yazıları büyük tepki çeker, tartışmalara yol açar. Handan İnci, bu tepkileri, "[…] öyle anlaşılıyor ki 'yenilik hikâyesi' niteliğiyle değil, daha çok, genç yazarların hikâyede yer kapma savaşı olarak algılanmış ve değerlendirilmiştir," (s.32) sözleriyle açıklar. Uyar'ın niyetinin sorgulanması sınırlarında dolaşan tartışmaların sonunda "yenilik hikâyesi" kısa sürede tavsar, yazarın *"kuşaklaştırma"* çabası yarım kalır belki ama yazılmakta olan öykünün yazarlar ve eleştirmenlerce teknik ve içerik bakımından değerlendirilmesinin de yolu açılır. Ben en çok Uyar'ın "hikâye"nin önüne "yeni" ve "yenilik" gibi nitelemeler getirmesini dikkat çekici buluyorum. Demek ki diyorum, o gün yazılan öykü ondan önce yazılmış olanlara benzemiyordu. Gerçekten de o dönem öykülerinin yeni bir toplumsal ve estetik bilinçle yazıldığını söylemek yanlış olmaz. Birey ihmal edilmeden de toplumcu olabilen, öz kadar biçimin, "ne" yazıldığı kadar "nasıl" yazıldığının öneminin iyiden iyiye anlaşıldığı, öykü birikimini yadsımadan ona yaslanarak, onu dönüştürerek yazılan bir öykü bu. Âdeta bir bireşimin öyküsü.

Bütün bu tartışmalar içinde çarpıcı bulduğum diğer bir nokta Uyar'ın "Hikâyede Olay" yazısının girişinde "hikâye"nin sözlük tanımını sorgulaması. *TDK Türkçe Sözlük*'te geçen "meraklı birtakım olaylar", "pek uzun olmayan", "az çok ayrıntılarıyla" gibi açıklamaları "savruk", "acayip" ve "anlamsız" bulan Uyar, bu tanımı *Webster's New Century Dictionary*'nin "short story" tanımıyla karşılaştırır, ilaveten Nahit Sırrı Örik'in 1933'te yaptığı "hikâye" tanımına başvurur ve "1933'ten bu yana (edebiyatımız bunca ilerleme gösterirken), hikâyeyi

anlayış, değerlendiriş konusunda ne kerte ilerlediğimiz şu iki örnekten rahatça anlaşılabilir," (s.103) der. "Hikâye"nin "bir olayı az çok ayrıntılarıyla anlatma ve böylece anlatılan olay" şeklindeki temel anlamı üzerinde de duran Uyar, "bu iki kavramın karıştırılması yüzünden Türk okuru, Türk öğrencisi, hatta Türk yazarı yıllardır hikâye sanatı konusunda yanlış yönde koşullandırılmıştır," (s. 103) tespitini yapar. Dikkat edilecek olursa, öykü türünün hem üreticisi hem yorumlayıcısı/eleştiricisi niteliğindeki nadir yazarlardan olan Uyar, o yıllarda kaleme aldığı ne polemik ne de teorik yazılarında türün karşılığı olarak "öykü" sözcüğünü kullanmamış, gündemine dahi almamıştır belli ki. "Hikâye"nin hâlihazırda metinleri karşılamakta yetersiz kaldığını vurgularken hele.

Uyar, tercihini "hikâye"den yana kullanmış olsa da aynı yıllarda "öykü" sözcüğünün öne çıkmaya başladığı gözden kaçmaz. Bunda, türün teknik ve içerik özelliklerine dair bir farkındalığın gelişmesinin büyük payı vardır. 1970'lerde gazete ve dergilerde öykü özel sayılarına, bu özel sayılara dâhil yahut müstakil öykü soruşturmalarına rastlanır. Bunlardan *Yansıma* dergisinin 1972 tarihli "Günümüz Türk Hikâyesi Özel Sayısı" ve o günlerin öykücülüğüne dair soruşturması büyük ses getirmiş, katılımcılar 1970'lerde yazılan öykünün içeriğini, dilini, eksiklerini, kadın öykücülerin çıkışını, öykü-eleştiri ilişkisini tartışmışlardır. Samim Kocagöz, Talip Apaydın, Muzaffer Uyguner, Doğan Hızlan, Zühtü Bayer, Tomris Uyar, Taylan Altuğ, Hulki Aktunç ve Ahmet Köksal 1960'tan sonra öyküde bir atılım olduğunu kabul etmiş ve bu gelişmeye olumlu bakmışlardır. Doğan Hızlan öykünün bir "basamak" değil özerk bir tür olduğunu vurgulayan tek isim olmuştur.

Nisan 1975'te*,* yani son öykü dergisi *Seçilmiş Hikâyeler*'in kapanışından on sekiz yıl sonra, iki aylık bir öykü dergisi çıkmaya başlar: *Öykü.* Adında "öykü" geçen ilk öykü dergisi… Derginin sunuş yazısında öykünün romana geçmek için bir sıçrama taşı olmadığının altı çizilir, ana ilkesinin "öykücülüğümüze katkı ve bir öykü okulu yaratmak" olduğu belirtilir. Sayfalarını tümüyle öyküye, öykü incelemelerine, eleştirilerine, tartışma ve soruşturmalarına açacakları söylenir. (Su; s. 384)

Birkaç ay sonra, Temmuz 1975'te Türk Dili, "Türk Öykücülüğü Özel Sayısı" çıkarınca "öykü" sözcüğü ilk defa bir özel sayıda kullanılmış olur. Bu özel sayının belki de en önemli yanı yazarlara, "Öykü nedir? Öykü anlayışınızı anlatır mısınız?" sorusunun yöneltildiği soruşturmadır. Fakir Baykurt'un bu konudaki yorumu oldukça düşündürücü, bir yandan da ironiktir: "Türk Dil Kurumu'nun dergisi 'öykü'ye bir özel sayı ayırırken yazarlardan tanım sorduğunu göre, ortada gerçekten dumanlı bir durum var. Okurlar kadar biz yazarlar da seziyoruz bunu." (s.127) Muhtar Körükçü, "Benim bildiğime göre, öykünün kurallarını da kuramcılarını da boyutlarıyla belirlemeye yarayan bir tanımı yapılmamış, ilkeleri konmamıştır," (s.142) diyerek can alıcı bir tespit yapar. "Öykünün çok kolay yazılabilecek, çok ustalık ve kültür istemeyen, romana bir

basamak gibi bir tür olduğu kanısı ve sanısı"nın (s. 143) yerleşmiş olduğunu söyleyen Körükçü, öykü yazmayı "bir pirinç tanesi üzerine besmele sığdırma"ya benzetir. Soruşturmacılardan Samim Kocagöz, Ümit Kaftancıoğlu ve Muzaffer Hacıhasanoğlu da öykünün romana geçmek için bir basamak değil, kendine has anlatım yöntemleri olan başlı başına -üstelik zor- bir tür olduğunu, değerinin romandan aşağı kalmadığını vurgularlar. Soruşturmaya katılan yazarlara göre öykünün fazlalıklardan arınmış, yoğun bir anlatımı, damıtılmış bir dili vardır. Bir an'ı ya da kesiti anlatan öykü, dönemine de tanıklık eder. Ayrıca öykü anlatılan değil, kurulan bir türdür ve biçimi öze göre belirlenir. Görülen o ki öykünün "amatörlerin türü" olmadığı görüşü gitgide güçlenmektedir.

Yukarıda Tomris Uyar'ın tercihini "hikâye"den yana kullandığını söylemiştim. Bu, hep böyle olmadı. Uyar, "Hikâyede Yoğunluk" 1999'da yeniden yayımlanırken yazıya şöyle bir dipnot düştü: "Bu yazıların yazıldığı dönemde 'hikâye' sözcüğüyle yetiniyordum. Ama artık aktarılan ya da duyulan olaya 'hikâye', özel bir biçemden geçmiş yazılı metne 'öykü' diyorum." (akt. İnci, s. 34)

Sonuç

1970'lerden sonra "hikâye" ve "öykü" arasındaki ayrımın derinleştiği görülür. Ömer Lekesiz, "öykü"nün türetildiği yıllarda tutulmamasının sebebini Ataç'ın sözcüğün "kuramsal olarak altını sağlamlaştıracak, içini dolduracak bir çaba" (s.29) göstermemesine bağlar ve "öykü" sözcüğünün öne çıktığı belli başlı örnekleri kronolojik olarak sıralamakla yetinir. Kuramsal altyapı elbette önemlidir, ancak bu altyapı için, en azından, türün artık neredeyse gelenekselleşmiş kalıplarını zorlayan metinler yazılması ve eleştirel bilincin gelişmesiyle türe dair bir farkındalığın oluşması gerekiyordu. 1970'ler bütün bu koşulların bir araya geldiği uygun bir zemindi.

David Buckingham türün basitçe kültür tarafından 'verili' olmadığını, devamlı bir müzakere ve değişim sürecinde olduğunu öne sürmüştür. (akt. Chandler, s.125) 1950 kuşağı öykücülerinin çıkışı, 1960 boyunca devam eden 'dingin' yeniden yapılanma sürecinin 1970'lerde bir patlamayla açığa çıkması akabinde gelen tartışmalar, öykü üzerine yayınlarla öykü adeta yeniden keşfedilmişti. İlk defa nihayet 1970'lerde öykünün bizzat kendisi edebiyatın gündemine taşınabilmiş; tanımı, edebiyat içindeki yeri, diğer edebi türlerle ilişkisi sorgulanmıştı. Neticede "öykü" türüne dair uzlaşımlar hem türün üreticileri hem de yorumlayıcıları tarafından yeniden belirlenmiş, yeni bir çatı oluşturulmuştu. Türün evriminin neredeyse doğal bir sonucu olarak "hikâye" sözcüğü yerini giderek "öykü"ye bırakmıştır. Yeniden tanımlama yeni bir adla çağırmayı da beraberinde getirmiştir.

(1) Bu noktada metnin yazarı olarak önüme çıkan handikapı günümüzdeki eğilime uyup yazı boyunca tür'ün karşılığı olarak "öykü" sözcüğünü kullanarak aşmaya çalışacağım.
(2) "İsyan grameri" tabirini Hulki Aktunç, Leylâ Erbil'in edebiyatını tanımlamak için kullanmıştır. (bkz. Hulki Aktunç, "Leylâ Erbil: İsyan Grameri", **Leylâ Erbil'de Etik ve Estetik**, haz. Süha Oğuzertem, Kanat, Nisan 2007, s.45-47) Ben, bu tabiri 1950 kuşağı öykücülerinin diline de yakıştırdığım için Aktunç'tan ödünç alıyorum.
(3) Söz konusu tarih Âlim Kahraman tarafından verilmiştir: "Yıllar önce bu konuda bir araştırma yapmış ve öykü kelimesini dilimize Nurullah Ataç'ın 1947 yılında getirdiği sonucuna varmıştım O gün bugün, izlediğim kadarıyla yeni bir bilgiye rastlamadım." ("Hangisini Demeli: Hikâye mi Öykü mü?, *Hece Öykü*, S: 70, Ağustos 2015, s.89)

Kaynaklar:

ALTUNKAYA, Nilüfer. "Hikâyede Öyküye Uzun İnce Bir Yol," Öykülem, S: 6, Sonbahar 2016, s. 25-30.
CHANDLER, Daniel. "Tür Kuramına Giriş," çev. Jale Özata Dirlikyapan, *Monograf Journal*, S: 6, 2016, s. 119-151.
İNCİ, Handan. "Tomris Uyar'ın 'Yenilik Hikâyesi'", *Notos*, S: 33, Nisan-Mayıs 2012, s.30-34.
LEKESİZ, Ömer. **Kuramdan Yoruma Öykü Yazıları**, Selis Kitaplar, Şubat 2000.
ÖZATA DİRLİKYAPAN, Jale. **Kabuğunu Kıran Hikâye**, Metis, Haziran 2010, İstanbul.
SU, Hüseyin. "Öykümüzün Yayın Serüveni," *Hece*: Türk Öykücülüğü Özel Sayısı, 378-438.
UYAR, Tomris. **Kitapla Direniş**, haz. Handan İnci, YKY, Mart 2011, İstanbul.
ZİLELİ, Gün. "Hikâye – Yeni Bir Dönem," *Yordam*, S: 20, Güz 1968, s. 22-24.
"Türk Hikâyeciliği Üstüne Düşünceler," *Yansıma*: Günümüz Türk Hikâyeciliği Özel Sayısı, S: 6, Haziran 1972, s.161-183.
"Öykü Nedir?", *Türk Dili*: Türk Öykücülüğü Özel Sayısı, S: 286, Temmuz 1975, s.123-155.
Özel Sayı: 1950-1960 kuşağının ozan ve hikâyecileri kendi kendileriyle ve çağlarıyla hesaplaşıyorlar, *Yeni Ufuklar*, S: 176, Ocak 1967; S: 177, Şubat 1967.

“Baraka” Öyküsü Üzerine

Mustafa Everdi

Ö*ykülem*’in 1. sayısında yayınlanan *Baraka*, hayatın güçlüklerinden denize sığınan bir kamyon şoförünün hikâyesi. Deniz kenarına kondurduğu, “*dünyanın yaratılışından beri hazır bulduğu*” barakası. Misafir olan anlatıcı, “*İnsanın yüreğine çok yakından bakmayacaksın, neden dersen, gördüklerin hoşuna gitmeyebilir*” ana temasını sezdirmek için kurgular hikâyeyi. Anlatıcı penceresinden olay gelişirken son noktayı yazar koyar: durun patron benim!

Baraka

Hikâyenin temel metaforu baraka. *“Gitmiş denizin üstüne bir baraka kondurmuş”* cümlesiyle başlar. Balıklara değil “*Onların denizden çıkarken saçtıkları ışığa vurgundur.*” “*Ne yapsın, seviyor denize düşen sarhoş ışıkları*”, “*her gün gördüğü şu pis suyu*” seviyor, elinde değil. Hayatın getirdiği karanlıkları aşabildiği aydınlık bir dünya baraka-deniz onun için.

> *“Bir insan yatağa yattığında suya girmiş oluyordu. Üstüne çektiği örtüler sudaki dalgalardı.”*[1]

Deniz, baraka, yatak kelimeleri ile örülen hikâye tam da bunu anlatıyor. Suya (denize) gitmek!

İlk cümledeki *gitmek*, “*arkasını dönmesine rağmen, yakasını bırakmayan dünyanın dertlerinden*” kaçmayı anlatıyor öyküde, baraka da son sığınağı imliyor. İmgeleşiyor. *“Karısı bırakıp gitmiş.*” “İşsiz”, “*İşsizlik onun yarınıydı. E tabii geçmişini olduğu*

kadar yarınını da tehdit ediyordu", "*Soğumuş bir çay gibi olan evden*" sıcaklığı bulduğu barakaya sığınmış.

Burası onun hükmedebileceği, sorunlardan uzak, bir cennet. Sırlarını kimseye vermeyi düşünmediği, anlatsa bile inandıramayacağı, cenneti. Başkalarına dağı-ta-bi-le-ce-ği balık yakaladığı denizin koynunda bir baraka. Böylece kaybeden ve tutunamayan birinin hayatta olduğunu, varlığının onaylandığını, beğenildiğini hissedebileceği bir mekân. Karakter burada neredeyse varoluşa yönelecek.

Ev sahibini kira sorunu nedeniyle döven abisini saklıyor barakada üstelik. Kendisi ile birlikte başkalarına da iyilik yapabileceği bir coğrafya. Aile birliğini koruyamasa da diğer insanlar için veren olabildiği bir iktidar alanı.

> *"Ernst Fuhrmann 'insan bedeninin koruyucu mekânlar olan dinsel ve dindışı yapılarda model alınmasına işaret etmiştir;* **insan bu binalara geceleri sığınır (ev**) *ya da yeniden doğumu bekler onlardan (tapınak); baraka [Hütte], ev [Haus). Fuhrmann ayrıca bazı dilsel örtüşmelere de dikkat çeker: " Yani ev [Haus)* **cilde** *[Haut) karşılık düşer ve güneşin içine battığı suya."* [2]

Öykünün kahramanı da baraka ile bağımsızlaşmış, yuvasını bedenine eklemiş adeta. Salyangoz, istiridye, kaplumbağa… kabuklu deniz hayvanları gibi. Bu hayvanlar yuvasını sırtında taşır ya da sürekli yuvasında yaşar. Özgürlük ellerinde.

"Beden ile bina arasında dolaysız bir analoji kurulabilir" [3]her zaman.

Mutluluk vesilesi tabiatın sundukları; *ışık* metaforu özellikle umuda ima ediyor. İçinde bir güzellik oluşturmak, ışıkların aydınlığında bir anlam aramak yeni bir başlangıç karakter için.

Kahraman kendi içine kapanmayı gerçekleştirir, sığınağında rahatsız edilmez. '*Dünya ne zaman kurulduysa bu barakada o zaman kurulmuş*." Dünya ile yaşıt neredeyse. Öyküdeki 'baraka' buna uygun bir metafordur. Zihnimizde oluşturdukları imgedir.

Deniz

Sanki deniz içeriğiyle, biçimiyle, anlamıyla, güzelliğiyle karakteri teselli eden, bir sime-ranya, bir ütopya yani. Distopya olan hayatın yüklerinden arınabileceği bir sığınak. Şimdilik, geçici olarak yaşama sevinci duyabildiği, ruhsal heyecan yaşadığı "*kendi ülkesi*". Ana rahmi bir anlamda. Çünkü *"Bu deniz asıl deniz değil tabii.*"

Gerçi, "*Arkasını dönse de peşini bırakmıyor çünkü dünya*." Gerçek dünya onun için "bomboş, *sırtını dönmek zorunda kaldığı, gürültülü, ağır dünya*" Öyle ki "*dünyadaki varlığı az yer kaplasın*" diye zayıf. "*Dünyayı mı yoksa kendisini mi hafifletiyor"* emin değil. Saklanan insanın cüssesinin görünürlüğünden çok ağırlığına odaklanmak; gizliden bir varoluş kaygısı sezdiriyor okuyucuya.

"*Mavi gözlü yaşlı kadının elindeki zamandan çaldığı*" küçük bir zaman parçası şu

an yaşadığı. Mavi gözlü yaşlı kadın, rüyada bile sıkıntılı bir hayat yaşamak demek. Onun cehenneminden uzak kalınan hatta çalınan zaman. Önemli bir parça yalnız; ömür gibi, göz açıp kapayıncaya kadar geçiveren.

Deniz, "*ışıkları, şehrin uğultusunu, vapur düdüklerini emer.*" Kahraman sessizliğe ve kendisiyle baş başa kalmaya imkân bulur böylece. Bu yüzden deniz metaforu kuşatıcı, kucaklayıcı, bağrına basan anne onun için. Zaten deniz dişildir.

Üstelik aile yaşamı için değil, bireysel bir mekândır baraka. Neredeyse tek kişilik. Kadınlara (çoluk-çocuğa) yer bulunmaz. Kaçtığı son mekâna gelenler ondaki insanlığa, hayata bakışındaki güzelliğe, denize vurgunluğuna gelebilir ancak. Anlatıcı misafir gibi.

Yani karısı buraya gelirse, parasına, gücüne, sağladığı imkânlara değil sadece sevdiği için, ışıkların romantikliğine gelecektir. Pişman olduğu, kahramandan vazgeçemediği için.

> *"Myrel ağlayıp yalvarmıştı, ama bu sahne sonunda adamın sıkılmasına sebep olmuştu, çünkü civarda diğer subaylar bulunmaktaydı.* ***Bir baraka apartıman dairesinden çok farklı bir yerdi.*** *Adam, barakada ağlayıp sızladığı için karısını bağışlamıştı."*[4]

Hikâyede kahraman "*insanlarla olmayı, kahvede okey taşları şıkırtıları arasında; oradan oraya dolanan kamyonuyla yorgun lafların*" altında ezilmiştir. Kurtarıcı imgesi gibi hayatla tek bağı barakası ve onun nereye gittiği merakı. O kadar derinlikli biri olmuştur. Hiçbir şeyi yolunda gitmeyen insan, sürekli kaybedeceğini düşünür. Gitmek o kadar sinmiş ki satır aralarına anlatıcı bu hızla öte dünyaya kadar gitmeyi de imliyor. Dünya geçici her şey gibi. Baraka yerinde durmuyor çünkü; deniz de.

Teneke damıyla baraka geçicidir her zaman. Birçok ülkede yoksullar barakalarda kalsa da bu çaresizliğin getirdiği bir sonuçtur. Mahalle olmuştur orada. Yalnızlığa yer yoktur. Kimse bile isteye kalmaz barakada. Suçlular, saklanmak isteyenler, kaçaklar dışında.

> *"İnsanların yazlık olarak kullandığı barakalardı bunlar. Kışın boş olurlardı. Birinin kilidini kırıp içeri girdim.* ***Baraka****da odun, konserve yiyecekler ve viski vardı. Orada bir haftadan fazla kaldım,* ***hayatımın en güzel dönemlerinden biriydi o günler."***[5]

Kayık

İlk cümlenin ardından geliyor: "*Bir de kayık bağlamış yanına.*" Musa da annesi tarafından kayığa benzer bir sepetle bırakılmıştı ırmağa. Kaderinin götürdüğü yere gitmesini sağlayan. Yunus denize düşmüş, balığın karnında hayatta kalmıştı. Anne kucağı, sevgili yatağı gibi sımsıcak ve hayatta tutan bir metafor, kayık. Baraka bir sığınak, yuva, ana rahmi iken aşk ve cinsel açlığı imleyen bir yönü var *kayığın*. Çünkü terk edip giden karısından doğan soğukluğu baraka veya kayıkta kahvaltı yaparak telafi ediyor. Annesiyle ve/veya karısıyla bir arada olduğu günlere atıf yapan bir coşku içinde. Sorunlardan azade kalabileceği.

"*Kayıkta çay demle*yecek" kadar yani. "*Kayığının gittiği yere kadar onunla gelen, kayık kadar bir deniz*" içinde. Kayık da tesellisi. Öyküde yoksunlukları gideren bir metafor kayık. Dişildir; kahramanı sıcak tutan bir eş imgesi çağrışımı.

Kayık; denize açılmak, dalgalarla boğuşmak göze alınırsa işlevsel olur. Hikâyede buna dair bir ima yok. Coşku kayığa ulaşmakla sınırlı. Kayık çürüyebilir de denizde. Aynı şey insan için de geçerlidir! Nedense deniz kayıkla belirleniyor çünkü. Deniz, sonsuzluğu, yeni maceraları ya da kaçıp kurtulmaya azmetmiş bir iradeyi ima etmiyor. Kayık kadar bir deniz?

Karakter karısının terkedip gitmesinde görüldüğü gibi kaderin önünde bir yaprak. Hâlbuki terkedilmiş ve karaya oturmuş kayıklar, hayatın kötülüklerini, kaçıp uzaklara gitme hayalinin istenmeyen sonuçları gösterir. Her zaman güven vermez. Batma ihtimali olan derme çatma bir yanı vardır kayığın.

> *"Anne bedeni bunun dışında her türlü araçla da (gemi, otomobil, vagon, fayton vb.) ikame edilebilir." Otto Rank, Doğum Travması s.81 "Ferenczi'nin henüz yayımlanmamış biyoanalitik araştırmalarına göre dünya; bütün canlıların anası olan deniz suyunun (anne sembolü olarak deniz) ikamesidir."*[6]

Öykü kahramanı içini ısıtacak bir anlam peşinde. Hayat açıkta bırakmış, soğuğa, fırtınaya, yorgunluklara düşürmüştür onu. Hikâyede sıcaklığı sağlayan *çay ocağı*, *mangal*, *soba, baca*, *yatak, çay, ışık* bunun için tekrarlanır. *"Gözleri bile ısınır o zaman."*

Hikâyede iki hayvan var; karga ve kedi.

Karga neden olduğunu bilmesek de *şımarık*. Her yerde, yollarda, tarlalarda, anlatıcıya göre. Biz şımarık bir eylemini görmesek de öyküde. Her yerde olması şımarıklık sayılır mı?

Bütün kültürlerde ve mitolojilerde karganın önemli bir yeri vardır. Kabil'e kardeşini defnetme yolunu öğreten bilgedir o. Öyküde de ağbi "*düşman başına*" üstelik kamyonda ve barakada saklamakla risk alınan, belalı bir kardeş. Say ki Kabil. Üstelik babası gibi deli bakan, sinirini ondan almış. Van Gogh'un *Buğday Tarlası ve Kargalar* tablosu ölümüne yakın yaptığı, son tablosu olduğu yazıldı.

> *"Buğday tarlasından havalanan bu karakuşlar herhalde birçok gözlemci üzerinde sanki ölümün habercisiymişler gibi ürkütücü bir etki bırakıyordu. Bu yüzden resmin kendisi ölümün habercisi şeklinde yorumlandı."*[7]

Anlatıcı ağaç, yaprak, renkten renge giren deniz, anlamını yitirir korkusu yaşar. Misafiri olduğu evdekiler gibi alışkanlığa dönüşmemesini umarak. Bu dünyaya dört elle sarılanlara bir ima olsa da. Anlatıcı teneffüse çıkabiliyor sıkıcı hayat dersinden. Sabah erkenden, "*kedi gibi.*" Buradan anlatıcının evine bağlı, rahatına düşkün, hava almak için dışarı çıkan biri olduğunu seziyoruz. Sokak kedileri de var elbette. Ancak burada söz konusu edilen ev kedisi. Anlatıcı gibi emniyetli, sıcak yuvadan bu imkânlara sahip olmayan insanları gözlemlemek, güzelleştirmek için çıkan. Macera ve riske girmeyen bir hayatı var diyebiliriz. Nazik, kibar, çünkü evdekiler uyanmasın diye sessiz çıkacak kadar düşünceli.

Ailesini, misafir olduğu evdekileri karıştırmadan "öteki"nin hayatını tek başına anlamlandırıyor. Kendi hayatını öyküdeki farklı yaşamla değiştirme cesareti, belki niyeti bile yok. Hikâyedeki kahramana şahitliği ve onun hayatını güzellemesi, bir imrenme-gıptadan çok, gözlemci soğukkanlılığındadır. Üstten bir bakış dili var öyküde bu nedenle. Şahitliği gözlemden, çay içme ortak eyleminden öteye gitmeyen bir bakış.

> *"**Baraka**ya sokulup kirli camdan içeri bakıyorum:*
> *Oooooooh, insanlar!*
> *İki istasyon memuru tavla oynuyor. Bu insanlara kul köle olabilirim. Sevinçten, bir ağıttır tutturuyorum. Utanmasam içeri girip, boyunlarına sarılıp şapır şupur öperdim onları."* [8]

Baraka'da anlatıcı bu kadar candan ve sıcak değil. Laubaliliğe izin vermeyen bir me-sa-feden anlatıyor. Neredeyse karakterin dikte ettiği sözleri kayda geçiren bir tuta-nak-çı. Öyküdeki coşku karakterden taşıyor. Öykünün dili, kahramanın yanı başından. Ama olayların içine katıl(a)mıyor anlatıcı.

Patron Benim; Her Şey Kurmaca; Öykü Bile!

Yazarın sondaki sürprizi hikâyenin kurmaca olduğunu anlatmaktan çok hayatın kurgu olduğuna ima olabilir. Ancak;

Yazar kendinden ve anlattığının güçlü bir hikâye olduğundan o kadar emin ki kah-ra-manla tanışıklığı *"az önce, yazarken"* doğduğunu söyleyecek kadar özgüven içinde. Böylece bitişi sürpriz bir sonuca bağlarken (ya da bağladığını sanırken) kaleminin gücünden memnun bir yazarın müstağniliği yansıyor biz okuyuculara.

> *"Bir olgunun bize yazar ya da açık sözcüsü tarafından verilmesi ile aynı "olgu"nun bize hikâyedeki yanılabilir bir karakter tarafından verilmesi arasında büyük bir fark vardır.* [9]
> *"Okurun keşfetmeye davet edildiği yer burasıdır; fakat okur oraya girmeden önce, şairin yaptığı seyahati aynen tekrar etmek zorunda kalacaktır."* [10]

Hegel'in sebep-sonuç ilkesine bağlı olmaz yazar elbette. Kuantum felsefesine göre tesadüfilik, birkaç yerde olabilme ihtimali de var. Edebiyat, teknik olarak bunlardan yararlanabilir. Ancak sanatta gizlenmiş Tanrısal bakışı açık etmek yazarın handikapıdır. Estetiği tekniğe kurban etmektir. Bak okuyucu, neredeyse sevmek üzere olduğun, sende derin anlamlara yol açan, imgeler oluşturan karakter, benim üretimim. Ben yazdım diye var. Tanrısal bakışı açık etmek bu. Böylece okuyucunun hangi yöne gideceğine son kavşakta karar vermek demektir. Bu yaklaşım, sezdirmekten çok tebliğ eden bir kesinlik içerir. Diğer yandan tüm okurları küçümseyen üstenci bir dil de barındırabilir. Bıçağın keskin ucu bir tercih, yazar açısından. Okuyu-cu-yu yakalayabilir de aptal yerine konulduğu hissine de kaptırabilir.

Son olarak; kamyon şoförleri kaba, katı ve maço bilinir; Acımasız, saygısız, kazaların müsebbibi, hatta trafik canavarları. Neden başka bir meslek değil de kamyon şoförü? Levye ile parmak kıran ve bu yönü babasına çeken kardeş varken, öykü kahramanını bundan koruyan nedir? Ya da hangi olay, muhasebe, fikir çilesi böyle bir aşkınlığa taşıdı. Bilemiyoruz. Yazarın takdiri. Tanrı yazar mı?

Tercihlerimiz bilinçaltı nedenlerden kaynaklanır. Bilince çıkarken bilinçaltında neler olduğunu bilemeyiz ama metne dönüşüp okuyucunun iktidar alanına girince böyle yargılara varırız.

Anlaşılan anlatıcının "kamyon şoförü" bir yakını var; kendisine borçlu hissettiği bir baba olabilir, ağbi veya akraba.

Yazarlar borçlarını böyle öderler çünkü. Hesabı tam kapatmasa da.

---

(1) Otto Rank, Doğum Travması, s.87
(2) Age. s. 86
(3) Richard Sennett, Ten ve Taş, s.43
(4) James Barlow, Kurban, s.149
(5) Truman Capote, Soğukkanlılıkla, s. 213
(6) Otto Rank, Doğum Travması, s.91
(7) Herbert Frank, Van Gogh, s.134
(8) Orhan Kemal, Küçük Adamın Romanı, s.166
(9) Wayne C. Booth, Kurmacanın Retoriği, s.190
(10) Roberto Calasso, Edebiyat ve Tanrılar, s.103